

CIVILISZTIKA

A biztosítéki célú vételi jog*

I. Bevezetés

1. Új típusú szerződési biztosítékok jelensége

A hitelező, aki a szolgáltatását előre nyújtja, a dolog természetéből adódóan ki van téve a kockázatnak, hogy az adós időben elváló szolgáltatását nem teljesíti. Emiatt a hitelező biztosíték alkalmazásával törekszik növelni annak az esélyét, hogy a szerződési érdeke kielégítést nyerjen. A rendelkezésre álló biztosítékok alapvető kategóriáját képezik a dologi biztosítékok. Ezek előnye, hogy abszolút, tehát mindenkiel szemben fennálló hatályú jogosultságot biztosítanak a hitelező számára egy fizikai valóságában is meglévő és előre kalkulálható értékű dologon, amelyből a hitelező vagyoni igényének kielégítését keresheti. A Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV törvény, továbbiakban: Ptk.) kétféle dologi biztosítékot ismer: a zálogjogot és az óvadékot. A biztosítéki opció annyiban a zálogjoghoz hasonlít, hogy ennek alkalmazása mellett is egy, az adós tulajdonát képező dolog értéke nyújtja a fedezetet. A zálogjogi szabályozás (Ptk. 251-269. §) egyik alapvető célja, hogy a hitelezők és az adósok érdekeinek megfelelő kiegyenlítése érdekében törvény által szabályozott mederbe terelje a hitelbiztosítékokat.¹ A szabályozás az adós oldalán garantálja, hogy a zálogtárgyat a hitelező a jogviszony fennállta alatt ne idegeníthesse el, jelzálog esetében azt az adós birtokában tarthassa. Megakadályozza továbbá, hogy közvetlenül a lekötött dolog tulajdona álljon biztosítékul és biztosítja, hogy az adós nem fizetése esetében szabályozott eljárási rend keretében kerüljön sor a zálogtárgy értékesítésére és a befolyt összeggel való elszámolásra. A biztosíték érvényesítését övező korlátok azonban csökkentik annak hitelbiztosítéki értékét.

A gazdasági fejlődés fokozódó tökeéhsége a befektetőket nagyobb kockázatvállalásra készíti, amelynek folytán rizikósabb kölcsönügyletek születnek. A kockázatosabb ügylet ellensúlyát egy erősebb biztosíték képezheti: így teremtve meg a gazdasági művelet egyensúlyát. A megfelelő biztosíték csökkenti a kölcsön költségeit, vagy adott esetben ez az, ami egyáltalán lehetővé teszi annak nyújtását. Látható ebből, hogy a hitelezőnek és adósának egyaránt gazdasági érdeke fűződik új, erősebb biztosítékok kialakításához – máskülönben a hitelezőnek nem éri meg a kockázatos ügylet, adósa pedig nem jut megfelelő forráshoz. E gazdasági igényekre válaszul olyan biztosítékok alakultak ki a szerződési gyakorlatban, amelyek esetében az adós vagyontárgyát oly módon köti le biztosítékul, hogy azon valamilyen tulajdonszerzéssel összefüggő jogot alapít a hitelező javára. A hitelezőnek csak az adóssal szemben fennálló bizalmi viszonyából következik e jogosultság

---

* E tanulmány alapjául szolgáló dolgozat a XXX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián „Polgári jog II.” szekcióban 2. helyezést ért el. Konzulens: Dr. Kecskés András

¹ Menyhárd Attila: Dologi jog. Osiris Kiadó, Budapest 2007. 467. o.

gyakorolhatóságának az alapügylet céljához való kötöttsége.² Az ilyen bizalmi vonásokat felmutató fedezeti ügyleteket fiduciárius biztosítékoknak nevezi a jogtudomány.³ Ezek körében a biztosítéki vagy fiduciárius tulajdon-átruházás, a biztosítéki engedményezés⁴ és a biztosítéki célú vételi jog a leggyakoribb biztosítéki forma.

A vételi jog⁵ biztosítéki célú alkalmazása viszonylag új keletű jelenség. Röviden összefoglalva úgy működik, hogy a kölcsön nyújtásával egyidejűleg az adós valamely tulajdonát képező dologon – zálogjog alapítása helyett vagy mellett – vételi jogot (más néven opciót) enged a hitelezője javára azzal a kitételrel, hogy az vételi jogát abban az esetben gyakorolhatja, ha az adós nem törleszti a szerződésben foglaltak szerint a kapott kölcsönt. Az adós szerződésszegése esetén a hitelező vételi jogot gyakorló nyilatkozatával megszerzi a dolog tulajdonjogát, a fizetendő vételárba pedig beszámítja az adóssal szemben fennálló követelését. Az ilyen tartalmú szerződést biztosítéki célú vételi jognak nevezi a szakirodalom, mivel az egy másik szerződés, az alapügylet (jellemzően kölcsönszerződés) biztosítékát képezi. Funkcióját tekintve annyiban emlékeztet a jelzalogra, hogy lényegében itt is valamely dolog értéke szavatol a kölcsön megtérüléséért. A zálogjog hosszú jogfejlődés során alakult ki, minek eredményeként a mai magyar szabályozás elviekben kiegyensúlyozottan veszi figyelembe a hitelező, az adós és harmadik személy hitelezők érdekeit. Ezzel szemben a biztosítéki célú vételi jogra nem vonatkoznak a zálogjog garanciális, ugyanakkor a hitelező számára nehézkes és költséges kötöttségei, ez pedig a gazdaság szereplői számára vonzóbbá teszi a vételi jog alkalmazását a zálogjognál. Alapvető probléma ezzel, hogy a vételi jog nem biztosítéki szerepre szolgáló intézmény. A jogalkotónak, mikor 1959-ben kodifikálta a vételi jogot, kétségkívül nem egy ilyen alkalmazás lebegett a szeme előtt. Megállapítható tehát, hogy gazdasági célját tekintve ma már érezhetően eltávolodott a gyakorlatban élő vételi jog a kódexben szabályozottól. Ez több értelmezési problémát vet fel, amelyek tekintetében nem minden esetben alakult ki egységes álláspont.

2. A biztosítéki célú opció alkalmazásának előnyei és az ellene felhozott érvek

A biztosítéki opció alapvető célja, hogy a hitelező számára erősebb biztosítékot nyújtson. Ennek körében több olyan konkrét előny említhető, amely kedvezővé teszi vételi jog kikötését zálogjog helyett vagy mellett. Mindkét fél érdekét szolgálja, hogy egyszerűen és olcsón létesíthető, ugyanis sem ingón, sem ingatlanon történő

---

² Harmathy Attila: A hitelbiztosítékok jogának változásáról. In: Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv Dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára. Szeged 1993. 140. o.

³ Gárdos István – Gárdos Péter: Van-e a fiduciárius biztosítékoknak helyük a magyar jogban? Polgári Jogi Kodifikáció 2004. 1-2. sz. 33. o.

⁴ Ld. Lajer Zsolt – Leszkoven László: A bizalmi (fiduciárius) biztosítékokról. Polgári Jogi Kodifikáció 2004. 1-2. sz.

⁵ Ha a tulajdonos másnak vételi jogot (opció) enged, a jogosult a dolgot egyoldalú nyilatkozattal megvásárolhatja. Ptk. 375. § (1) bek.

alapítása nincs hiteles nyilvántartásba való bejegyzéshez kötve. Ugyanakkor e biztosíték legalább olyan erős pozíciót biztosít a hitelezőnek, mint a zálogjog. A későbbiekben kifejtésre kerülő technikákkal a zálogjoghoz hasonlóan abszolút hatályúvá tehető a vételi jog. Felszámolási eljárásban nem kerül a felszámolói vagyona, így a vételi jog jogosultja minden más hitelezőt megelőzően nyerhet kielégítést (szerezhet tulajdont). A Csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) 2007. január 1-jétől hatályos módosítását megelőzően ez is egyértelmű előnyt jelentett a zálogjoggal biztosított hitelezők helyzetéhez képest.⁶ A követelés egyszerűen érvényesíthető, nem vonatkoznak rá sem a hitelezői követelések érvényesítésére vonatkozó általános szabályok, sem pedig a zálogjog bírósági végrehajtás útján, vagy a végrehajtási eljáráson kívül érvényesítésére vonatkozó szabályok.⁷ A vételi jog gyakorlásakor elviekben nem gördülhet akadály a hitelező tulajdonszerzése elé, egyetlen jognyilatkozat megtételével létrehozható az adásvétel.

Egy másik fiduciárius szerződéshez, a biztosítéki tulajdon-átruházáshoz képest vonzóbbá teszi az opciót, hogy ennek alkalmazása mellett a hitelező nem válik a hitel jogviszony teljes időtartamáig tulajdonossá, így nem viseli sem a kárveszélyt, sem a dolog fenntartásával járó terheket.

Fennáll azonban a veszélye, hogy a biztosítéki célú vételi jog erősebb biztosítékot nyújt a hitelező számára, mint ami az ő érdekei védelméhez szükséges.⁸ A hitelezők gazdasági erőfölénye és az adósok erre visszavezethető kiszolgáltatottsága⁹ láttán elgondolkodhatunk, hogy e kodifikálatlan szerződési biztosítékok vajon kölcsönös gazdasági igényt szolgálnak-e, nem vezetnek-e a jogoknak és kötelezettségeknek aránytalan eltolódásához a kölcsönt nyújtó javára.

Érthető, hogy sokan vitatják az intézmény létjogosultságát. A *biztosítékkal szembeni, dogmatikai szempontból közelítő érvek* abból indulnak ki, hogy a biztosítéki opció a zálogjogi szabályok (lex commissoria tilalom és az elszámolási kötelezettség) megkerülésére irányul.¹⁰ Az ellenzők a zálogjog kogens szabályainak erőzóját, hiteltelenné válását,¹¹ sőt a dologi jogok zártsága elvének sérülését látják a biztosítéki opcióban.¹² Ellenvetésként ehelyütt csupán azt hoznom fel, hogy a fiduciárius biztosítéki konstrukciókban kodifikált *szerződések* nyújtják a fedezetet. E

⁶ A módosítást követően a Cstv. 49/D. §-a értelmében a felszámolás kezdőidőpontja előtt keletkezett zálogjog esetében a felszámoló a zálogtárgy értékesítése során befolyt vételárból csak a megőrzés, állagmegóvás, értékesítés költségeit és a felszámoló díját vonhatja le, a fennmaradó összeget a biztosított követelés kielégítésére kell fordítani.

⁷ Gárdos – Gárdos: i.m. 35. o.

⁸ Menyhárd: i.m. 474. o.

⁹ Molnár Ambrus: A vételi jog biztosítéki célú alkalmazása.

http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2009/PK_2009_1.pdf (2010.11.30.) 3. o.

¹⁰ Kemenes István: A biztosítéki célú vételi jog egyes jogalkalmazási kérdései http://www.szitb.hu/doc/polg_koll/veteli_jog.pdf (2010.11.30.) 1-2. o.

¹¹ Halmágyi Csaba: Féljünk-e, ha gépjárművünkre nem tipikus biztosítéki jogot engedünk a banknak, avagy vételi jog a banki gyakorlatban. *Hitelintézeti Szemle* 2008. 3. sz. 293. o.

¹² Gárdos István – Gárdos Péter: Az engedményezés és a vételi jog biztosítéki célú alkalmazása. <http://www.gfmt.hu/upload/GI-GP-Az-engedmenyezés-es-a-veteli-jog-biztositeki-celu-al..pdf> (2010.11.30.) 12-13. o.

szerződéseket nem minősíti át dologi joggá a sajátos fedezeti funkció valamint az a tény, hogy ezek szolgáltatásai közt jellemzően valamilyen forgalomképes dolog áll. Tehát a biztosíték rendszertani besorolása sem támasztja alá azon vélekedést, amely szerint a zálogjog szabályai felülírnák a biztosítéki funkciót betöltő opciót, másrészt semmi sem utal arra, hogy a szerződést biztosító mellékkötelezettségekről szóló XXIII. fejezet felsorolását taxatívnek kellene tekintenünk.¹³

Az aggályokat megfogalmazók másik csoportja inkább praktikusabb oldalról közelíti a kérdéshez és az intézmény *funkcionális szempontú hiányosságaira* hívja fel a figyelmet. (Funkcionalitás alatt az intézmény biztosítéki céljának való megfelelést értem.) Az e tekintetben mutatkozó hiányosságok vizsgálata közelebb vihet annak a jogpolitikai kérdésnek az eldöntéséhez, hogy vajon alkalmas-e a biztosítéki szerepre a vételi jog, illetve szorul-e valamilyen korrekcióra a jogalkotó részéről céljának tökéletes betöltése érdekében. Ezeknek a szempontoknak a mérlegelése azonban már nem a jogalkalmazó, hanem a jogalkotó feladata. A biztosíték különösen akkor diszfunkcionális, ha ésszerűtlenül túlbiztosítja a hitelező szerződés teljesítéséhez fűződő érdekét, ha követelése kielégítését meghaladó mértékű vagyoni előnyhöz juttatja, és ha érvényesítése az adós más hitelezőinek megkárosításához vezet. Az ennek körében felhozott érvek a következőkben foglalhatók össze. Egyik leggyakoribb kritika a nyilvánosság elvének sérülése.¹⁴ Ez elsősorban abban áll, hogy ha harmadik személyek értesülnek is a dolgot terhelő vételi jogról, nem rendelkeznek információval arról, hogy ez a vételi jog biztosítéki célú, azaz a jogosult és kötelezett közt fennálló kötelmi viszonyon alapuló feltételhez kötött annak gyakorlása. Ez az aggály alaptalan, ugyanis a gyakorlatban ez nem vezethet más hitelezők károsodásához, mivel harmadik személyek a valós helyzethez képest szélesebb terjedelműnek (korlátlanak) látják a hitelező jogosultságát, tehát túl-, és nem alábecsülik a konkurens jogot. Nem mellékes szempont, hogy a hitelező a hitel nyújtásakor a felajánlott biztosíték értékét saját biztonságáért érdekében jellemzően alacsonyán állapítja meg.¹⁵ A vételár összege elvileg egy alkufolyamat eredménye. Ez az alku-szituáció pénzintézettel szemben elméletivé halványul, mert pénzintézeti hitelezők a vételárat ingatlannál a forgalmi értékből redukáltan megállapított ún. hitelfedezeti értékhez igazítják,¹⁶ gépjármű esetében pedig az EUROTAX táblázata alapján állapítják meg.¹⁷ Ezt illetően a fogyasztónak legfeljebb annyi befolyása lehet, hogy nem köti meg a szerződést. Az adós érdeksérelmének veszélyét tompítja, hogy a vételi jog intézményének keretein belül is többé-kevésbé megfelelő eszközök állnak rendelkezésre a kötelezett vételárral kapcsolatos érdekeinek védelmére. A hitelező nyomására a felek ugyan a valós forgalmi érték alatti vételárban állapodhatnak meg, ez azonban nem eredményezhet feltűnő értékaránytalanságot a dolog és a vételár vonatkozásában. Ha ez mégis megtörténne, az eladó a Ptk. 201. §

¹³ Molnár: i.m. 9 10. o.

¹⁴ Gárdos – Gárdos: Az engedményezés és a vételi jog biztosítéki célú alkalmazása. 12. o.

¹⁵ Gárdos – Gárdos: Van-e a fiduciárius biztosítékoknak helyük a magyar jogban? 44. o.

¹⁶ Salamonné Solymosi Ibolya: Vételi jog engedése hitelbiztosítéki céllal. Gazdaság és Jog 2007. 1. sz. 8. o.

¹⁷ Halmágyi: i.m. 310. o.

(2) bekezdése¹⁸ alapján megtámadhatja az adásvételi szerződést. (További eszköz lehet a kötelezett kezében a Ptk. 375. § (3) bekezdése¹⁹ szerinti bíróság által mentesítés, mely funkciójából adódóan a gyakorlatban nem kerül alkalmazásra.) Természetesen így csupán a durva aránytalanságok küszöbölhetők ki, és nem lehet a valós forgalmi értékhez igazítani a vételárat. Ugyanakkor a biztosítéki ügyletet a hitel jogviszony összefüggésrendszerébe helyezve látható, hogy ez nem súlyos érdeksérelem, hiszen ez a biztosíték kedvezőbb kondíciójú kölcsönt tesz elérhetővé a kötelezett számára, ennek pedig az alacsonyabb vételár egyfajta ellentételezését adja.

Felvetik továbbá, hogy az adós gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenné válása esetén az opció jogosultja más hitelezők megkárosításával, őket megelőzően nyer kielégítést.²⁰ Ezzel szemben a Cstv. 38. § (4) bekezdése értelmében a felszámolást elrendelő jogerős végzés Céggközlönyben való közzétételének napját követően már nem élhet beszámítással a hitelező és a vételárat meg kell fizetnie a felszámolónak. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a felszámolási eljárás megindulását követően gyakorlatilag megszűnik a vételi jog biztosítéki funkciója. A kérdés bővebb tárgyalását e dolgozat kereti nem teszik lehetővé.

II. A biztosítéki célú vételi jog fogalma

1. A vételi jogról általában

A vételi jog egységes intézmény.²¹ A biztosítéki célú opció megkülönböztetése ezért elméleti jellegű, a gazdasági funkción alapuló önkényes elhatárolás. Amikor tehát a biztosítéki célú opcióról beszélünk, akkor a gazdasági életben betöltött sajátos, a szerződés eredeti céljától eltérő célra alkalmazott vételi jogot alapító szerződések köréről van szó. Mégis e szerződések sajátos funkciója, az alapügyletthez fűződő viszonya miatt indokolt a biztosítéki céllal létesített vételi joggal külön foglalkoznunk, azonban a kiindulási alapot a vételi jog Ptk-beli szabályai alkotják. Természetesen a vételi jogot alapító szerződésre is vonatkoznak a Ptk. negyedik részének I. címében elhelyezett általános szabályai a szerződési jognak, így a szerződési szabadság elvi szintű szabálya is, következésképpen a tulajdonosnak jogában áll dolgát vételi joggal megterhelni, akár olyan megfontolásból is, hogy azzal egy másik szerződéshez nyújtson fedezetet. A Ptk. a vételi jogot az adásvétel különös nemeként szabályozza. A kódex az intézménynek egy vegytiszta

---

¹⁸ Ha a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között anélkül, hogy az egyik felet az ajándékozás szándéka vezetné, a szerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség, a sérelmet szenvedett fél a szerződést megtámadhatja.

¹⁹ A bíróság a tulajdonost – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a vételi jogból folyó kötelezettsége alól mentesítheti, ha a tulajdonos bizonyítja, hogy a vételi jog engedése után körülményeiben olyan lényeges változás állott be, hogy a kötelezettség teljesítése tőle nem várható el.

²⁰ Gárdos – Gárdos: i.m. 44. o.

²¹ Juhász László: Hozzászólás Sándor István „A vételi jogot alapító szerződések érvénytelensége” c. előadásához. In: Dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): A magánjogi kodifikáció eredményei. Novotni Alapítvány, Miskolc 2010. 42. o.

konstrukcióját rajzolja meg, és csak a legalapvetőbb feltételeit rögzíti. A vételi jog általános fogalma szerint „olyan hatalmasság, amely alapján a jogosult egyoldalú nyilatkozatával a dolgot megvásárolhatja – jogszabály vagy megállapodás alapján – akkor is, ha azt a tulajdonosa nem kívánja eladni”.²² A háború előtti jogtudomány a vételi jogot úgy definiálta, hogy „oly jog, amelynél fogva a jogosult a kötelezettől valamely dolgot meghatározott feltételekkel meghatározott áron megszerezhet”, az pedig, hogy a jogosult ezt a jogát használni is fogja-e, az ő tetszésétől függ.²³ A vételi jog vagyoni értékű jogosítványt biztosít jogosultjának, mégsem követeli meg a törvény az ellenérték kikötését. (Annak ellenére van vagyoni értéke, hogy forgalomképtelen.) Ez azért érdekes, mert az ilyen jogok engedése nehezen képzelhető el valamilyen gazdasági értelemben vett ellentételezés nélkül, hiszen a tulajdonos ilyenkor tulajdonjogából eredő jogosultságaiból enged a másik félnek, korlátozva ezzel saját tulajdonjogát. Közvetlen vagyoni hátrány is érheti: később akkor is el kell adnia dolgát a meghatározott vételáron, ha ez nem állna érdekében, mert vagy szüksége van a dologra, vagy csak magasabb áron adná el egyébként. Ebből kifolyólag bizonyos esetekben ellenérték fejében engedi a dolog tulajdonosa az opciót. Manapság vételi jogot leggyakrabban fedezeti céllal kötnek ki, ezért az opció ellenértéke nem jelenik meg külön, hanem beolvad az alapügylet feltételrendszerébe.²⁴ Ez azonban ne tévesszen meg bennünket: az opciós szerződés szolgáltatása nem azonosítható a később létrejövő adásvételi szerződés szolgáltatásával.

2. A biztosítéki célú vételi jog fogalma

Az új Polgári Törvénykönyvről szóló, hatályba nem léptetett 2009. évi CXX. törvény 5:397. §-a pontosan definiálja a biztosítéki célú vételi jogot: a tulajdonos a pénzfizetésre vonatkozó kötelezettségvállalása biztosítékaként vételi jogot engedhet a dolgon a jogosult számára arra az esetre, ha nem vagy nem szerződésszerűen teljesít. E meghatározásból is kitűnik, hogy az, ami alapján elhatárolhatjuk a csupán egyszerű tulajdonszerzésre irányuló opciótól, az a célja: a jogügylet alapjául szolgáló követelés biztosítása. A biztosítéki cél korlátot állít fel a jogosult számára, ugyanis a biztosított követelés teljesítésének elmaradásáig az opció jogosultja nem gyakorolhatja vételi jogát. Másképpen kifejezve a biztosítéki cél relatív hatályúvá teszi a kikötött opciót. Ez a sajátosság csak a jogosult és kötelezett belső viszonyában tapintható ki. Kifelé, harmadik személyek számára ez a célhoz kötöttség általában nem észlelhető. Ez a szerződő felek belső viszonyát jellemző bizalmi helyzet adja a biztosítéki célú opció fiduciárius jellegét, amely alapján e szerződést a fiduciárius biztosítéki szerződések körébe soroljuk. Leszkoven László vitatja, hogy az intézmény a fiduciárius ügyletek körében volna tárgyalandó, mivel

²² Nochta Tibor – Kovács Bálint – Nemessányi Zoltán: Magyar polgári jog – kötelmi jog – különös rész. Dialóg Campus Kiadó, Pécs 2008. 26. o.

²³ Szladits Károly: Magyar magánjog (Kötelmi jog különös része). Budapest 1942. 350. o. Idézi Juhász: i.m. 41-51. o.

²⁴ Juhász: i.m. 44. o.

nem tulajdoni biztosíték.²⁵ Magam fiduciárius biztosítéknak tekintem, ugyanis álláspontom szerint az ilyen ügyletek fogalmi eleme nem a dologi jogosultság, hanem a bizalmi helyzet teremtette sajátos viszony a felek és harmadik személyek vonatkozásában.

A biztosítéki célú vételi jog bizonyos sajátos vonásai alapján a bizalmi (fiduciárius) ügyletek körébe tartozik. Ahogy más fiduciárius ügyletekre is igaz, biztosítéki célú vételi jog is egy atipikus célra létesített, de tipizált szerződés.²⁶ Nincs e szerződéseknek egyetlen olyan idegen eleme sem, amely ne illeszkedne a Ptk-ban lefektetett vételi jog-szerződésbe, egyetlen sajátossága az alapügylet teljesítéséhez kötött felfüggesztő feltétel. Ezért elfogadhatatlan az olyan álláspont,²⁷ amely a biztosítéki opciót atipikus szerződésnek tekinti.

A fiduciárius ügylet „*kettős arcú intézmény*”.²⁸ A jogi helyzet kettőssége abban áll, hogy a „fiduciárius jogszerző harmadik személyekkel szemben tágabb jogkör nyer, mint amekkora őt a fiduciánszal (az átruházóval) szemben megilleti”.²⁹ Szladits Károly szavai szerint „a fiduciárius ügylet kétirányú jogi helyzetet teremt: másokkal szemben, kifelé ható viszonyban megadja az átruházott joggal járó teljes hatalmat, az átruházóval szemben azonban (befelé) a jogszerző felelősséget vállal arra, hogy hatalmát csak bizonyos módon fogja gyakorolni”.³⁰ Az ilyen jogviszonyok tehát kialakítanak egy a felek közti belső, valamint egy a jogosult és harmadik személyek közt fennálló külső relációt. Utóbbinál a kívülállók számára úgy tűnik, hogy a jogosult korlátozás nélkül élhet a megszerzett vételi joggal azonban a feleknek a harmadik személyek előtt „rejtve” maradó belső viszonya valamilyen feltételhez köti annak gyakorlását.

A fiduciárius biztosítékok esetében az alapügylet (jellemzően kölcsönszerződés) biztosítékaként az alapügylet kötelezettje egy hatalma alá tartozó dolgon fennálló jogát ruházza az alapügylet jogosultjára, mégpedig azzal a felfüggesztő feltétellel, hogy a jogosult csak akkor élhet ezzel a joggal, ha a kötelezett az alapügyletből folyó kötelezettségének nem tesz eleget. A biztosítéki szerepből adódóan a kötelezett szerződésszegéséig a jogosult csupán formálisan szerezte meg a jogot, materiális értelemben addig nem élhet vele.

A biztosítéki szerepet betöltő jog átruházásakor az ügylet formális, vagy jogi célja (jogcíme, causája) a jogosult jogszerzése. Biztosítéki opció estén vételi jog engedése a jogosult javára. Ez a formális cél valós célja a feleknek, tehát nem színelte az ügylet, azonban ez a közelebbi, átmeneti cél valójában csak eszközszerepet tölt be a végcél tekintetében, az alapügylet érdekében való

---

²⁵ Leszkoven László: A biztosítéki célú vételi jog néhány kérdéséről. *Gazdaság és Jog* 2004. 12. sz. 17. o.

²⁶ Menyhárd: i.m. 480. o.

²⁷ Sándor István: Vételi jogot alapító szerződések érvénytelensége. In: Dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *A magánjogi kodifikáció eredményei. Novotni Alapítvány, Miskolc 2010.* 103. o.

²⁸ Leszkoven László: A fiduciárius engedményezés jogi természetéről. *Gazdaság és Jog* 2002. 3. sz. 16. o.

²⁹ Lajer – Leszkoven: i.m. 25. o.

³⁰ Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatja. Első rész.* Grill Kiadó, Budapest 1933. 144. o. Idézi: Lajer – Leszkoven i.m. 23-33. o.

biztosítékadásban. Az ügylet ez utóbbi célját nevezhetjük az ügylet gazdasági céljának vagy funkciójának.

3. A biztosítéki célú vételi jog alkalmazása

A felek az alapügylet (jellemzően kölcsönszerződés) megkötésével egyidejűleg írják alá a vételi jog engedéséről szóló szerződést, amelyet vagy egy dokumentumba foglalnak az alapügylettel, vagy fizikailag is elkülönülő szerződésben kötnek ki, és legfeljebb csak az opciós szerződés preambulumban emlékeznek meg az alapügyletről. Gyakran zálogjog alapításával egyidejűleg engedik a vételi jogot, amelyet a zálogjogot létesítő szerződéssel egy dokumentumban szoktak megszövegezni, azonban ennek jogi relevanciája nincs.

A megkötött szerződés értelmében az adós az ingatlanon fennálló vételi jogot, valamint az annak biztosítására szolgáló elidegenítési és terhelési tilalmat (Ptk. 114. § (2) bek.) bejegyezteti az ingatlan-nyilvántartásba. Ezáltal az opciós jog abszolút hatályúvá válik, azaz a jogosult bárkivel szemben hivatkozhat e jogára és egy nem kívánt tulajdonosváltás lehetőségét is kizárja. Gépjármű biztosítékként való lekötésekor az a gyakorlat, hogy a felek a vételi jogot és a hozzá kapcsolódó elidegenítési és terhelési tilalmat a gépjármű törzskönyvébe és a hatósági gépjármű-nyilvántartásba jegyezik be, a hitelező pedig a gépjármű törzskönyvét a vételi jog időtartamára letétbe veszi.³¹

Vételi jog a hatályos jogszabályi rendelkezések szerint öt évre alapítható, ezért ennél hosszabb futamidejű kölcsönszerződések tartama alatt a határozott időre kikötött vételi jog tartamának lejártával a jog megszűnik. Ezt követően az adósnak a kölcsönszerződéses alapján fennálló, megfelelő fedezet nyújtására vonatkozó kötelezettségének a biztosíték megújításával (vételi jog ismételt alapításával) kell eleget tennie. Ez az eljárás nem sérti a vételi jog alapítására vonatkozó időkorlátot, azonban a szerződéskötések automatizmusa legalábbis aggályosnak tűnik.

A vételi jog gyakorlásakor a jogosult egyoldalú nyilatkozatával létrehozza az opciós szerződésben rögzített feltételek szerint az adásvételi szerződést. Az eladó részéről további jogcselekményre nincs szükség, a vevő tulajdonjogát a földhivatal az ingatlan-nyilvántartásba a vételi jogot alapító szerződés és a jog gyakorlásáról szóló nyilatkozat alapján jegyzi be.³² A hitelező (mint vevő) az általa fizetendő vételárba a szerződések kikötése értelmében – és a Ptk. 296. §-a szerint is – jogosult beszámítani az adóssal szemben a kölcsönszerződés alapján fennálló követelését. Megjegyzendő, a hitelezői pozícióban lévő pénzüintézetek módszerére jellemző, hogy követelésüket engedményezik, a vételi jog gyakorlására pedig szakosodott

---

³¹ Ld. az Erste Leasing Autófinanszírozási Zrt. 2010. június 11-től hatályos Általános Szerződési Feltételeit. http://www.ersteleasing.hu/docs/aszf_h_100601.pdf (2010.11.30.) 12.2.2 a) és c) pont

³² 109/1999. (XIII.29.) FVM rendelet 15. § (4) bek.

társaságot jelölnek ki.³³ Ez a gyakorlat Gárdos István és Gárdos Péter szerint könnyen az adós érdekeinek sérelmét eredményezheti.³⁴

4. Az opció kapcsolata más szerződésekkel

A szerződés olyan komplex jogviszonyba ágyazódik, mely legalább három szerződést feltételez. Beszélhetünk egyszer egy biztosítandó alapügyletről (kölcsönszerződés, lízing stb.), egy biztosítéki szerepet betöltő vételi jogról, valamint az opció gyakorlása esetén egy adásvételi szerződésről. Ezek a szerződések bár jogilag önálló megítélés alá esnek, mégis láncszerűen kapcsolódnak egymáshoz. A kötelezett alapügyletben megkövetelt teljesítésének elmaradása (szerződésszegése) az a felfüggesztő feltétel, melynek bekövetkeztével a vételi jog hatályosul, ennek gyakorlása esetén pedig létrejön az adásvétel.

A biztosítéki célú opció *az alapügylethez* (kölcsönhöz, bérlethez stb.) *járáulékosan kapcsolódik*. Ez a járáulékoság gazdasági és nem jogi értelemben értendő.³⁵ Jogi szempontból ezért az alapügylet és az opció egységes vagy külön szerkezetbe foglalásnak nincs jelentősége, ettől még jogi értelemben az egyes szerződések megőrzik önállóságukat. Az alapügylettel való kapcsolatot az a szerződési klauzula teremti meg, mely szerint az engedett vételi jog gyakorlása az adós szerződésszegéséhez, mint felfüggesztő feltételhez kötött.³⁶ A hitelező vételi joga az adós szerződésszegése esetén éled fel, addig a felek viszonyában hatálytalan az opció. Tehát a biztosítéki cél összekapcsolja a szerződéseket; az egyik szerződés nem töltheti be rendeltetését a másik nélkül. Ebből adódóan nem köteles a hitelező kölcsönt nyújtani, ha az adós nem enged vételi jogot, ugyanígy a kölcsönügylet vonatkozásában szerződésszegést követ el az adós, ha az opciós jog gyakorolhatósága lehetetlenül.

Másfelől a biztosítéki cél csupán meghatározott terjedelmű kapcsolatot létesít: az egyik szerződés érvénytelensége nem érinti a másik szerződés érvényességét.³⁷ Így például a megtévesztés címén sikerrel megtámadott opciós szerződés érvénytelensége nem eredményezi az alapügylet érvénytelenségét. Ekkor az alapügylet kötelezettjének az alapügyletből származó kötelezettségéből adódóan megfelelő biztosítékot kell nyújtania, különben szerződésszegést követ el. Az alapügylet érvénytelensége sem eredményezi az opciós szerződés érvénytelenségét, azonban ilyenkor az opció jogosultja nem gyakorolhatja abból eredő jogát, tehát az alapügylet érvénytelensége kiüresíti az opciót.

Fontos elkülönítenünk az alapügylet és a fedezeti szerződés szolgáltatásait. A kölcsönszerződés esetén a hitelező szolgáltatása általában pénzösszeg nyújtása, ettől

---

³³ BH 2004/259 sz. eseti döntés szerint nincs akadálya annak, hogy a vételi jogot gazdálkodó szervezet más személyre ruházza át.

³⁴ Gárdos – Gárdos: i.m. 44. o.

³⁵ Molnár: i.m. 18. o.

³⁶ Vuleta Csaba: A biztosítéki célú vételi jog és a biztosítéki engedményezés a felszámolási eljárásban. http://www.itelotabla.hu/fileadmin/fajlok/fovaros/2009/PK_2009_3.pdf (2010.11.30.) 2. o.

³⁷ Molnár: i.m. 18. o.

időben elvállik az adós szolgáltatása, aki megadott határidőig ezt a pénzüsszeget és a kamatot köteles szolgáltatni. A vételi jogot engedő szerződésben a kötelezettnek, az alapügylet adósának szolgáltatása a tulajdonjogából kihaló jogosultság (vételi jog, rendelkezési jogról való lemondás) biztosítása az alapügylet hitelezője részére. Elvileg az opció jogosultja is nyújthatna ellenszolgáltatást, azonban biztosítéki célú opciós szerződés esetében a gyakorlatban erre nem kerül sor, ugyanis az adós az alapügyletre tekintettel, a kölcsönhöz jutás érdekében enged opciót.

Más jellegű problémát vet fel az opciós szerződés és az ez alapján létrejövő *adásvétellel való kapcsolata*. A bírói gyakorlat megosztott abban a kérdésben, hogy az opció és az adásvétel egy, avagy két különálló szerződés-e. Az elméletinek tűnő vitára adandó válasznak komoly gyakorlati jelentősége van a megtámadhatóság kérdéskörében. Magam részéről azt a felfogást érzem dogmatikailag megalapozottabbnak, amelyik ezt a kétmozzanátú jogügyletláncolatot két szerződésre bontja, de mivel részérvek felhozhatók az egyetlen szerződésnek való megítélés mellett is, érdemes mindkét koncepcióval megismerkedni.

Az álláspontok abban még megegyeznek, hogy – Wellmann György szavaival – „a vételi jogot engedő megállapodás, az ezen alapuló vételi jog gyakorlása és az ezáltal létrejövő adásvétel egyetlen folyamat, egyetlen tartós jogviszony egymásra épülő mozzanatai”, amelyek „két jól elkülöníthető szakaszra” bonthatók.³⁸ Az ebből levont következtetések azonban különböznek. Wellmann³⁹ és Juhász László⁴⁰ szerint ez a két szakasz két különálló szerződést, egy vételi jogot engedő opciós és egy vételi jog gyakorlásával létrejövő adásvételi szerződést jelent. Velük szemben Salamonné Solymosi Ibolya⁴¹ egyetlen, ám kétfázisú (felfüggesztő feltétellel kötött) szerződésnek látja a jogviszony-rendszert. Salamonné magyarázata szerint a vételi jogot engedő szerződés esetében egy felfüggesztő feltétellel kötött adásvétellel állunk szemben.⁴² Szerinte a felek opciós szerződést létrehozó megállapodása túlmutat a vételi jog létesítésén, mert az meghatározza az adásvételi szerződés tartalmát, amelyhez az eladó kötve van. Mint mondja, az opciós szerződés megkötésével az adásvételi szerződés tekintetében olyan jogi szituáció áll elő, mint a felfüggesztő feltétellel megkötött szerződés esetén: hatályba lépéséhez valamilyen jogcselekmény bekövetkezte szükséges. Véleménye szerint a dolog átruházására irányuló opciós szerződést csak az különbözteti meg a rendes adásvételi szerződéstől, hogy az az opciós jog gyakorlásával válik hatályossá, vagyis felfüggesztő feltételhez kötött.⁴³ Salamonné álláspontjával érzésem szerint az a fő gyakorlati probléma, hogy ebben a relációban értelmezhetlenné válik az opció jogosultjának esetleges ellenszolgáltatása, az opciós díj. Mivel az opció egységes

---

³⁸ Wellmann György: *Megtámadható-e feltűnően nagy értékkülönbség jogcímén a vételi jogot engedő szerződés, illetve a vételi jog gyakorlása folytán létrejövő adásvétel?* Gazdaság és Jog 2007. 1. sz. 10-11. o.

³⁹ Wellmann: i.m. 10-14. o.

⁴⁰ Juhász: i.m. 41-51. o.

⁴¹ Salamonné: i.m. 8-10. o.

⁴² Salamonné: i.m. 9. o.

⁴³ Salamonné: uo.

intézmény, ezért nem szabad elfeledni, hogy csak az a felfogás következetes, amely a biztosítéki célt fel nem mutató opciós szerződésekre is alkalmazható.

A vételi jogot engedő és az opció gyakorlásával létrejövő adásvételi szerződést különválasztó álláspontok⁴⁴ a szerződések szolgáltatásaiból indulnak ki. Az opciós szerződésben benne foglaltatnak a majdan megkötendő adásvétel szolgáltatásai, ez pedig – mint mondják – azt a látszatot keltheti, mintha az opciós szerződés szolgáltatásai is ezek volnának. Azonban pusztán az opciós szerződés alapján az opció jogosultja még nem követelheti a dolog tulajdonának átruházását, s a kötelezett sem tarthat igényt a vételárra. Ezeknek a szolgáltatásoknak a nyújtására csak később, a vételi jog gyakorlásával létrejövő adásvételi szerződés alapján kötelesek. „Az opciós szerződés szolgáltatása nem maga a dolog adása (dare), hanem annak biztosítása, hogy a jogosult a szerződésben meghatározott feltételek szerint egyoldalú nyilatkozattal megszerezheti a dolog tulajdonjogát (facere).”⁴⁵

Wellmann megállapítja, hogy az opció gyakorlásával létrehozott adásvétel a létrejöttének módját tekintve különös,⁴⁶ mivel már a szerződés létrejöttét megelőzően rögzítettek annak lényeges tartalmi elemei, másrészt pedig egyoldalú jognyilatkozat hozza létre.⁴⁷ Utal rá, hogy az opciós szerződés megkötésekor még nincs a dolog megszerzésére irányuló végleges szerződési akarat. Szerinte a „Ptk. sem az opciós szerződést tekinti az adásvétel különös nemének, hanem magát a vételi jog gyakorlása útján létrejött adásvételt”.⁴⁸ Mindebből azt a következtetést vonja le Wellmann, hogy az opciós szerződés nem tekinthető felfüggesztő feltétellel kötött adásvételi szerződésnek, mert csak egy már megkötött szerződés hatályát tehetik a felek valamely bizonytalan jövőbeli eseménytől függővé. Szerinte az ilyen szerződések sokkal inkább az előszerződés vonásait mutatják.⁴⁹

III. Az adósi érdek védelme

1. A biztosítéki szerződés megtámadása, mint jogvédelmi eszköz

Mint jeleztem, a biztosítéki opció esetében könnyen felmerülhet az adós érdeksérelme, így szükséges annak vizsgálata, hogy az miként nyerhet orvoslást. A biztosíték kötelezettjének tipikus eszköze a feltűnő értékaránytalanság címén való megtámadás, ráadásul éppen ennek alkalmazása vet fel a biztosítéki opciót illetően egyedi kérdéseket – érdemes ezért az ezt ölelő kérdésekkel foglalkozni behatóbban. E megtámadási cím körében tisztázandó, hogy mely szerződések mely szolgáltatásai vonatkozásában gyakorolható a megtámadás, milyen időintervallumon belül és mikori értékviszonyok alapján. A válaszokat determinálja, hogy az opciós szerződés

---

⁴⁴ Wellmann: i.m. és Juhász: i.m.

⁴⁵ Juhász: i.m. 44. o.

⁴⁶ Wellmann i.m. 11. o.

⁴⁷ A visszavásárlási jog vételi jogra is vonatkozó szabálya szerint a visszavásárlás az eladónak a vevőhöz intézett nyilatkozatával jön létre. Ptk. 374. § (1) bek.

⁴⁸ Wellmann: i.m. 11. o.

⁴⁹ Wellmann: i.m. 12. o.

létesítette jogviszony szerződéseit miként értelmezzük. Wellmann György⁵⁰ és Juhász László⁵¹ a jogviszonyt kettő, Salamonné Solymosi Ibolya⁵² pedig egyetlen szerződésként fogja fel. (A két álláspont teljesen eltérő válaszokat ad a megtámadhatóság fő kérdéseire. Fontosnak tartom leszögezni, hogy az, hogy a később létrejövő adásvétel időpontjára megváltoznak az értékviszonyok (azaz értékaránytalanság lép fel), természetes velejárója az opciónak, ezért ezzel az opció kötelezettjének számolnia kell a vételi jog engedésekor. Különösen több évre létesített vételi jog esetén fordulhat elő, hogy a vételi jog engedésekor fennálló értékviszonyok eltolódnak: a korábban reális forgalmi értéket tükröző vételár később jóval alacsonyabb lehet az aktuális piaci árnál. Ha ilyenkor gyakorolja vételi jogát a jogosult, akkor nyerhet az adásvételen, ha pedig az aktuális piaci ár az alacsonyabb, akkor vélhetően nem él a jogával. Úgy is fogalmazhatunk tehát – kiemelve az opció spekulatív jellegét –, hogy a vételi jog jogosultja olyan hatalmasságra tesz szert, amellyel az előre kialakított vételáron az opció fennállta alatt bármikor megvásárolhatja a dolgot egyoldalú jognyilatkozatával, a kötelezett pedig köteles ilyenkor a dolgot ezen az előre rögzített áron eladni – függetlenül annak valós forgalmi értékétől, vagyis attól, hogy az ügylet számára mennyire előnyös vagy előnytelen. Az opciót megszerző fél tehát arra spekulál, hogy az opciós szerződésben rögzített vételáron való megkötése számára a későbbiekben előnyösebb lehet,⁵³ ilyenkor pedig értelemszerűen az eladó számára lesz hátrányos az adásvétel. Ebben áll a jogügylet spekulatív jellege. A felek értékváltozással kapcsolatos várakozása kifejeződik vagy a vételárban, vagy az opció díjában, esetleg az opciós szerződéssel összefüggésben megkötött alapügylet ellenszolgáltatásában.

2. Az opciós jogviszonyban megtámadható szerződések

A bíróság elé kerülő jogesetek gerincét a feltűnő értékaránytalanságra alapított megtámadások teszik ki, ezek pedig a dolog és a vételár közti értékarányosságot kifogásolják. Problémát jelent, hogy az esetek döntő többségében az opciós szerződést támadja meg az adós (az eladó), így pedig az opciós szerződésben foglalt szolgáltatások (azaz a vételi jog és az opciós díj) értékarányosságát kellene vizsgálnia a bíróságnak. A keresetekből azonban rendre kiderül, hogy valójában az adásvételi szerződés szolgáltatásai (dolog és vételár) közti értékarányosságát kifogásolja a felperes. A félreértés egyrészt arra vezethető vissza, hogy az opciós szerződésben a korábban kifejtettek szerint már benne foglaltak a majdan megkötendő adásvétel szolgáltatásai, azonban ezek nem az opciós szerződés szolgáltatásai. Másrészt az eladó csak az opciós szerződésben tesz szerződési nyilatkozatot, míg az opció jogosultja a vételi jog gyakorlásakor egyoldalú

---

⁵⁰ Wellmann: i.m. 10-14. o.

⁵¹ Juhász: i.m. 41-51. o.

⁵² Salamonné: i.m. 8-10. o.

⁵³ Ezt a spekulatív vonást még élesebben fejezi ki az (a polgári jogi opciótól elkülönülő, annak szabályozása alá nem eső) értékpapír-opció, amelynél az opció jogosultját gyakorlatilag csak a profit reménye vezeti, részéről tulajdonszerzési szándék nincs, vagy másodlagos jelentőségű.

nyilatkozattal hozza létre az adásvételi szerződést, melynek létrejöttéhez már nincs szükség az eladó nyilatkozatára.

Amennyiben Wellmann és Juhász nézetének⁵⁴ megfelelően elfogadjuk, hogy az opciós szerződésnek nem szolgáltatása a dolog és a vételár, úgy az ilyen szerződést megtámadó kereseteket el kellene utasítani, hiszen a Polgári perrendtartásunk (1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról, továbbiakban: Pp.) kereseti kérelemhez kötöttség elve szerint a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van,⁵⁵ továbbá az ítéletben foglalt döntésnek ki kell terjednie a perben érvényesített valamennyi kereseti kérelemre,⁵⁶ de a bíróság döntése nem terjeszkedhet túl a kereseti kérelmen.⁵⁷ Mégsem ez a helyzet, mert a Pp. 3. § (2) bekezdésének második fordulata szerint [...] a bíróság a fél által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint veszi figyelembe. Következésképp, ha a kereset benyújtásának időpontjában már létrejött az adásvétel, a bíróság nem utasíthatja el a keresetet, hanem annak tartalma szerint kell azt elbírálnia, vagyis az adásvétel szolgáltatásai vonatkozásában kell vizsgálnia az értékarányosságot. Természetesen az elvi lehetősége fennáll a vételi jogot engedő szerződés feltűnő értékaránytalanság címén való megtámadásának is. Ennek feltétele, hogy az opciós szerződés tartalmazzon a vételi jog engedéséért járó ellenértéket. Salamonné álláspontja⁵⁸ szerint egyébként is a dolog és vételár közti értékaránytalanság vizsgálendő az opciós szerződés megtámadásakor, így nála ez nem is merül fel kérdésként.

3. A megtámadás határideje

A bírói gyakorlat és a jogtudomány egységes abban, hogy egy szerződés már a kötelezett teljesítését megelőzően, a szerződés létrejöttétől megtámadható.⁵⁹ Kérdés azonban, hogy vajon mikor is jön létre a megtámadott szerződés. Wellmann⁶⁰ és Juhász⁶¹ álláspontja szerint nincs rá mód, hogy a kötelezett már az adásvételi szerződés létrejöttét megelőzően megtámadja az opciós szerződést az abban meghatározott dolog és annak vételára tekintetében fennálló értékaránytalanság címén. Ez ugyanis fogalmilag kizárt, hiszen csak egy létező szerződés esetében beszélhetünk érvénytelenségről. A vételi jogot engedő és az opció gyakorlásával létrejövő szerződést két külön szerződésnek látó ezt az álláspontot képviseli. Velük ellentétben Salamonné nézete szerint már a vételi jog engedésétől megtámadható a szerződés.⁶² Ezzel nem tudok egyetérteni, mert a dolog és a vételár nem az opciós

---

⁵⁴ Wellmann: i.m. és Juhász: i.m.

⁵⁵ Pp. 3. § (2) bek.

⁵⁶ Pp. 213. § (1) bek.

⁵⁷ Pp. 215. §

⁵⁸ Salamonné: i.m.

⁵⁹ Wellmann utal egy 1966. évi legfelsőbb bírósági döntésre, amely kimondja: semmilyen érdekeltség nem fűződik ahhoz, hogy a megtámadással várni kelljen a törvényben megjelölt kezdő időpontig. (KJK 1981. 1136. o.). Wellmann: i.m. 64. o.

⁶⁰ Wellmann: i.m. 11. o.

⁶¹ Juhász: i.m. 45. o.

⁶² Salamonné: i.m. 10. o.

szerződés szolgáltatásai és a Ptk. 235. § (2) bekezdése szerint a *sérelmet szenvedett* fél jogosult a megtámadásra, márpedig a sérelem legkorábban a vételi jog gyakorlásával következik be, addig nem realizálódik az opciós szerződésben kikötött vételár. Úgy vélem, hogy a vételi jog gyakorlását megelőzően a vételi jog kötelezettjének a kezében nem a Ptk. 201. § (2) bekezdése szerinti megtámadási jog, hanem a Ptk. 375. § (3) bekezdése szerinti kereset, mint jogvédelmi eszköz van. A nevezett bekezdés szerint a bíróság mentesítheti a tulajdonost a vételi jogból folyó kötelezettsége alól, ha bizonyítja, hogy a vételi jog engedése után körülményeiben olyan lényeges változás állott be, hogy a kötelezettség teljesítése tőle többé nem várható. Kérdésként merülhet fel, hogy a körülmények alatt csak objektív (például a dolog értékének jelentős változása) vagy szubjektív (kötelezett helyzetében beállott valamilyen jog által méltányolható változás) szempontok is mérlegelhetők-e. A bírói gyakorlatból nem igen nyerhető tapasztalat e bírósági mentesítéssel kapcsolatban, ennek oka az lehet, hogy a vételi jog kötelezettjei csak a vételi jog gyakorlását követően fordulnak keresettel a bírósághoz, ekkor pedig már érthető módon a feltűnő értékaránytalanság miatti megtámadás a keresetük jogcíme.

A megtámadás jogának legkorábbi időpontjánál kevésbé érdekes kérdésnek tűnik a megtámadás határideje. A megtámadásra egy éves elévülési jellegű⁶³ határidő áll rendelkezésre. A Ptk. 236. § (2) bekezdésének c) pontja úgy rendelkezik, hogy a felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén a megtámadási határidő kezdete a sérelmet szenvedő fél teljesítésének – részletekben történő teljesítésnél az első teljesítés –, illetve, ha ő a teljesítéskor kényszerhelyzetben volt, e megszűntének időpontja. A jogelméletben és joggyakorlatban lényegében egyetértés van abban, hogy a határidő kezdetének csak a határidő leteltének időpontja tekintetében van jelentősége, mivel a sérelmet szenvedő fél már korábban is megtámadhatja szerződési nyilatkozatát. A megtámadás határidejének kezdete a vételi jog gyakorlásának időpontja.

4. A vizsgálandó értékviszony a bírói beavatkozás terjedelme

A feltűnő értékaránytalanság tekintetében tisztázásra szorul, hogy az értékarányosság mikori értékviszonyok alapján vizsgálandó. Az opció engedése időpontjában fennálló értékviszonyok alapul vételét tekinti helyesnek Salamonné,⁶⁴ amennyiben a felek a vételárat összegszerűen meghatározták. Emellett az hozható fel érvként, hogy ennek időpontjában állapodnak meg a felek a vételárról (vagy annak számítási módjáról). Ekkor kell – jövőbelátás képességének hiányában – véglegesen megállapodniuk arról a vételárról, amin később a dolgot az opció jogosultja megvehetni, az opciót engedő pedig köteles azt eladni. Ezt követően külső körülmények gyakorolhatnak befolyást a dolog valós forgalmi értékének alakulására, a felektől függetlenül. Érthető volna tehát, ha az opció engedésének időpontjában követelnénk meg a feltűnő értékaránytalanság hiányát, hiszen később már a felek befolyásától függetlenül következhet be ez a sérelem. Azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy az előre kialakított vételárat csak később, az

⁶³ Ptk. 236. § (1) és (3) bek.

⁶⁴ Salamonné: i.m. 9. o.

adásvétel létrejöttékor alkalmazzák a felek, csak akkor realizálódik tehát az esetleges értékkülönbség. Elképzelhető ezért, hogy az opció engedésekor alul- vagy túlértékelt dolog az időmúlással járó változások következtében olyan forgalmi értéket vesz fel, amely már egyensúlyban van a kikötött vételárral. Így ha a bíróság az – adott esetben évekkal korábbi – értékviszonyokat venné alapul, előfordulhatna, hogy a kereset benyújtásakor már nem feltűnően aránytalan adásvételi szerződésben foglalt vételárat módosítaná olyan összegűre, mely már ténylegesen kirívó (feltűnő) értékaránytalanságot valósítania meg. Ilyen gyakorlat visszaélésekhez is vezethetne. Helyesebb tehát – Wellmann⁶⁵ álláspontjának megfelelően – az adásvétel létrejöttének (vagyis a vételi jog gyakorlásának) időpontjában fennálló értékviszonyokat alapul venni, mert így elkerülhető az abszurd ítéletek veszélye. Mellesleg jogdogmatikailag is csak az adásvétel megkötésekor következhet be sérelem valamely fél oldalán a már kifejtettek szerint. A bírói beavatkozás terjedelmét illetően a Legfelsőbb Bíróság EBH 2007/1602. sz. alatt közzétett eseti döntése ad iránymutatást. A döntés a PK 267. számú állásfoglalás II. pontját vette alapul, mely szerint a feltűnően nagy értékkülönbségre alapított megtámadás következtében érvénytelenné vált szerződés esetén a szerződés érvényessé nyilvánításakor a bíróságnak olyan mértékű ellenszolgáltatást kell megállapítania, amely mellett az értékkülönbség már nem feltűnően nagy. Következésképp nem kerülhet sor az értékkülönbség teljes kiküszöbölésére, a vételárnak valós forgalmi értékűre való kiigazítására.

IV. Szabályozási koncepciók

1. A szabályozás alternatívái

A vételi jog biztosítéki célú kikötése a jelenlegi szabályozás mellett jogszerű, ezt a gyakorlat is elismerte. Az előzőekből kiderült, hogy az adott szerződés keretén belül is rendelkezésre állnak eszközök arra, hogy az esetleges érdeksérelem orvoslást nyerjenek. El kell azonban ismerni, hogy e konstrukcióban az adós érdekvédelmi eszközei nem a leghatékonyabbak a fedezeti funkcióból adódó követelmények érvényesítésére. Láthattuk azt is, hogy a jogtudomány és a bírói gyakorlat több fontos kérdésben is megosztott a biztosítéki célú vételi jog tekintetében. Ez ellentmondásos ítélkezéshez és a gazdasági forgalom szereplői számára bizonytalansághoz vezet, így e biztosítékok számos előnyük ellenére is problematikusabbak a zálogjognál.

E problémák orvoslására nem a bírói gyakorlat, hanem a jogalkotás volna hivatott.⁶⁶ A jogalkotás szükségességét jelzi az is, hogy a felmerült kérdésekben nem sikerült az ítélőtábláknak egységes álláspontot kialakítania és a Legfelsőbb Bíróság sem alkotott mind a mai napig jogegységi döntést.⁶⁷ Az előttünk álló magánjogi kodifikáció lehetőséget teremt arra, hogy a jogalkotó a szerződési biztosítékok

---

⁶⁵ Wellmann: i.m. 12-13. o.

⁶⁶ Wellmann: i.m. 13. o.

⁶⁷ Juhász: i.m. 46. o.

rendszerét átgondolja és új kereteket teremtsen azoknak. A kérdés érdemi rendezésére a következő szabályozási alternatívák kínálóznak.

Egyik lehetőség, hogy a törvény kimondja a zálogjog kizárólagosságát a dologi biztosítékok tekintetében és egyúttal kifejezetten megtiltja a hasonló gazdasági célt szolgáló fiduciárius kötelmi jogi biztosítékok alkalmazását, azaz érvénytelennek (semmisnek) minősíti azokat.⁶⁸ Az érvénytelenség jogkövetkezménye szempontjából a következő lépcsőfokot jelenti, amikor a törvény tiltott fiduciárius biztosítékokat zálogjogként érvényesnek nyilvánítja. Ezt a megoldást követi a Holland Polgári Törvénykönyv is.⁶⁹ Mellette szól, hogy a zálogjoggá minősítéssel a hitelező megfelelő biztosítékhoz juthat.

Másik alternatíva, hogy bizonyos zálogjogi vonásokat felmutató biztosítékokat elnevezésüktől függetlenül a zálogjoggal egységes szabályozás alá rendel és ezek tekintetében bizonyos minimumkövetelményeket kíván meg a jogalkotó.⁷⁰ Ezek a minimumkövetelmények olyan garanciákat jelentenének, melyek biztosítják a felek és további hitelezők érdekeinek megfelelő védelmét. Ezt a funkcionális megoldást követik az Egyesült Államokban, ahol a Uniform Commercial Code 9. cikke egységes követelmények felállításával felülírja az egyes nevesített és innominát biztosítéki ügyleteket.⁷¹

Harmadikként választhatja a jogalkotó azt az utat is, hogy az egyes fiduciárius biztosítékok (jelen esetben a biztosítéki célú vételi jog) kodifikálásával tipizálja a szerződéseket. Ennek keretében rendezi az intézmény vitákra okot adó, nem egyértelmű elemeit és biztosítéki célt szolgáló garanciákat épít be a szabályozásba. Ez a szabályozási változat azért kerülendő, mert nem az általánosság igényével rendezi a fiduciárius biztosítékokat.

2. Hazai szabályozási irányok

A Vékás Lajos vezette Kodifikációs Bizottság arra a felismerésre jutott, hogy a zálogjog kizárólagosságát szükséges megteremteni a fiduciárius biztosítékok kifejezett tilalmával. Ezzel elvetette azt a lehetőséget, hogy a biztosítéki opciót és más fiduciárius biztosítékokat önállóan, adott esetben a zálogjognak megfelelő tartalommal szabályozza. Az elvetett verzióknak már csak azért sem lett volna értelme, mert a fiduciárius konstrukciók iránti érdeklődést éppen a zálogjog nehézkes szabályainak megkerülése motiválja, tehát a zálogjog szabályainak kiterjesztése okafogyottá tenné az intézményeket. Emellett nem is engedi ezeknek az ügyleteknek a természete a zálogjogban kifejlődött követelmények (nyilvánosság

---

⁶⁸ Gárdos István: Fiduciárius biztosítékok az új Polgári Törvénykönyvben. *Gazdaság és Jog* 2008. 7-8. sz. 19. o.

⁶⁹ Menyhárd: i.m. 480. o. Ez alapvető koncepcionális kérdése az 1992-es Burgerlijk Wetboek-nek (Holland Polgári törvénykönyv) is, amely a fiduciárius ügyletek érvénytelen jogcímének minősítésével adott választ a kérdésre (84. [3.4.2.2.] cikkely).

⁷⁰ Gárdos: i.m. 19. o.

⁷¹ UCC§ 9-109. (a) „this article applies to a transaction, regardless of its form, that creates a security interest in personal or fixtures by contract”.

biztosítása, elszámolási kötelezettség stb.) érvényesítését.⁷² E felismerés nyomán a tilalom ellenére kikötött ilyen biztosítékok jogkövetkezménye eredetileg a pusztán semmisség lett volna. „Ha törvény eltérően nem rendelkezik semmis az a rendelkezés, amely követelés biztosítása céljából tulajdonjog, jog vagy követelés átruházására vagy fenntartására, a biztosított követelés jogosultja által egyoldalú jognyilatkozattal való megszerzésére irányul.”⁷³ Később finomított az elképzelésén a Kodifikációs Bizottság, és a zálogszerződésé váló átminősítés mellett tette le a voksát. Ez a verzió került be a Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez c. munkába is: „[z]álogszerződésként érvényes az a megállapodás, amely követelés biztosítása céljából: a) tulajdonjog vagy követelés átruházására, vagy b) vételi jog alapítására irányul”.⁷⁴

Más utat választott a Gadó Gábor szakállamtitkár (Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium) vezényletével kidolgozott és a 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről néven elfogadott, de hatályba soha sem lépett IRM Javaslat. E javaslat lemond az átfogó szabályozásról, noha felismeri a gyakorlatban jelentkező szabályozási szükséghelyzetet és a biztosítéki szerződések címen belül „[v]ételi jog biztosítéki célú kikötése” néven külön szabályozza.⁷⁵ A továbbiakban azt vizsgálom, hogy e szakasz mennyiben tudott volna megoldást nyújtani az intézmény problémáira.

A 397. § (1) bekezdése pontos meghatározását adja a biztosítéki funkciót betöltő vételi jognak. Nem egyértelmű azonban, hogy az e jogszabályhelyen tárgyalt intézmény hogyan viszonyul az 5:197. § alatt szabályozott vételi joghoz. Vajon e biztosítéki szerződésnek háttérszabályát adja az adásvétel különös neme és a 397. § csupán ehhez képest határozza meg az eltéréseket? A bekezdés fogalmazás módja és a törvényjavaslat indoklása ezt sejteti, a Ptk. rendszerén belüli elhelyezés és az érvényesség kellékeinek meghatározása mégis az ellenkezőjét valószínűsíti.

A 397. § (2) bekezdése kimondja a biztosítéki célú vételi jog létesítésének érvényességi kellékeit, ezek hiányában az ilyen szerződés semmis.⁷⁶ A megállapodásnak tartalmaznia kell a vételi jog jogosultjának és kötelezettjének, a vételi joggal biztosított követelés, a *biztosítékul engedett dolog* meghatározását, a vételárat vagy a vételárnak a *követelés esedékességét követő* meghatározásának módját, valamint a vételi jog gyakorlására nyitva álló időtartamot. A felek személye, a vételár és a dolog meghatározásának szükségessége elvileg következne az adásvétel feltételeiből, ezért arra kell gondolnunk, hogy az intézmény elnevezése és eredete ellenére teljesen független az adásvétel különös nemének minősülő egyszerű vételi jogtól.

Külön kiemelem a „*biztosítékul engedett dolog*” kifejezést, amely azért érdekes, mert a gyakorlatban élő fedezeti funkciót betöltő opció esetében közvetlenül a vételi jog az alapügylet biztosítéka, nem az ennek gyakorlásával megszerezhető dolog, vagy annak vagyoni értéke. Ez a megjelölés azonban véleményem szerint a

⁷² Mint azt például az elszámolási kötelezettség kapcsán is kifejtettem. Ld. még Gárdos: i.m.

⁷³ Javaslat 2006. december 31-én közzétett szövege 5:383. §, idézi: Kemenes: i.m. 10. o.

⁷⁴ Javaslat 2007 októberében közzétett szövege. 4:100. §, idézi: Kemenes: i.m. 10. o.

⁷⁵ IRM Javaslat 5:397. §

⁷⁶ 397. § (3) bek.

zálogjoggal egyenértékűvé, szintiszta dologi biztosítékká, azaz idegen dologbeli joggá konvertálja az intézményt.

A vételár összegszerű megjelölése mellett lehetőséget nyújt a javaslat arra is, hogy a felek abban állapodjanak meg, hogy a követelés esedékességét követően milyen módon határozzák meg. Ez igen szerencsés szabályozási elem, mert ezáltal a dolog (véltetően) aktuális piaci értékén kerül beszámításra. Talán még jobb lett volna a fedezeti funkcióból adódóan kötelezővé tenni a vételár meghatározásának e módját.

A megállapodást közokiratba vagy ügyvéd (jogtanácsos) által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni. Ez utóbbira a hitelező tulajdonszerzésének az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyezhetősége érdekében eddig is sor került a gyakorlatban. Érdekesebb a közhitelű ingatlan-nyilvántartásba illetve ingó zálogjogi nyilvántartásba történő bejegyzés feltétele, mely vélhetően a nyilvánossági elv sérülésével kapcsolatos aggodalmakra adott válasz, amelyeket a fentebb kifejtettek szerint nem látok megalapozottnak. Mindesetre, ha a korlátolt dologi jogként való rendszertani besorolás logikáját követjük, akkor érthető e feltétel támasztása.

V. Megállapítások, következtetések

Az egyes szerződési biztosítékok dogmatikailag összetartoznak, ezért szükségszerű, hogy az ezeket érintő szabályozás egységes koncepció alapján rendezze azokat. Technikailag is egyszerűbb így a kodifikáció, máskülönben vagy hiányos lesz a szabályozás, vagy túlbonyolított. Példaértékű, hogy a Szakértői Javaslat egyetlen bekezdésével végérvényesen rendezte volna a kérdést. Az IRM Javaslat nem tesz említést az elszámolási kötelezettségről, a megtámadás kérdéseiről, ezért úgy vélem, hogy gyakorlatban jelentkező problémákra nem ad megnyugtató választ. Helyette a vételi jogtól különválasztja, és új alapokra helyezi az intézményt azáltal, hogy dologi biztosítékká minősíti át. Ezzel nem oszlatja el a jogalkalmazásban jelentkező bizonytalanságokat, hanem egészen más – jóval mélyebb, nehezebben feloldható – kérdéseket vet fel. Egy ilyen szabályozás csak a fedezetek körüli zavar továbbgyűrűzéséhez vezetne, márpedig az volna a cél, hogy olyan szabályozás szülessen, amely feloldja az értelmezési ellentéteket és közös nevezőre hozza az eltérő véleményeket. Helyesebb volna ezért visszatérni a Szakértői Javaslat koncepciójához. Csak remélni lehet, hogy a majdan olyan új Ptk. fog hatályba lépni, mely egységes szabályozás révén megoldja az említett problémákat, és létrehoz egy világos és hatékony biztosítéki rendszert.

Fantázia vagy valóság? Virtuális világok szerzői jogi problémái*

1999 márciusában néhány utazó felfedezett egy eddig ismeretlen országot, amelynek lakosságát gazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan fejlett emberek alkotják, akik hazájukat „Norrath”-nak nevezték el. Mára körülbelül 400.000 bevándorló mondhatja új otthonának ezt a világot. Az egy főre eső bruttó nemzeti össztermék, amelyet a telepesek vállalkozásai termelnek meg, körülbelül Bulgária és Oroszország közötti szinten van, egy lakos átlagos munkabére óránként pedig körülbelül 3,42 amerikai dollár. Norrath nemzeti valutájának, a platinumnak az árfolyama túlszárnyalja a japán yent. A populáció napról napra nő, köszönhetően a világ minden tájáról, de leginkább az Amerikai Egyesült Államokból érkező rengeteg emigránsnak. Talán a legérdekesebb tulajdonsága ennek az új országnak a fekvése. Norrath egy virtuális világ, mely 40 számítógépen fut San Diegoban.¹

A XXI. századra a számítástechnika és az Internet olyan fejlettségi fokot ért el, hogy a kiadott szoftverek képesek teljes virtuális világokat modellezni, legyen szó akár a körülöttünk lévő valós világ digitális leképezéséről, akár teljesen önálló, az emberi fantázia által teremtett világokról. Századunk hajnalán a programozó technika már kellően előrehaladott, hogy az általa teremtett virtuális környezetet a nyilvánosság számára is képes legyen megnyitni, így létrehozva olyan világokat, amikben egyszerre akár több százezer felhasználó egymással közvetlenül, valós időben érintkezhet, és alakíthatja az őket körülvevő programozott környezet történéseit.

Ezek a virtuális valóságok legtöbb esetben játékprogramok formájában jelennek meg, ahol a játékosok egy általuk megszemélyesített karaktert (avatárt) irányítva léphetnek interaktív kapcsolatba a többi emberi játékosal, és ezen interakció révén közösen alakíthatják a világ történéseit. Az ilyen játékprogramokat hivatalos elnevezéssel MMORPG-nek (*Massively Multiplayer Online Role-Playing Game – nagyon sok szereplős online szerepjáték*) hívjuk, amely mozaikszó jelentésével a későbbiekben részletesen foglalkozom. Ezen virtuális szórakozási forma egyre népszerűbb a világban, főleg a fiatalabb generációk körében, akik a valóság és az embert körülölelő környezet fogalmát e virtuális birodalmakon keresztül egy új, eddig ismeretlen szintre emelték. Egy ilyen világ, akkor is továbbél, ha épp adott játékos kilép belőle, hiszen a szerverei napi 24 órában működnek, hogy kiszolgálják a többi felhasználót, és ezzel folyamatosan fejlődik tovább, akkor is, ha valaki épp nem vesz benne részt. A problémára azért is érdemes odafigyelni, mivel ezek a világok lehetőséget adnak

---

* E tanulmány alapjául szolgáló dolgozat a XXX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián „Jogi informatika” szekcióban 2. helyezést ért el, a Szerző a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium különdíjában részesült. Készült a TDK-ért Köszhasznú Alapítvány támogatásával. Konzulens: Dr. Polyák Gábor

¹ Edward Castronova: Virtual Worlds: A First-Hand Account of Market and Society on the Cyberian Frontier. December 2001, CESifo Working Paper Series No. 618. <http://ssrn.com/abstract=294828> (2011.06.03)

az egyén számára, hogy a fizikai valóságból kilépve, egy „arctalan” második életet éljen.

A felhasználók egy részletesen kidolgozott, folyamatosan fejlődő második világban élnek életük egy részét, néha több időt rászánva erre, mint a valós életükre. Egy 2001-es felmérés szerint az Everquest² felnőtt felhasználóinak egy harmada több időt töltött a játék világában egy átlagos héten, mint a munkahelyén.³ A valós és virtuális világ összemossa ma már pszichológiai probléma, az online szerepjáték függők száma a kokainfüggők kétszeresét teszi ki napjainkban.⁴ A fentiekre figyelemmel mindenképpen érdemes foglalkozni a második élettel kapcsolatban felvetődő jogi problémákkal, legyen szó akár a programokat kiadó cégekről, akár az egyén jogi helyzetéről az adott virtuális valóságban.

Tanulmányom első fejezetében bemutatom, hogy mit is értünk virtuális világ alatt, mik az online szerepjátékok általános jellemzői, különös tekintettel a virtuális gazdaságok működésére és játékszoftverek rendszerfelépítésére. Ez után rátérek a világokat megteremtők jogaira. A második fejezetben a programokat kiadó cégek, illetve az azokat megalkotó programozók, grafikusok, designerek, ötletgazdák jogi helyzetével foglalkozom a szerzői jog világában, áttekintem az ide vonatkozó törvényi szabályozást és annak hiányosságait, konkrét eseteket is ismertetve. A harmadik fejezetben a játékszoftverek hamisításáról, azaz a „törtszoftverek” problémájáról lesz szó, annak tükrében, hogy miért is sértik az ilyen tevékenységek a játékok megalkotók szerzői jogait. A teremtők után, áttekinjtjük a világokat benépesítők jogi helyzetét. A felhasználók jogaival, a virtuális világok tulajdoni viszonyaival, a virtuális tulajdon feletti rendelkezés jogával és ennek a szoftvert megalkotók szerzői jogaira való kihatásával a dolgozat negyedik fejezete foglalkozik. Tanulmányom célja felhívni a figyelmet arra, hogy napjainkban a cybertérben kezd kialakulni egy olyan életforma, amelynek színterét egyre inkább az online szerepjátékok, mint másodlagos valóságok adják, és a jogi problémák itt is ugyanúgy megjelennek, mint a minket körülvevő fizikai világban.

I. „Új világok”: az online szerepjátékok jellemzői

1. Az MMORPG fogalma

A nagyon sok szereplős online szerepjáték (MMORPG) a számítógépes játékoknak az a műfaja, amelyben egyszerre sok ezer, akár millió játékos képes egymással kapcsolatot teremteni egy virtuális világban.⁵ Napjainkban az interneten keresztül játszható, online számítógépes játékok egyre nagyobb teret hódítanak a játékpiacon és egyre népszerűbbek a virtuális szórakozást kedvelő felhasználók körében. Az Inter-

---

² Az Everquest egy háromdimenziós fantasy alapú MMORPG, melyet 1999. március 16.-án jelentette meg a Verant Interactive. <http://everquest2.com/>

³ Edward Castronova: On Virtual Economies. <http://www.gamestudies.org/0302/castronova/> (2011.06.03.)

⁴ Lawrence G. Walters: MMORPG LAW – The Wild West or a New World Order? <http://www.gamecensorship.com/mmorpglaw.html> (2011.01.04.)

⁵ <http://www.wisageek.com/what-is-a-MMORPG.htm> (2010.10.04.)

net térhódításával és a folyamatos sávszélesség növekedéssel a kizárólag egyedül játszható (úgy nevezett „single player”) játékok eladásait ma már messze megelőzik az Interneten is, vagy kizárólag csak az Interneten keresztül játszható játékok programok. A technika fejlődésével ezek a programok egyre bonyolultabbá váltak, így fejlesztésük ma már akár több éves munkát is igénybe vehet. Az MMOPRG-k által megteremtett virtuális valóságokban a játékosok szabadon kommunikálhatnak, kereskedhetnek, harcolhatnak egymással, egy teljesen virtuális gazdaságot és tömegkommunikációs interaktív rendszert teremtve, növelve ezzel a játékelményt. A lehetőségek tárháza végtelen, de játékonként eltérő lehet. A MMORPG kifejezést Richard Garriott – az *Ultima Online*⁶ – alkotója találta ki. Ez volt az a játék, amely a stílus első üttörőjének számít, és amely 1997-ben népszerűsíteni kezdte az új műfajt.

2. Az MMORPG jellemzői

A legtöbb MMORPG kitalált fantasy vagy science-fiction témákon alapul. Néhányuk egyes témájú, ahol az elemeket kiegészítik, esetleg felcserélik posztapokaliptikus, kard és mágia-alapú, vagy bűnügyi fikcióval. További játékok még mélyebb szubkulturális tartalommal bírnak, mint például képregényadaptációk, okkult- és más irodalmi műfajok.⁷ Majdnem minden MMORPG-ben a játékos karakterének a fejlődése az elsődleges cél. A játék ezt általában olyan módon oldja meg, hogy a játékosok tapasztalati pontokat szereznek tevékenységeik során, és e pontok révén a karakter „szinteket” ér el, így egyre ügyesebb, képzetlenebb lesz az adott téren. Az MMORPG-knek a hagyományos játékokkal ellentétben nincs végük, és nincsenek benne győztesek és vesztesek sem. A játékosok különböző mesterségeket tanulhatnak, és az így előállított tárgyakkal való kereskedéssel megteremthetik virtuális egzisztenciájukat. Az MMORPG-k minden esetben tartalmaznak egy játékosok közötti kommunikációs rendszert. A játék által meghatározott érintkezési formák szerint más és más szociális elvárások az érvényesek. Sok MMORPG kihasználja a játékosok közösségépítő hajlamát, és lehetővé teszi a játékon belül klánok alapítását (ilyen közösségek akkor is kialakulnak, ha a játék nem kimondottan támogatja). A játékos egy idő után a tagja, esetleg a vezetője lehet egy ilyen csoportnak. Ezen csoportok közös játékon belüli eseményeket szerveznek (pl. közös sárkány vadászat), és további elvárásokat támasztanak a tagjaik elé.⁸

Néhányan hajlamosak túlzásba vinni a játékok használatát, amely már komoly pszichológiai, függőségi problémákat vethet fel.⁹ Sok felhasználó olykor képtelen elvonatkoztatni a virtuális világtól és azt is egyfajta valós térként éli meg, és az ottani sikerei, vagy kudarcai számára már valós, mindennapi problémaként manifesztá-

---

⁶ Az *Ultima Online* egy grafikus alapú MMORPG, mely 1997. szeptember 25-én jelent meg az Origin Systems kiadásában. A műfaj fejlődésének szempontjából alapműnek tekinthető, szervezői a mai napig futnak. <http://www.uoherald.com/>

⁷ <http://www.wisegEEK.com/what-is-a-MMORPG.htm> (2010.10.04.)

⁸ <http://mmorpgame.hu/cikkek/34-mmorpg/48-mmorpg-toertenete.html> (2010.10.15.)

⁹ http://library.thinkquest.org/07aug/01356/_fuggo.html (2010.11.03.)

lódnak.¹⁰ A játékok grafikájának folyamatos fejlődése csak elősegíti ezt a folyamatot.

3. Rendszerfelépítés

A legtöbb MMORPG a kliens-szerver rendszert használva működik. A program, ami leképezi és fenntartja a „világot” folyamatosan fut a központi szerveren, a játékosok pedig a boltokban megvásárolt kliens programokon (maga a játékszoftver) keresztül kapcsolódnak rá. A kliensek általában DVD lemeznyi területet foglaló, több gigabájtos programok, azonban egyre terjednek az olyan MMORPG-k, amelyek úgynevezett sovány-klienseket használnak, mint például a webböngészők. Az online játék manapság hatalmas, milliárdos üzletággá nőtte ki magát, és éppen ezért óriási haszonra tehetnek szert azok a cégek, akik terjesztik ezeket. Léteznek olyan szoftverek is, amelyeket nem elég csupán egyszer a bolti áron megvenni, de ezek után rendszeresen havi díjat is kell fizetni azért, ha a játékos tovább akar vele játszani. Ezek az összegek általában havi több ezer forintot is kitehetnek. Napjaink legnépszerűbb online szerepjátékai (például: *Lineage*, *World of Warcraft*, *Counter-Strike*) legális formában kizárólag havidíj, illetve egy bizonyos regisztrációs díj megfizetése után játszhatóak. E rendszer kijátszására egyes játékosok alternatívákat keresnek, amelyeket az úgy nevezett illegális, vagy „tört” játékszerverek jelenthetnek. A törtszerverek problémájával a későbbiekben foglalkozom.

4. A virtuális gazdaság

Az MMORPG-k nagy része önálló gazdasággal rendelkezik, mivel a virtuális tárgyak és pénz jelentenek a virtuális világokban meghatározó értéket a játékosok számára. Egy ilyen virtuális piac adatai a gazdasági elemzők számára is felhasználhatóak.¹¹ Edward Castronova közgazdász mutatta ki egyik tanulmányában, hogy ezek a virtuális gazdaságok hatással lehetnek a valódi világ gazdaságaira is.¹² Olyanoknak, akik még sose léptek be egy online szerepjátékba talán kicsit nehéz lehet azt elképzelni, hogy milyen sok lehetőséget rejt magában egy világ, és annak gazdasága. Vegyük példának az Everquest nevű játékot, amely a képzeletbeli Norrath világában játszódik. Egy átlagos norrathi napon a világba belépő felhasználó csatlakozhat 17 másik játékoshoz, hogy vadászatot indítson olyan területek ellen, ahol különlegesen erős virtuális szörnyek tanyáznak, majd ezeket legyőzve tegyen szert az értékes kincseikre. Esetleg öt másik játékkal könnyebb nehézségű területeken portyázhatnak, vagy simán elmehet egyedül különböző alapanyagokat „farmolni”, amiből tanult mestersége segítségével más játékosok által is használható tárgyakat tud előállítani. Az ezeken az utakon megszerzett javak aztán a virtuális világ piacterén a „Bazár-

¹⁰ Tonio Loewald: World of Warcraft. MMORPG Suckage. And Other Stories <http://tonioloewald.blogspot.com/2005/02/world-of-warcraft.html> (2011.05.22.)

¹¹ Radu Privantu: Tips on developing an MMORPG economy <http://www.devmaster.net/articles/mmo-economy/part1.php> (2011.05.23.)

¹² Robert Shapiro: Fantasy Economics: Why Economist Are Obsessed with Online Role-Playing Games. <http://www.slate.com/id/2078053> (2011.05.31)

ban” cserélnek gazdát, szigorú átváltási szabályok és a virtuális világ gazdasága által meghatározott árfolyamok szerint.¹³ A virtuális kereskedelem szintén a kereslet-kínálat egyensúlyán alapul, és egybevág a valósággal. Sok felhasználó valódi pénzért árul az Interneten keresztül virtuális tárgyakat, pénzt, avatarokat. A virtuális tárgyak valódi értékben való kifejezése mélyrehatóan érintette mind a játékosokat, mind a játékipart, de még a törvénykezést is. Az Everquestben például létezik egy pénzpiac, amely virtuális valutájának (*platinum*) az árfolyama túlszárnyalja a japán yent. Vannak emberek, akik abból élnek, hogy működtetik ezeket a virtuális gazdaságokat, akiket külön internetes boltokban bérelhetünk fel. A virtuális valuta valós pénzért való árusítása a karakter- és virtuális tárgy árusítással karöltve juttatja adómentes jövedelemhez az új világok farmereit.¹⁴ Hogy mennyire is jövedelmező lehet a virtuális gazdaságokban való aktív részvétel, azt legjobban az alábbi idézet érzékelteti, amelyet Julien Dibbell amerikai író tett közzé blogján: „2004. április 15-én az IRS¹⁵-nek tett adóbevallásomban bevallottam, hogy az elsődleges jövedelemforrásom képzeletbeli virtuális javak árusítása, és hogy ezzel a tevékenységgel több pénzt keresek havi szinten, mint a hivatásos írói fizetésemmel”.¹⁶ A játékok szolgáltatói általában tiltják a virtuális javak pénzért való árusítását, habár egyes termékek kimondottan reklámozzák ezt. Ilyen a *Second Life*¹⁷ is, de például az *Entropia Universe*¹⁸ esetében közvetlen kapcsolat van a valódi és virtuális gazdaság közt. A játékpénz valódira váltható és vice-versa, de valódi tárgyakat is lehetséges az *Entropia* valutájáért venni.

II. Az online szerepjátékok és a szerzői jog kapcsolata

1. Az Internet és a szerzői jog kapcsolata, a nemzetközi szerzői jog problémája

Az online játékoknak a szerzői jog oldaláról való vizsgálata azért problémás, mert a nemzeti szerzői jogi szabályok territoriórisan behatároltak, míg az Internet éppen globálisan működő hálózat, tekintet nélkül a nemzetállamok határaitra. A világháló jellege miatt a nemzeti jogalkotás határai e téren nagyon szűkek. A virtuális térben továbbított információk különböző adatvezetékeken keresztül áramlanak és érintenek különböző államokat, így különböző jogrendszereket is.¹⁹ A témánkat tekintve

---

¹³ Edward Castronova: *Virtual Worlds: A First-Hand Account of Market and Society on the Cyberian Frontier*.

¹⁴ James Lee: *Wage Slaves*. <http://www.1up.com/do/feature?cId=3141815> (2011. 05.23.)

¹⁵ Az IRS (Internal Revenue Service) az USA szövetségi adóhatósága.

¹⁶ Julian Dibbell: *Play Money*. <http://www.juliandibbell.com/playmoney> (2011.05.24.)

¹⁷ *A Second Life* egy önálló virtuális világ, mely 2003. júniusától játszható az Interneten keresztül. Fejlesztő: Linden Lab. <http://secondlife.com/>

¹⁸ Az *Entropia Universe* egy 2003. január 30-tól elérhető sci-fi MMORPG, melyet a svéd MindArk fejleszt. Különlegessége, hogy a játékosok valós valutáért virtuális pénzt vehetnek, mellyel a virtuális valóságban gazdálkodhatnak, majd az így szerzett nyereséget meghatározott árfolyamon visszaválthatják valós pénzre. <http://www.entropiauniverse.com/>

¹⁹ Milassin László: *A világháló és az EU szerzői joga*. Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, Luxembourg 2006. 55. o.

az alábbiakban kizárólag a magyar szerzői jog szabályaira hagyatkozunk, ami paradox megoldásnak tűnhet egy ilyen komplex problémát vizsgálva. Az alábbi szabályok tehát csak a magyar határokon belül megvalósuló jogi problémák megoldására alkalmasak, például egy Magyarországon is kapható játékprogram, magyar törtszerverével kapcsolatban felvetődő szerzői jogi problémák. A hatályos magyar törvényi szabályozás szerint a szerzői jogi védelem tárgyát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Szt.) 1. §-a szabályozza, ami tételesen felsorolja, hogy milyen alkotások esnek jogvédelem alá. A törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat. Szerzői jogi védelem alá tartozik az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen a (2) bekezdés c) pont szerint a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is.²⁰ A forráskód egy adott programozási nyelven írt megállapítások és utasítások sorozata. A dolgozat témáját tekintve, tehát az Interneten keresztül játszható játékprogramok is mind a szerzői jog védelme alatt állnak.

2. A játékszoftverek szerzőségéről; a többszerzős mű problémája

A következő fontos kérdés az, hogy kit illet meg a szerzői jog. Az Szt. szerint a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (a szerzőt).²¹ A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.²² A törvény szerint tehát a művel való rendelkezés joga a szerzőt illeti meg. Manapság a bonyolultabb számítógépes szoftverek egy összehangoltan működő csapat munkáját kívánják meg, akik aztán adott esetben akár évekig is fejlesztik a programot. Ezt különösen a játékszoftverek esetében lehet nagyon jól megfigyelni, mivel itt egyszerre van jelen szinte az összes szerzői jogilag védett alkotás, összemosódva egy nagy, teljes kompozícióvá, ami majd a közösen létrehozott műben, a játékszoftverben jelenik meg. Az ilyen programok megalkotásában külön csapat végzi a programozást, külön csapat dolgozik a grafikai megjelenítésen, de részt vesznek az alkotásban sokszor zeneszerzők is, akik a játszható környezet aláfestő muzsikáját, illetve színészek, akik a virtuális világ karaktereinek hangjait kölcsönzik. Az ő munkájuk mind-mind egyéni eredeti alkotásnak minősül, ami ezért élvezi a szerzői jogvédelmet. Az ilyen bonyolult szoftvereket együttesen létrehozott műnek kell tekinteni, ha a játékszoftvert egészében vizsgáljuk. Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.²³ A fejlesztőcsapatok által megalkotott játékszoftvereket, tehát együttesen létrehozott műnek kell tekintenünk, hiszen általában ezek részei nem használhatók fel a végfelhasználók által önállóan. Kivételt képezhet ez alól például a szoftver aláfestő zenéje, amelyet akár CD leme-

²⁰ Szt. 1. § (1) bek.

²¹ Szt. 4. § (1) bek.

²² Szt. 9. § (1) bek.

²³ Szt. 5. § (1) bek.

zen külön is meg lehet jelentetni, illetve ilyen helyzet az is, ha a cég önállóan értékesíti adott játék grafikus motorját.²⁴ A számítógépi programfejlesztő folyamat egyes elkülöníthető szakaszai is létrehozhatnak olyan önálló alkotásokat, amelyek külön szerzői jogi oltalomban részesülhetnek.²⁵ A fenti esetekben tehát a játékfejlesztő cégeket jogosultak rendelkezni a szerzői jogokkal. Jogosultak a szoftvert terjeszteni, kereskedelmi forgalomba hozni, továbbfejleszteni különböző (például Internetről letölthető) javítások útján, illetve az általuk létrehozott mű felhasználásáért rendszeresen megfizetendő díjra tarthatnak igényt.

3. A játékszoftverek licenc-szerződése

A játékprogramok szempontjából érdemes kitérni a programokhoz általában mellékelt licenc-szerződés sajátosságaira, jellemzőire. A licenc-szerződés egy szoftverekhez mellékelt felhasználási szerződés, amelyben a szerző engedélyezi a felhasználónak műve használatát és meghatározza a felhasználás feltételeit és körülményeit.²⁶ A legismertebb szoftver licenc-szerződések az EULA²⁷ és a GPL.²⁸ Az EULA jelentése *End User Licence Agreement*, azaz végfelhasználói licenc-szerződés. Ezek elolvasására rendszerint egy-egy alkalmazás telepítésekor nyílik lehetősége a felhasználónak, és a telepítés folytatására csak annak az elfogadása után nyílik lehetőség.²⁹ A legtöbb játékszoftver telepítésekor szintén elfogadtat annak felhasználójával egy ilyen EULA-t. Ebben a szerződésben vannak lefektetve azok a feltételek, amik a program jogszerű felhasználásához szükségesek. Az EULA-ban foglalt feltételek megsértése megalapozhatja a szoftver szerzőjének keresetét a felhasználó felé. Az online szerepjátékok világában ezek a szerződések igen terjedelmesek, és részletesek szoktak lenni, mivel a felhasználók a világot alakító aktív tevékenysége következtében rengeteg jogi és nem jogi probléma merülhet fel. Ezért is van, az hogy sokszor egy adott játékszoftver fejlesztésével, módosításaival együtt a cégek módosítják, „korszerűsítik”, annak licence szerződését is, így reagálva a folyamatosan felmerülő újabb és újabb problémákra. Tehát ezek alapján mondhatjuk, hogy a szerződés fo-

---

²⁴ A videojáték-motor (vagy grafikus motor) egy úgynevezett belső mag egy videojátékban, vagy más interaktív programban, ami valós idejű grafikával rendelkezik. Ez a motor adja az alapul szolgáló technológiát, így megkönnyíti a fejlesztést és gyakran ennek segítségével lehet futtatni a programot többfajta platformon is. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Videojáték-motor>

²⁵ Az 1993. évi 545. BH

²⁶ Szjt. 42. § (1) bek.

²⁷ A szoftverek birtoklásának, felhasználásának és továbbadásának feltételeit rögzítő licenc-szerződés.

²⁸ A GNU General Public License (rövid neve GPL, magyarul: GNU Általános Nyilvános Licenc) egy általános célú nyílt forráskódú licenc, amelyet a Free Software Foundation (FSF) tervezett a GNU projekt programkódjaihoz. A GPL a legelső, és egyben a legelterjedtebb valóban szabad licenc.

²⁹ Annalee Newitz: Veszélyes használati feltételek: útmutató a végfelhasználói engedélyekhez. <http://www.szsi.hu/kozlemenyek/sajto/2005/10/20/eula/index.html> (2011.05.23.)

lyamatosan reagál a virtuális világban felmerülő problémákra, annak módosításaival. A licencek jelentőségéről és azok változásáról az alábbi eset szolgáltat jó példát.

4. A végfelhasználói szerződés szerepe az MMORPG-k világában, avagy a „Glider-per”

Az amerikai *Blizzard Entertainment*, napjaink legnépszerűbb MMORPG-jének, a *World of Warcraftnak*³⁰ a fejlesztője már többször is indított kártérítési pereket játékosok ellen a szoftver végfelhasználói szerződésének megsértésére hivatkozva. Egy ilyen eset az úgynevezett „Glider-per”, amely nemrég ért véget az USA-ban. Létezik úgynevezett „Bot-programok”, amelyek lényege, hogy automatizált programok háttérben futtatásával a virtuális világokban egyes játékosok a többiek hátrányára, a normális emberi játékosoknál gyorsabban gyűjtik a játékban fellelhető javakat. A Glider-perben pont egy ilyen botprogram váltotta ki azt, hogy a *Blizzard Entertainment* pert indított, a program írója, egy bizonyos Michael Donnelly ellen.

A *World of Warcraft* játékosok körében nagy népszerűsége tette szert a Glider³¹ nevű bot, amelyből több mint 100.000 példányt adtak el. A Glider képes arra, hogy az alapjáték mellett futtatva az emberi játékos helyett mozgatja az avatárt, vele nyersanyagokat gyűjtson, harcoljon az ellenfelekkel, pecázzon, mindezt aránylag intelligensen, az ára pedig mindössze 25 dollár. A Glider akár egész nap játszhat helyettünk, úgy hogy mi akár otthon sem vagyunk. A *Blizzard Entertainment* beperelte a bot készítőjét, Michael Donnellyt. A *Blizzard* szerint a Glider „csaló programnak” minősül, amely használta a végfelhasználói licenc-megállapodásba (EULA) ütközik, ezzel megsérti a szerzői jogokat, valamint a játékelményt is tönkretesz. A *Blizzard* szerint a bot miatt sokan csalódnak majd az eredeti designban, illetve a véletlenszerűen elhelyezett erőforrások betakarítási lehetőségeit is jócskán csökkenti a program, amely sokkal több időt tölthet a játékban, mint egy emberi játékos, s a program ez idő alatt sokkal több erőforrást képes fogyasztani, mint egy ember.³² Michael Donnelly azt állította, hogy nem sértette meg a *Blizzard* szerzői jogait, hiszen az alapprogram semmilyen részét nem használta, nem másolta le. A bíróság csaló programnak értékelte a Glidert, amely használata a szerzői jog megsértésének minősül, mivel a szoftver licence-szerződésébe ütközik. Az indoklás szerint a botprogram lehetővé teszi a játékosoknak, hogy gyorsabban jussanak virtuális tárgyakhoz, mint nem csaló társaik.³³

A *Blizzard* azóta beleírta a *WoW* licenc szerződésébe, hogy a játék futtatása közben ellenőrizheti, hogy a számítógép memóriája tartalmaz e bármilyen olyan szofvert az alapjáték futtatása alatt, amely nem kívánt hatásokkal manipulálja a

---

³⁰ A *World of Warcraft* (röviden *WoW*) a *Blizzard Entertainment* 2004-ben megjelent MMORPG-je. A játékosok csak rendszeres havidíj ellenében tudnak hozzáférni a világhoz. A *World of Warcraft* jelenleg több mint 11 millió előfizetővel rendelkezik (2011). <http://www.worldofwarcraft.com/index.xml>

³¹ <http://www.mmoglider.com/> (2011.06.03)

³² http://virtuallyblind.com/files/mdy/blizzard_msj_exhibit_7.pdf (2010.11.27.)

³³ Az ítélet: <http://virtuallyblind.com/2008/03/23/mdy-blizzard-motions/> (2010.11.27.)

WoW-ot. Ilyenkor a WoW automatikus hibüzenetet küld a felhasználónak és leáll, ameddig az le nem állítja a nem kívánt csaló programot.

III. Az online-játékszerverek „hamisítása”; a törtszerverek problémája

1. A tört szerverek jellemzői

Mint már korábban említettük, a szoftverpiacon vannak olyan online szerepjátékok, amelyekkel az azt fejlesztő, kiadó cégek által üzemeltetett szervereken csak egy bizonyos havidíj megfizetése után lehet játszani. A havidíjak összege általában pár ezer forintot szokott kitenni, viszont ha valaki esetleg elmulasztja befizetni a kérdéses összeget, akkor addig nem férhet hozzá online karakteréhez, amíg ezt a hiányosságot nem pótolja. Az ilyen esetekben tehát egy tipikus felhasználási szerződésről beszélhetünk, amelyet a magyar szerzői jog is ismer. Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.³⁴ A felhasználási szerződésnek ebben az esetben a szoftverhez mellékelt licenc-szerződését kell tekinteni, hiszen ez tartalmazza azt a kitélt, hogy a szerverekhez, csak díjfizetés ellenében férhet hozzá a jogosult. Itt tehát nem a szoftver felhasználásáért kell díjat fizetni, hanem „csupán” a szerverek használatért. Az már más kérdés, hogy a dolog természetéből eredően máshogy nem is tudjuk használni rendeltetésszerűen adott programot, csak a világhálón keresztül. A megfizetendő díjak sok potenciális játékost visszatartanak attól, hogy valóban kipróbálja a terméket. Vannak azonban olyanok is, akik más alternatívákat keresnek egy-egy havidíjas játék kipróbálására. Ezek a más alternatívák az úgynevezett illegális, vagy más néven „tört” játékszerverek, amelyeken ingyenesen lehet játszani adott játékkal. Ezeket a szervereket legtöbbször magánszemélyek üzemeltetik, és ugyanolyan kliens-szerver modell alapján épülnek fel, mint hivatalos társaik. A különbség a két megoldás között az, hogy a magánszerverek a programok szerzőinek beleegyezése nélkül jönnek létre, általában a szerzői jogok sérelme mellett. Arra hogy mégis miért sérti egy-egy ilyen magánszerver létrehozása a programalkotók szerzői jogait, az alábbiakban keresem a választ.

2. Egy törtszerver létrehozása

Egy magánszerver létrehozásához elengedhetetlen az emulátor program használata. Az emulátor olyan számítógépes program, ami más programoknak a környezetét (vagy annak részét) „szimulálja”. Természetesen (a szükséges átalakítások miatt) az emulátorok kevésbé zökkenőmentesen működnek, mint az eredeti környezet. Tesztelésre viszont ideálisak (hiszen hiba esetén csak az álkörnyezet fagy le). Az emulátorok megpróbálják értelmezni vagy végrehajtani az eredeti program vagy játékprogram kódját az adott rendszeren.³⁵ Emulátorprogramokat online játékok szimulálására is írnak ma már. Ezek az emulátorprogramok lehetővé teszik azt, hogy akár otthoni

---

³⁴ Sztj. 42. § (1) bek.

³⁵ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Emulátor> (2010.09.26.)

személyi számítógépünkön létre tudjunk hozni egy MMORPG szervert, amelyet az Interneten keresztül nyitottá is tehetünk azon felhasználók számára, akik csatlakozni szeretnének hozzá a későbbiekben. Ezek az emulátorprogramok játékként különbözöek, és fejlesztésük mögött általában ugyanolyan programozó gárdák állnak, mint a valódi játék mögött. Ismert például a World of Warcraft szerverek egyik népszerű emulátorprogramja a MaNGOS,³⁶ amelyet majdnem havi rendszerességgel frissítenek annak fejlesztői, szinte az „anyajáték” fejlődésével szinkronban. Miután feltelepítettük a számítógépünkre a kérdéses játékot, el kell indítanunk az emulátorprogramot, ami az alapjáték adatbázisát felhasználva segít nekünk létrehozni az eredeti szervereket szimuláló kópiát. Arról, hogy pontosan hogyan kell létrehozni egy ilyen szervert, rengeteg leírást találhatunk az Internetet böngészve. Írjuk be például a Google-be, hogy „WoW szerver készítése”, s máris több ezer találattal leszünk gazdagabbak.³⁷

3. Miért sérti egy törtszerver üzemeltetése a szerzői jogot?

Az említett emulátorprogramok az eredeti játék rendszerét próbálják meg modellezni, s teszik mindezt úgy, hogy annak forráskódját fejtik vissza. A játék forráskódja azonban az azt fejlesztő cég szellemi tulajdonát képezi, hiszen a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (szoftver) akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája szerzői jogvédelem tárgya lehet.³⁸ Fontos a program forráskódjának szerzői jogi vizsgálata szempontjából az Sztj. 60. §-át megvizsgálni, mivel ez rendelkezik a szoftverek forráskódjának többszörözéséről, fordításáról, abban az esetben, ha ez elengedhetetlen az önállóan megalkotott szoftvernek más szoftverekkel való együttes működtetése érdekében. Az EU szoftver irányelvének (2009/24/EK) 6. cikkelye rendelkezik a visszafejtés, azaz a dekompiláció jogáról, amely a szerző kizárólagos jogosultságai ellenében is érvényesülő jogokat ad a program mindenkor jogszerű felhasználójának. A 2009/24/EK irányelv és ezzel összhangban a Sztj. megengedi a forráskód használatát, ameddig az két program együttes működtetése érdekében történik (például a Windows operációs rendszer alá szeretnénk írni egy képnézegető szoftvert). Egy olyan emulátor program írása, amely a forráskódot úgy használja fel, hogy képesek leszünk vele egy, az eredeti játékokat és annak szervereit modellező kópiát létrehozni, már túllép ezen a rendelkezésen, sőt szembe is megy azzal. A törtszerverek létrehozását nem lehet átdolgozásnak sem tekinteni, mivel ezek ilyen szempontból sem felelnek meg a Sztj. szabályozásának. Más szerző művének az átdolgozása akkor részesül szerzői jogi védelemben, ha az átdolgozásnak egyéni, eredeti jellege van, és az átdolgozás nem sértheti az átdolgozott mű szerzőjét megillető védelmet.³⁹ Egyéni, eredeti jellegről törtszerver létrehozásánál nem beszélhetünk, hiszen az eredeti és az illegális szervereken futó szoftver teljes mértékben azonos, a forráskódjá-

³⁶ Az emulátorprogram honlapja: <http://getmangos.com>

³⁷ Ilyen törtszerver készítő leírás található az alábbi címen is: <http://jese-wow.mindenkilapja.hu/html/18307771/render/szerver-keszites> (2011.06.03.).

³⁸ Sztj. 1. § (2) bekezdés c) pont

³⁹ Sztj. 4. § (2) bek.

nak visszafejtése viszont sérti a mű szerzőjét (a játék fejlesztőjét) megillető védelmet.

4. Törtszerverek és üzlet

A magánszerverek általában tisztavirág életű fenomenének számítanak az Internet világában, és közülük alig van pár, ami túlélne az egy éves kort. A probléma általában az, hogy az eredeti szerverekhez képest a tört verziók sosem fogják elérni azt a fajta játékelményt, amit az előbb említettek kínálnak, hiszen az emulátorokat általában nem hivatalos programozók fejlesztik, akik csupán próbálkoznak kihozni az általuk írt programból a legtöbbet. Ezért a játékelmény korántsem lesz tökéletes, így a szerver üzemeltetőinek aktív tevékenysége szükséges annak javítása érdekében. Vannak azonban nagyobb illegális magánszerver üzemeltető közösségek, amelyek már több éves múltra tekintenek vissza, és adott esetben a játékosok között is nagy népszerűsége tehetnek szert. Egy ilyen szerveren akár több százan-ezren is játszhatnak egyszerre, ami már majdhogynem eléri egy legális közösség lélekszámát. A hivatalos és törtszerverek közti versenyt mutatja, hogy azok között az átjárás szinte folyamatos, vannak akik az illegális szerver fogyatékoságai miatt pártolnak át a legális formára, de arra is van példa, hogy ez pont fordítva történik. Ez annak ellenére is igaz, hogy a legális szervereket még mindig nagyságrendekkel többen választják, mint ingyenes társaikat. A nagyobb törtszerverek azért is válhatnak kvázi piaci tényezővé, mivel sokszor elhagyják ingyenes voltukat, és ugyanolyan profitalapú vállalkozásokká válnak, mint hivatalos társaik. Azt, hogy ez alatt mi értünk, az alábbiakban foglalom össze.

Az eredeti szerverekhez képest a tört verziók sosem fogják elérni azt a fajta játékelményt, amit az előbb említettek kínálnak, hiszen az emulátorokat általában nem hivatalos programozók fejlesztik. Ezért a játékelmény korántsem lesz tökéletes, így a szerver üzemeltetőinek aktív tevékenysége szükséges annak javítása érdekében. Erre a „javítási tevékenységre” találták ki az élelmes szervertulajdonosok az úgynevezett VIP rendszert. Lévéen az emulátor korántsem tökéletes, az itt játszó játékosoknak folyamatosan szembesülniük kell annak fogyatékoságaival, és azzal hogy léteznek olyan lehetőségek, amelyek számukra mindig is elérhetetlenek lesznek a szerver hibái miatt. A VIP rendszernek az a lényege, hogy akik szeretnének hozzájutni az átlag felhasználóktól megvont javakhoz, egy dolgot tehetnek az ügy érdekében: belépnek ebbe a rendszerbe, ami nem meglepő módon havidíjas. Ráadásul néhány helyen ez a havidíj megközelíti az eredeti szerver havidíját. Cserébe megkapnak mindent, amit kérnek, tehát rögtön magas szintű, maximalizált képességű karaktert, a legjobb felszereléssel, tengernyi virtuális valutával stb. Léteznek olyan megoldások is néhány szerver részéről, amelynek az a lényege, hogy a játékosok számára elérhetlenné tett tárgyakat (vagy egyéb esetekben csak nagyon nehezen megszerzhető tárgyakat) lehet pénzáttalással megvásárolni a szerver üzemeltetőitől. Mivel a népszerűbb illegális szervereken egyszerre akár több ezer játékos is játszik, ezért nem nehéz kikövetkeztetni, hogy ezek a havidíjak, illetve támogatások mekkora bevételt jelenthetnek a tulajdonosoknak. Havi szinten akár több millió forintos bevételről van szó, amelyet a játékosoktól szereznek. Az említett szerzői jogsértések mellett, tehát az esetek egy részében a jogsértést egy kvázi üzleti vállalkozás fenn-

tartására használják fel, így jutnak a szerverek üzemeltetői havi szinten igen jelentős pénzbevételhez.

Konklúzióként elmondható, hogy az „igazszívű” játékos-közösségeknek nincs anyagi haszna a törtszerverek üzemeltetéséből, ráadásul az ilyen magánszerverek nagy része nem él hosszú életet a virtuális térben. A lényeg sokak számára csak a közös, ingyenes játék, a szórakozás, illetve az otthoni programozás. A fizetős helyek üzemeltetői viszont adott esetben havonta több millió forintot tesznek zsebre. Nem csak a fájlcsere, de az illegális játékszerver üzemeltetés is erősen meggyökeresedett ma már az internetes szubkultúrában, ezért azt kiirtani gyakorlatilag lehetetlen vállalkozásnak lehet minősíteni. Akkor mégis mit lehetne tenni az ügy érdekében? Felesleges lenne az olyan kategóriába tartozó személyeket felelősségre vonni, vagy ellenük kártérítési keresettel élni, akik csak saját maguk szórakoztatására üzemeltetnek hasonló privát-szervereket. A jogellenes jövedelemszerzés azonban megüti a jogsérelem azon szintjét, hogy érdemes rá odafigyelni.

IV. A virtuális tulajdonjog és annak kollíziója a szellemi tulajdonjoggal

Az előző fejezetekben a játékszoftvereket kiadó és fejlesztő társaságok oldaláról vizsgáltuk a felmerülő jogi problémákat. A dolgozat hátralévő részében azonban mélyebbre merülünk a virtuális valóságokba, és megnézzük milyen jogi problémák bukkannak felszínre a felhasználók, tehát a játékosok oldalán.

1. Szellemi tulajdon virtuális világokban

Az online szerepjátékoknak a többi egyszerű számítógépes játékkal ellentétben nincs vége. Általában addig tartanak, ameddig a felhasználó nem gondolja úgy, hogy többet nem lép be karakterével az adott világba, és ezért nem fizeti be a következő hónapavidíját, vagy a szerverek üzemeltetője le nem állítja azokat. Ezekben a világokban nincsenek vesztesek és győztesek sem, itt jóval többről van szó, mint egy egyszerű játékról. Az elsődleges cél a karakterek egyre erősebbé, gazdagabbá tétele, ami a világban eltöltött idővel áll egyenes arányosságban.

Mikor egy játékos belép a *The Sims Online*⁴⁰ nevű játékba (amelynek azóta leálltak a szerverei) először is vennie kell magának egy ingatlant. Erre a célra rendelkezésére áll 10.000 *simoleon*.⁴¹ Az egyik lehetőség, hogy kiválaszt magának egy szimpatikus telket, ami belefér ebbe a büdzsébe, majd arra falakat húzhat fel, ajtókat és ablakokat szerel fel, míg végül felépíti saját lakóházát, esetleg saját kosárlabda pályával, játékkeremmel és 3D mozival. Ez természetesen mind-mind további *simoleonokba* fog neki kerülni, amelyet majdani virtuális munkájáért kapott fizetéséből tud magának finanszírozni. Egy másik lehetőség, hogy más játékosok által előre felépített, és berendezett ingatlant vesz magának, amelyeket a való-világbeli

⁴⁰ A *The Sims Online*, a nagysikerű *The Sims* játéksorozat kizárólag Interneten keresztül játszható része volt, melynek 2002 és 2008 között működtek a szerverei. Kiadó: Electronic Arts.

⁴¹ A *The Sims Online* hivatalos pénzneme.

alternatívára itt is ingatlanügynökök kínálnak eladásra. Ezek az ügynökök is hús-vér felhasználók, akik abból szereznek hasznot, hogy felépítenek, majd eladnak házakat. Az *Ultima Online* Britanniájában egy „mezei” szekerce a piacon körülbelül 200 aranyba kerül. A kovácmesterséget magasabb szinten művelő britanniai játékosok viszont rendkívül ritka alapanyagokból, akár elkészíthetik a *War Hammer of Vanguishing Power*-t is, melynek piaci ára nagyjából 15.000 arany körül mozog.⁴² Ezek alapján levonható a konklúzió, hogy az MMORPG-kben is minden pénzbe kerül, vagy legalábbis megvan a pénzben kifejezhető ellenértéke.

A fentiekből is látszik, hogy online szerepjátékok virtuális piacokat szimulálnak, amelyek – mint a későbbiekből kiderül – tényleges hatással rendelkeznek a valóvilágbeli gazdaságra is. Ahány játékszoftver, annyi virtuális világ, és megannyi virtuális tárgy, mellyel a felhasználók rendelkezhetnek. Egy azonban közös: minden egyes online szerepjátékban működik az ezekkel való kereskedelem, és azoknak legtöbbször megvannak a valós valutában is kifejezhető értékeik, amelyeket a kereslet és kínálat egyensúlya alakít. Ezek a tárgyak azonban csak adott játék szerverein léteznek, amik az azokat üzemeltető cég, mint például a Sony tulajdonában állnak. Vajon a Sony-nak lehet e kizárólagos joga a játékban található tárgyak tulajdonát illetően, mivel azok az ő tulajdonában lévő játék szerverein léteznek csak? Vagy képezhetik ezek a tárgyak a felhasználók tulajdonát, hiszen ők azok, akik adott játékkal játszva végső soron „megtermelik”, „megszerzik” ezeket, nem sajnálva az időt, és energiát, amit a játékba ölnek. A kérdés azért fontos, mert ha ezek a virtuális javak a felhasználók tulajdonát képezik, akkor nincs akadálya az ezekkel való kereskedelemnek valóvilágbeli valutával. Ha azonban adott cég fenntartja a tulajdonjogát, akkor meg is tilthatja az ezekkel való rendelkezést.

A fenti problémák, csak akkor kerülnek felszínre, ha adott virtuális világba, valahogyan valóvilágbeli elem kerül. Ez az elem legtöbbször a valós pénz (valamelyik ország hivatalos pénzneme), amelyért adott tárgyat adják-veszik. A játékszoftvert kiadó cégnek ugyanis legtöbbször nem érdeke beavatkozni, az általa teremtett virtuális piacba, amíg az virtuális keretek között marad. Mindennapos esemény, hogy egy felhasználó például a *World of Warcraft* világában található „Aukciós házban” játékpénzért (aranytallérért) vásárol egy pajzsot magának, amelyet egy másik játékos kínált eladásra az aukción. Más a helyzet, ha ugyanezt a pajzsot, az eladó-játékos egy általa üzemeltetett honlapon kínálja eladásra, 5 amerikai dollárért, amit pénzáttalással lehet tőle megvásárolni, majd az utalást követően a játékvilágban elküldi ezt a vásárlónak. Vajon a digitális pajzsot lehet e úgy tekinteni, mint egy könyvet, amelyet bárki szabadon továbbadhat ellenértékért cserébe, vagy inkább úgy, mint egy Internetről letöltött zeneszámot, amit viszont nem?

2. Mit ér a virtuális tulajdon?

Elsőre talán nevetségesnek tűnhet olyasvalaki számára a játékokban található tárgyak értékének boncolgatása, aki még sosem lépett be egy virtuális világ kapuján sem. Az azonban vitathatatlan tény, hogy nap, mint nap több százezer tranzakció jön

---

⁴² Greg Lastowka – Dan Hunter: *The Laws of the Virtual Worlds*. *California Law Review*, Forthcoming. <http://ssrn.com/abstract=402860> (2011.06.03.)

létre a valós és a virtuális világok között, amelyben virtuális javakat, illetve pénzt konvertálnak valós pénzzé, és fordítva. Nos, az hogy mégis milyen értékkel bírhatnak ezek a dolgok, a következőkből kiderül. Léteznek olyan honlapok, mint a „www.mysupersales.com”, vagy a „www.ige.com”. Ezek az oldalak arra vállalkoznak, hogy a legnépszerűbb MMORPG-k valutáit árulják való-világbeli valutáért cserébe. Az oldalt böngészve, válogathatunk, hogy melyik játék, melyik szerverén lévő karakterünknek akarunk játékpénzt küldeni, majd a kívánt összeget kiválasztva láthatjuk, hogy ezt mennyi amerikai dollár vagy euro átutalásával kaphatjuk meg. A pénz azonban nem minden. Léteznek honlapok, amiken előre, mások által legmagasabb szintre fejlesztett karaktereket vásárolhatunk. Egy 80-as szintű World of Warcraft karakter (ebben a játékban ugyanis a 80 a legmagasabb elérhető szint⁴³), alapfelszerelésben úgy 200 amerikai dollárt kóstál. Ha viszont különlegesebb felszerelést szeretnénk, akkor van, hogy egy ilyenrel rendelkező karakterért több, mint ezer dollárt is képesek elkérni egyes oldalakon. Nem meglepő, hogy külön „iparág” fejlődött ki ma már a karakterek fejlesztésére, és azok eladására. Hogy e problémákról mégis miképp vélekednek a játékokat készítő fejlesztőcégek, mint szerzők, arról elsősorban újfent csak az egyes szoftverekhez mellékelt licenc-szerződéseket kell megvizsgáljunk.

3. A Licenc-szerződések rendelkezései a virtuális tulajdonról

Gregory Lastowka, Dan Hunter, Molly Stevens és Joshua Fairfield által írt tanulmányok elemzik többek között a szellemi tulajdonjog viselkedését olyan környezetben, amelyben adott cég állít elő minden egyes tárgyat (dolgot), majd azokat rendelkezésre bocsátja adott környezetben (a játéktéren) belüli kereskedelmi tevékenység gyakorlása céljából.

A fejlesztőcégek általános álláspontja azt illetően, hogy kinek a szellemi tulajdonában vannak az online szerepjátékokban fellelhető tárgyak az, hogy a cég gyártja a játékszoftvert, és ő biztosítja a hozzáférést a szerverekhez amelyek a játék fut, így a „világ” egyedüli üzemeltetőjeként minden az ő szellemi tulajdonában van, ami ezzel kapcsolatos, és csak itt lelhető fel. A cégek általában kijelentik, hogy az ő szellemi tulajdonukhoz tartoznak a felhasználók által generált, és felfejlesztett játékoskarakterek, és minden olyan dolog, amely ehhez a karakterhez köthető a játéktérben (például a karakteren lévő egyes tárgyak, ruhák). Teszik ezt azon az alapon, mert szintén a vállalat szellemi tulajdonát képezi a szerzői jogilag védett szoftver forráskódja, mely felelős többek között azért is, hogy a karaktert, és a tárgyakat megjelenítse a számítógép képernyőjén.⁴⁴

Az említettek biztosítása érdekében a legtöbb cég megköveteli a játékosoktól, hogy beleegyezzenek abba, hogy az általuk készített és használt karakterek nem az ő tulajdonukat fogják képezni. Ezt a végfelhasználói szerződésen (EULA-n) keresztül ismertetik, amely a szoftver telepítése során jelenik meg, és a telepítést csak akkor

⁴³ 2010. december 6-tól elérhető lesz a 85-ös szint is.

⁴⁴ Andrew D. Schwarz– Robert Bullis: Rivalrous Consumption and the Boundaries of Copyright Law: Intellectual Property Lessons from Online Games. Intellectual Property Law Bulletin 2005, <http://ssrn.com/abstract=927475> (2011.06.03.)

lehet folytatni, ha ezeket a szerződési feltételeket a felhasználó elfogadja. Az Everquest játékhoz mellékelt EULA-ban a fejlesztő Sony támogatja, hogy a játékosok a virtuális piacon adják-vegyék a tárgyakat a játékban használt valutáért cserébe (ezt a pénzt, ebben a játékban „platinum”-nak hívják), viszont kifejezetten tiltja a tárgyakkal való üzletelést valós pénzben, például dollárban, euróban. Ezen felül a Sony azt is kijelenti, hogy minden olyan vállalkozás üzemeltetése, amely valós pénzért árul virtuális tárgyakat, virtuális pénzt, vagy karaktereket sérti az EULA-n keresztül a cég szerzői jogait.⁴⁵ Ha valaki ezek ellenére mégis megszegi ilyen magatartásokkal a szerződési feltételeket, akkor a Sony fenntartja a jogot, arra hogy a kérdéses karaktereket, amelyekkel a szerzői jogilag sérelmes magatartást folytatták, kiltassa egy időre, vagy akár végérvényesen a játékból. Teszik ezt a fejlesztőcégek, mint szerzők, azon az alapon, mivel a virtuális tárgyak megjelenítéséért felelős szoftver forráskódja az ő szellemi tulajdonuk, és az ilyen akciók egy ellenőrizhetetlen másodlagos piacot hoznak létre, amelyben egyes felhasználók engedély nélkül kereskednek a fejlesztőcég szellemi tulajdonával.⁴⁶

Véleményem szerint a virtuális javakra valós pénzért kötött üzletek nem okozzák a virtuális gazdaság hanyatlását, csupán megváltoztatják a játék atmoszféráját, mivel így a való-világ-beli javak átkonvertálhatóakká válnak virtuális javakká. A kiadók, és a játékosok egy részének álláspontja szerint ez lerontja azon játékosok tevékenységének értékét, akik ténylegesen „mégdolgoznak” a játékban a különböző tárgyakért.⁴⁷ A fentebbi sorokból kiderül, hogy a kiadók általában mereven elzárkóznak attól a gondolattól, hogy a virtuális javakat a felhasználók tulajdonának lehessen tekinteni, és ezt a szoftverekhez mellékelt licenc-szerződéssekkel is igyekeznek körülbástyázni. Az egész alapkoncepció azonban ott van elhibázva, hogy a virtuális tárgyak tulajdonjogát a szerzői jogból próbálja meg eredeztetni (lásd: a cég tulajdona a játék forráskódja, a szerverek stb.), és azokat holmi egyszerű digitális adatnak tekinti, amely egy mp3-as formátumú zeneszámhoz hasonlatos. Ezzel az alapkoncepcióval úgy gondolom, hogy a játékok szellemiségét húzza keresztül, és végső soron erőszakolja meg azok alkotója. Hogy miért, azt a következő pontban próbálom megvilágítani.

---

⁴⁵ Everquest II EULA: http://help.station.sony.com/cgi-bin/soe.cfg/php/enduser/std_adp.php?p_faqid=12248 (2010.10.01.)

⁴⁶ Joshua Fairfield: Virtual Property. Boston University Law Review, Vol. 85, , 2005; Indiana Legal Studies Research Paper No. 35. <http://ssrn.com/abstract=807966> (2011.06.03.) 1047. o.

⁴⁷ „Sok játékos utálja a virtuális világokon belüli üzleti tevékenységet. A legtöbben szórakozásnak tekintik a játékot, és ha valaki megpróbálja azt üzletté tenni, ezt gondolják: »Dolgozom a munkahelyemen egész nap, és most még ezt a kevés szórakozást is elveszik tőlem, azok akik a kedvenc számítógépes játékomban megveszik maguknak igazi pénzen a sikert.«” Prof. Richard Bartle, mesterséges intelligencia és virtuális világ kutató.

4. A játékfejlesztő cégeknek, mint szerzőknek a virtuális tulajdonról alkotott általános álláspontjának kritikája

Attól még, hogy valami digitális, nem vonja feltétlenül maga után, hogy mindenképpen alkalmazni kellene rá adott ország szerzői jogi előírásait (pl. Magyarországon a Sztj.-t). Gondoljunk csak bele: a Metallica zenekar Enter Sandman című számának mp3 formátumú másolatát végtelen mennyiségben, és teljesen ingyenesen lehet duplikálni, míg egy virtuális tárgyat, például egy különleges, nehezen megszerezhető Everquestes varázskardot abban a formában, ahogy az a virtuális világban megjelenik, egyáltalán nem. Ha egy varázskardot eladunk 5.000 everquesti platinum-ért, vagy 10.000 magyar Ft-ért az eredmény teljesen ugyanaz lesz: az eladónál nem marad meg a kard.⁴⁸ Nem úgy, mint az mp3-as formátumú zeneszám, ami viszont igen. Az eladó természetesen szerezhet magának egy új kardot, de ugyanazt az utat kell végigjárnia érte, mint ahogy azt az elsónél is tette. Tehát ugyanazt az időt és energiát kell belefektetnie annak megszerzésébe, más játékosokkal is versengve, míg végül megint ráteheti a kezét egy ilyen ritka (és pont ezért értékes) virtuális tárgyra. A virtuális dolog tehát helyettesíthető, de nem duplikálható idő, és energiaráfordítás nélkül. Ez az út tehát inkább ahhoz hasonlatos, amikor a vevő elajándékozza a könyvesboltban megvásárolt könyvet, de semmiképpen sem ahhoz, mikor valaki letölthetővé tesz egy fájlcsereelő oldalon egy zeneszámot. Mint tudjuk az utóbbi tevékenység illegális, mivel sérti a szerzői jogot, az előbbi viszont egyáltalán nem. Ha egy dolgot nem lehet lemásolni, megosztani, plagizálni, hanem csak tovább lehet azt fizikailag adni, akkor teljességgel nonszensz, hogy arra a szerzői jog szabályait alkalmazzuk. Egy könyv szerzőjének szellemi tulajdonát képezi művének tartalma, viszont a könyvének egyik, kereskedelmi forgalomba kerülő példánya, amelyet majd egyik olvasója fog megvenni, már nem.⁴⁹ A történeten, amit a könyv elmesél, állhatnak fent szerzői jogok, viszont annak fizikai megtestesülésén, a könyvön már nem, arra a tulajdonjog dolgokra megalkotott szabályait kell alkalmazni. Ebben az értelemben a könyvön, mint fizikai értelemben vett dolgon fennállnak a mindenkori tulajdonos rendelkezési jogai, azt szabadon elidegenítheti, megsemmisítheti, dologi joggal megterhelheti stb. Ezek alapján, tehát a Sonynak szellemi tulajdonát képezi a kard dizájnja, belső tulajdonságai tehát forráskódja, viszont miért tartozna a szellemi tulajdonához maga a kard? Véleményem szerint a varázskardot, „fizikailag” létező dolognak kell tekinteni, egyfajta fogyasztási cikknek, amelyen tulajdonjog szerezhető, és amivel a tulajdonosa rendelkezési jogai folytán azt tehet, „amit csak akar”. A fentieket figyelembe véve nem csoda, hogy pontosan ezért a játékosok hajlamosak pszichikailag is kötődni karaktereikhez, illetve a náluk lévő virtuális tárgyakhoz. Azokat sajátjuknak tekintik, saját munkájuk (játékuk) gyümölcseinek.

Az ellentábor (és ez alatt első sorban a játékiadó cégeket kell érteni) általában azzal érvel, hogy a tulajdonjog ilyen irányú kiterjesztése tönkretetheti a

⁴⁸ Schwarz – Bullis: i.m.

⁴⁹ Hasonló példa olvasható az alábbi tanulmányban: Joshua Fairfield: The End of the (Virtual) World. West Virginia Law Review, Vol. 112, No. 1, 2009, Washington & Lee Legal Studies Paper No. 2010-7. <http://ssrn.com/abstract=1611672> 53. o. (2011.06.03.)

játékmechanizmust, és a játékelményt, mivel a teljesítmény és ügyesség alapú játékot, egy pénzalapú világgal cseréli fel, ahol egy olyan játékos, akinek elég pénze van, szinte mindenhez azonnal hozzájuthat. A virtuális gazdaságok ilyen alapú kezelése azok hanyatlásához is vezethet.⁵⁰ Ezért sokszor már előre a licenccben kijelentik szerzői jogaik fenntartását.⁵¹ A gondolatmenet elsősorban azért hibás, mivel minden egyes eladott kardért az eladónak meg kell dolgoznia, azt valamilyen úton elő kell állítani. Tehát attól még, hogy valakinek van elég pénze egy virtuális tárgyra, nem biztos, hogy azt azonnal meg is fogja kapni a piacon, és ebből a szempontból pedig teljesen irreleváns, hogy a kard ellenértékét amerikai dollárban vagy everquesti platinumban kívánja-e megfizetni. A vásárlóerő mellé, mindig is kellene fognak árutermelők, tehát attól még, hogy mindenki a világon varázskardot szeretne vásárolni, nem fogják a virtuális világot hirtelen elárasztani azok, pontosan azért, mert ezt a digitális tárgyat nem lehet csak úgy lemásolni, mint egy mp3-as fájlt. Másik ellenérv lehet, hogy a virtuális dolgok kereskedelme egy olyan kontrollálatlan másodlagos piacot hoz létre, amelyben a játékfejlesztő cég szellemi tulajdonához tartozó dolgokkal kereskednek, a szerző beleegyezése nélkül.⁵² Ez az érv pedig azért nem állja meg a helyét, mivel a fentebbi módszer alapján teljesen világos, hogy ezekre a tárgyakra már nem a szellemi tulajdonjog, hanem a klasszikus tulajdonjog szabályait kell alkalmazni.

Ezért véleményem szerint a XXI. század elején elérkezett az idő arra, hogy újragondoljuk a tulajdonjog fogalmát, és azt kiterjesszük a virtuális tulajdonra, hiszen mint látszik, a szellemi tulajdonjog, és ezen belül is a szerzői jog nem alkalmas kellőképpen az ilyen kérdések szabályozására. Ha belegondolunk, akkor világossá válhat, hogy a minket körülvevő valós világ tulajdonjogi szabályozása kiválóan alkalmas a virtuális világokban fellépő problémák rendezésére. Azt, hogy ez alatt mit értek, az alábbiakban kerülnek kifejtésre.

5. A régi és az új világok tulajdoni viszonyainak rendezése

Hogy világosabbá váljon, hogy mégis hogyan lehetne megoldani a fentebb vázolt jogi anomáliákat, egy rendkívül egyszerű és a jól ismert szabályból fogok kiindulni. Tétélezzük fel, hogy egy magyar MMORPG játékos valamelyik játékban megszerez magának (ergo birtokba vesz) hosszas csatározások után egy értékes sisakot. Az előző pont alapján elmondható, hogy a sisak dolognak minősül, mivel az dolog módjára viselkedik a virtuális világban. A magyar polgári jog szerint minden birtokba vehető dolog tulajdonjog tárgya lehet.⁵³ A birtokbavétel egyrészt fizikai, másrészt jogi értelemben használt fogalom. Fizikai értelemben birtokba vehető az,

---

⁵⁰ Brian Mennecke – William D. Terando – Diane Joyce Janvrin – William N. Dilla: It's Just a Game, or is It? Real Money, Real Income, and Real Taxes in Virtual Worlds. <http://ssrn.com/abstract=1022064> (2011.06.03.)

⁵¹ Martine Boonk – Arno R. Lodder: Virtual Worlds: Yet Another Challenge to Intellectual Property Law. Global IP Summit Magazine, 2007. <http://ssrn.com/abstract=1079970> (2011.06.03.)

⁵² Fairfield: i.m. 53. o.

⁵³ Ptk. 94. § (1) bek.

ami hatalmunkban tartható. Jogi értelemben birtokba vehető mindaz, aminek hatalomban tartását jogszabályok nem tiltják.⁵⁴ Miután a fentiekben vázoltak alapján kiderült, hogy egy MMOPRG nem olyan, mint egy fájlmegosztó program (például a Napster vagy a DC++), ezért maradéktalanul kijelenthetjük, hogy az ott megjelenő digitális tárgyak és karakterek mind-mind dolgoknak tekinthetőek, éppen ezért birtokba vehetőek a játékon belül, tehát rajtuk tulajdonjog állhat fent. Ezek a dolgok szinte egytől egyig helyettesíthetőek, viszont nem lehet őket másolni, duplikálni, ezért rájuk nem a szerzői jog, hanem a dologi tulajdonjog szabályait kell alkalmazni. A rendelkezési jog alapján a tulajdonost megilleti az a jog, hogy a dolog birtokát, használatát vagy hasznai szedésének jogát másnak átengedje, a dolgot biztosítékul adja, vagy más módon megterhelje, továbbá hogy tulajdonjogát másra átruházza, vagy azzal felhagyjon.⁵⁵ Ez alapján tehát látható, hogy ha a virtuális javakat dolognak tekintjük, akkor innentől kezdve nem is lehet kérdés, hogy azokkal kereskedhetünk-e, avagy sem, akár virtuális valutában, akár valós pénzben. Megállapítható, hogy a tulajdonjog dolgokra megalkotott szabályai kiválóan alkalmasak arra, hogy a virtuális dolgokkal kapcsolatban felmerülő kérdéseket is rendezzék. Az egyetlen bökkenő, hogy a virtuális világokban általában nem egyetlen ország játékosai, hanem vegyesen, nemzetközi közösségek játszanak. Ezek alapján amennyi játékos, annyi különböző ország tulajdonjogi szabályai jöhetnek számításba, ami nagyon szövevényessé teheti éppen ezért a virtuális javak tranzakcióival kapcsolatban felmerülő egyes jogi problémákat. Az ideális természetesen az lenne, ha létezne egy egységes nemzetközi szabályozás a témát illetően, de ez, tekintve a probléma újszerűségét, minden bizonnyal nem a közeli jövőben fog valósággá válni.

V. Epilógus

Stephen Hawking, világhírű fizikus híres könyvét *Az idő rövid története* egy anekdotával kezdi. A történet szerint egyszer egy híres csillagász előadást tartott a város planetáriumában a Naprendszeréről. Érzékletesen magyarázta, hogyan kering a Föld és a többi bolygó a Nap körül, amikor az előadó leghátsó sorából egy idős hölgy félbeszakította, mondván, ő jobban tudja. „Mit fecseg itt összevissza nekünk ilyen sületlenségeket? Mindenki tudja, hogy a Föld valójában lapos és egy óriási teknősbéka hátán nyugszik!”, szölt a néni. A csillagász ekkor fölényesen elmosolyodott és visszakérdezett: „No, és mi tartja akkor a teknősbékát?” Az idős hölgy így válaszolt: „Egyszerű: egy másik teknősbéka, azt megint egy másik és így tovább.”⁵⁶

A történet azt a lényegi problémát ragadja meg, amivel akkor szembesülünk, ha valamilyen jelenséget nem tudunk hol elhelyezni az eddigi ismereteink alapján, majd nekiállunk fikciókat, magyarázatokat gyártani, amellyel csak magának a jelenségnek mondunk ellent. Sokszor én is így éreztem magam ennek a tanulmánynak az elkészítése közben. Vajon lehet-e új világnak tekinteni a

⁵⁴ Ptk. Kommentár 185. o.

⁵⁵ Ptk. 112. § (1) bek.

⁵⁶ Stephen Hawking: *Az idő rövid története*. 11. o.

számítógépi programok által teremtett virtuális valóságokat, amelyekre rá lehet erőszakolni a jogot, vagy hagyni kell őket békén, és egyszerűen úgy kell tekinteni rájuk, mint aminek tervezték őket: játéknak. Vajon minden áron be kell hurcolni a valódi világból a jogi megoldásokat az alternatív valóságokba, vagy hagyni kéne őket tiszta, érintetlen területeknek? Nem egyéb-e a virtuális tulajdonjog egyfajta szociális fikciónál?

A válasz egyszerű, amely alapján kiderül, hogy mégis van létjogosultsága a virtuális jogoknak. Maga a tulajdonjog sem egyéb egy szociális fikciónál. Ez a fikció mégis alkalmas arra, hogy immár évezredek óta meghatározza az emberi magatartásokat. Az emberi magatartás pedig a virtuális környezetben is emberi magatartás marad, hiszen mi vagyunk azok, akik lenyomjuk a billentyűket és életet lehelünk digitális képmásunkba. Az emberi találékonyság pedig határtalan. Alig egy évtized alatt rájött, hogyan lehet a valóságban nem létező tárgyakat átkonvertálni igenis létező pénzzé, sőt még arra is, hogyan lehet meghamisítani a virtuális valóságot, és erre üzleti vállalkozást alapítani. Innentől pedig egyenes út vezetett a mesevilágokkal való visszaélésekhez, amelyeket valahogyan kontrollálnunk kell.

A huszadik századra tagadhatatlanul megvalósult MacLeod angol közgazdász, egy évszázaddal korábbi, akkor még abszurdnak tűnő kijelentése: „[h]a azt kérdeznék tőlem, vajon melyik felfedezés befolyásolta leginkább az emberi faj rendelkezésére álló gazdaságot, a következőképpen felelnék: az a felfedezés, miszerint az adósság eladható áru lett”. Nos, lássuk be, MacLeodnak igaza volt. Az engedményezések, faktoringügyletek során az adósság valóban értéket képvisel a mai világban.

A huszonegyedik századra azonban ez a bölcs kijelentés is meghaladottá vált. Vajon mi lesz az, ami alapvetően meg fogja határozni századunk gazdasági fejlődését? Mint láttuk, a virtuális valóságokban nem az adósság, hanem fizikailag egyáltalán nem létező tárgyak, a valós tárgyak alternatívájára is eladható árukká váltak. Századunk hajnalán léteznek olyan számítógép felhasználók, akiknek abból származik jövedelmük egy része, hogy fantáziavilágok fizikailag nem létező termékeit árulják igazi pénzért.

Ahol manapság ez a fejlődés tart, még csak a kezdet. Az *Ultima Online*, a játéktörténelem első virtuális valósága 1997-ben kezdte pályafutását, az azóta eltelt pár év alatt, pedig kijött a *World of Warcraft* a 11 millió előfizetőjével és a *Second Life* a majdnem 16 millió felhasználójával. Hová tart ez a fejlődés? Vajon a technológia előretörésével tényleg számolnunk kell majd a virtuális gazdaságok egyre növekvő erejével? Fogós kérdés.

Losonci András

„Egyszerű hozzáférés” a szerzői művekhez? A közvetítő szolgáltatók felelősségének problematikája*

I. Bevezetés

A szerzői jog, amely alapvetően immateriális tulajdont¹ véd, a polgári jog azon részterülete, amelynek elvei a technika fejlődésével talán leginkább sérülni látszanak. Az újabb és újabb technológiák nemcsak a hagyományos felhasználási magatartások bővülését, de az államok szabályozásában megfigyelhető territorialitást is kikezdi. Bár a szerzői jog fejlődése a technikai fejlődésnek is köszönhető, a Gutenberg-érát felváltó digitális korszak felgyorsította azt a folyamatot, amelyre a jogalkotónak reagálnia kell. Az internet megjelenésével ismét törésvonal keletkezett a szerzői jogi jogosultak védőburkán. Ez az államhatárokon átvívelő kommunikációs hálózat egyre gyorsabb fejlődést mutat, amely arra készíti mind a jogalkotókat, mind a jogalkalmazókat, hogy a meglévő szabályozás értelmezési kereteit bővítsék, netán új alapokra helyezték.

Olyan környezetben, ahol a jogsértők száma a technikai sajátosságok révén egy időben megsokszorozódik, és ezzel egyenes arányosságban kilétük felderítése is megnehezül, a jogosultak helyzete romlik, ha joguk érvényesítéséről van szó. Nem-hogy a jogsértő személyét nem tudják azonosítani, de ha sikerül is, sem biztos, hogy az érvényesíteni kívánt szankció képes az objektív jogsértésen túl keletkezett kárukat² megtéríteni. Ilyenkor merül fel a jogosultak oldaláról, hogy jobban azonosítható, de a jogsértés szempontjából nem kevésbé releváns feleket találhassanak joguk érvényesítése érdekében. Internetes környezetben ez a közvetítő szolgáltató, pontosabban „internet-szolgáltató”, amelyik a számítógépes adatforgalmat bonyolítja. A jogosultakon túl maga a jogalkotó is szembesül a kérdéssel: vajon továbbra is koncentráljon a tényleges jogsértők tevékenységére, vagy alternatívaként próbálják meg ezeket a jogsértő magatartásokat „közvetítő” szereplőket is bevonni a felelősségre vonás folyamatába? A jogalkotás egyre inkább ez utóbbi felé hajlik, azonban a je-

---

* E tanulmány alapjául szolgáló dolgozat a XXX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián „Polgári jog I.” szekcióban 2. helyezést ért el, a Szerző a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium különdíjában részesült. Készült a TDK-ért Köszhasznú Alapítvány támogatásával. Konzulens: Dr. Bércesi Zoltán

¹ A tanulmány elsődlegesen a szerzői jog által védett művekre koncentrál, bizonyos részei azonban a kapcsolódó jogok jogosultjainak mozgásterét is érintheti. A tanulmány eredeti változatában kifejtés és kritika tárgyát képezik a közvetítő szolgáltatókat érintő legújabb jogalkotási tendenciák is (például HADOPI). Jelen megjelenés az anyagi jogi kérdésekre fókuszál.

² Bizonyos felmérések szerint a filmipar globális vesztesége az internetes letöltések miatt 2005-ben elérte az 1,82 milliárd dollárt. <http://www.asva.hu/cikkek.html>

lenlegi szabályozások még gyakorlatilag mentesítik őket a felelősség alól, mintegy passzív-reaktív³ szerepet szánva nekik.

Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, miként oldották meg a különböző jogrendszer-ek a közvetítők felelősségének megállapítását, ennek milyen pozitív és negatív jellemzői vannak. Ennek érdekében röviden áttekintjük a jogsértést okozó felhasználásokat internetes relevanciában, a szolgáltatók szerepét e folyamatokban, majd felvázoljuk az Egyesült Államok és az Európai Unió jelenlegi szabályozását, de lege lata következtetésekkel. Ezt követően a magyar tételes jogi szabályokra kerül sor, ezután befejezésként, de lege ferenda megállapításokat teszünk.⁴

II. A jogsértés

Érdeemes röviden kitérni arra, miért emelendő ki a szerzői jogi jogsértés az interneten amúgy szintén nagyszámú egyéb jogellenes cselekmények közül. A bevezetőben már említett érdekvédelmen túl ezt még az is alátámasztja, hogy a szerzői jogi védelem elsődleges tárgyát képező alkotások (elsősorban zene- és filmfájlok, de akár képek, könyvek is) a világhálón relatíve könnyebben azonosíthatók, könnyebben szűrhetők, mint a sokszor egyedi mérlegelés tárgyát képező egyéb személyiségi jogi, kötelmi jogi, stb. cselekmények.⁵ Bár a jogellenesség ilyenkor sem feltétlenül egyértelmű, vagy magától értetődő, de mint a későbbiekben látni fogjuk, *valószínűsíthető*. E folyamat résztvevői magatartása pedig jól elkülöníthetők (elméletben), és minősíthetők.⁶

1. A jogsértés folyamata

A szerző legfontosabb jogosítványainak egyike, hogy szabadon dönthet arról, felhasználja-e művét, illetőleg másnak engedélyezi-e, hogy felhasználja azt.⁷ Ahhoz, hogy e jogának sérülése megállapítható legyen, meg kell vizsgálni, hogy az adott mű szerzői jogilag védett-e, az adott magatartás felhasználásnak minősül-e, és amennyiben igen, akkor a törvény által nevesített szabad felhasználási esetről van-e szó. Amennyiben ez utolsó lépcső nem állja meg a helyét, és a felhasználáshoz a szerző nem adott jogosultságot, a szerzői jog megsértéséről beszélhetünk. A szabad fel-

³ Jeremy F. DeBeer – Christopher D. Clemmer: Global Trends in Online Copyright Enforcement: A Non-Neutral Role for Network Intermediaries? October 1, 2009. Jurimetrics, Vol. 49. No. 4. 2009. 376. o.

⁴ Az internet-szolgáltatók felelőssége, a szerzői jogi védelem online környezetben számos nem polgári jogi, így pl. alkotmányjogi, büntetőjogi, adatvédelmi, közigazgatási jogi, stb. kérdést is felvet, azonban ezek tárgyalására e dolgozat nem vállalkozik, csak ott és annyiban, amennyiben a téma fonala ezt megkívánja.

⁵ Bár az egyre kifinomultabb fájltitkosítási technikák révén e feladat is egyre nehezebb. Richard Abbott: The Reality of Modern File Sharing. Journal of Internet Law, November 2009. 5. o.

⁶ A könnyebb megértés érdekében a szemléltetéshez elsősorban az 1999. évi LXXVI. törvényt (a szerzői jogról, Szjt.) hívjuk segítségül.

⁷ Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szellemi alkotások joga. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest 2008. 67. o.

használati esetkörök meghatározására szolgál az a háromlépcsős teszt, amelyet több nemzetközi egyezmény is rögzít.⁸ Az interneten megvalósuló cselekmények első látásra újszerűek és a hagyományos felhasználási módoknak megfelelőzetlenek, gyakorlatilag azonban tipikusan többszörözésről és nyilvánossághoz közvetítésről⁹ beszélhetünk. Azonban a minősítés végett érdemes röviden áttekinteni azokat a mozzanatokot, amelyekkel a felhasználás, engedély híján pedig a jogsértés megvalósul.

a) A feltöltés és az adatátvitel

A felhasználás e mozzanata három fázissal¹⁰ írható le. Először is az adatot digitálisan rögzítik a számítógép memóriájában. Ez a rögzítés a Szjt. 18. § (1) értelmében az adott szerzői mű többszörözésének fogható fel, hiszen az eredeti műpéldány bár más formában (digitalizált adatként), de minőségromlás nélkül kerül sokszorosítható állapotba. A Szjt. szerint ugyanis többszörözés „a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen,¹¹ valamint egy vagy több másolat készítése a rögzítésről”. A többszörözés után történik a tényleges feltöltés, amikor a tartalomszolgáltató vagy más internetes szolgáltatást nyújtó személy az ilyen formában rögzített adatot egy tárhely-szolgáltató szerverére juttatja. Az ilyen cselekmény első látásra terjesztésnek tűnhet, azonban az Szjt. 23. § (1) bekezdéséhez fűzött kommentár szerint, mivel nem maga a dologi műpéldány kerül átvitelre, hanem egy, a rádióadáshoz hasonló, csomagokra bontott jelátvitelre kerül sor a küldő és a fogadó között.¹² A feltöltés e fázisa tehát a nyilvánossághoz közvetítés lehívásra történő felkínálása. Ez megfelel az Szjt. 26. § (8) bekezdésében szabályozott esetkörnek, ami szerint nyilvánossághoz közvetítés az olyan hozzáférhetővé tétel, amikor a nyilvánosság tagjai (jelen esetben az internet felhasználók, akik egyszerre vannak jelen ugyan a világhálón, de az adott adathoz nem egyszerre, hanem nekik tetsző időpontban férnek hozzá) a hozzáférés helyét és idejét egyedileg határozzák meg.¹³ A feltöltés a következő pontban bemutatott letöltésbe hajló szakasza az adatátvitel, ami a tényleges „sugárzásnak”, nyilvánossághoz közvetítésnek felel meg.

---

⁸ Törvény a szerző jogát csak akkor korlátozhatja, ha jól körülhatárolható esetekre alkalmazza, nem sérti ezzel a szerző és más jogosultak érdekeit, valamint nem sérelmes a mű rendes felhasználására. Szinger András – Tóth Péter Benjamin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó, Budapest 2004. 18-20. o.

⁹ Az Egyesült Államok szerzői joga a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételt nem ismeri.

¹⁰ Gyertyánfy Péter– Faludi Gábor – Kabai Eszter – Szinger András – Tóth Péter Benjamin: A szerzői művek, védjegyek és szellemi teljesítmények az interneten – a magyar jogi védelem (I. rész). Magyar Jog 2004. 12. sz. 708. o.

¹¹ Az időleges többszörözés interneten alapesetben szabad felhasználásnak minősül.

¹² Milassin László: A világháló és az EU szerzői joga. Európai Közösségek, Budapest 2006. 63. o.

¹³ Ezt támasztja alá a WIPO (World Intellectual Property Organization – Szellemi Tulajdon Világszervezete) Szerzői Jogi Szerződésének 8. cikkelye is. Ld. Milassin: i.m.

b) A letöltés

A letöltés a felhasználó részéről történő rögzítés akár időlegesen, akár véglegesen saját „vevőkészülékén”, számítógépén. Amikor például a felhasználó egy torrent fájlt¹⁴ megnyit, és megkezd a letöltést, akkor gyakorlatilag többszörözést hajt végre, hiszen az adott művet (adatot) végső soron saját rendszerén – a számítógép memóriájában, vagy annak merevlemezén – rögzíti. Jelen fejezet szempontjából a hazai szabályozást tekintve a letöltés bár már egyre fontosabb, amely amúgy globálisan nézve a legnagyobb kihívást okozza a jogosultaknak, mégis kevésbé releváns cselekmény, mint a feltöltés. A letöltés ugyanis – bizonyos kivételekkel – az Szjt. 35. § (1)-(3) bekezdésében tárgyalt magáncélú másolatkészítésnek minősül,¹⁵ és mint ilyen, a szabad felhasználás körébe tartozik, tehát nincs a szerzői jogi jogosult engedélyéhez kötve.¹⁶

c) „Lehívásos és interakciós” jogsértés

Ahogy fentebb fejtegettük, különbséget lehet tenni ISP-k között aszerint, hogy a hozzáférést és az adatforgalmat bonyolítják, vagy tárhelyet szolgáltatnak, azaz meghatározott helyen fizikailag biztosítják az adatok számára a számítógépes kiszolgáló egységet. Az interneten megvalósuló jogsértések és felhasználások minősítése olyan összetett kérdéskör, amelyre e dolgozat csak összefoglalóan tud kitérni, azonban – az egyszerű megértés végett – hogy a későbbiekben kitűnjön, miért nem lehet egyértelmű határvonalat húzni a két szolgáltatás közé, és miért is lehet szükség az előbbi felelősségének bővítésére, hasonlóan a másodikhoz, a magunk részéről különbséget teszünk ún. „lehívásos” és „interakciós” jogsértés között.

Lehívásos jogsértés alatt értendő az a „hagyományosnak” mondható esetkör, amikor a jogosultsággal nem rendelkező tartalomszolgáltató (szolgáltatást nyújtó) szerzői jog által védett művet (adatot) egy tárhely-szolgáltató szerverére feltölt, és így lehívásra hozzáférhetővé teszi. A lehívásos jelleg abban nyilvánul meg, hogy ekkor a feltöltés után a feltöltő már nem aktív – az adott tárhelyről a feltöltő további aktivitása nélkül lehívhatók a digitalizált művek, tehát a felhasználók nem a

---

¹⁴ A torrent egy információs fájl, amely koordináló szerver (tracker) elérhetőségét adja meg a számítógépnek. Egy ilyen fájl megnyitásával kezdődik meg a tényleges letöltés, de ez nem egyetlen számítógépről történik, hanem több felhasználó egységéről, „darabokban”. A teljes fájl a letöltő számítógépén áll össze egy egésszé.

¹⁵ Ellenpéldaként Németországban az ún. nyilvánvalóan jogellenes forrásból származó művek magáncélú másolása is jogsértést valósít meg. Gyertyánfy Péter – Faludi Gábor – Kabai Eszter – Szinger András – Tóth Péter Benjamin: Szerzői művek, védjegyek és szellemi teljesítmények az interneten – a magyar jogi védelem (II. rész). Magyar Jog 2005. 3. sz. 130. o.

¹⁶ Ugyanakkor már hazánkban is született ellentétes álláspont. A Szerzői Jogi Szakértői Testület (SZJSZT) álláspontja szerint ugyanis a nem jogszerűen többszörözött műpéldányról történő másolat készítése (letöltése) jogellenes magáncélú másolásnak minősül, és így „nem megengedett, sem szabad felhasználásként, sem pedig a jogdíjigényre való korlátozás alapján”. ld. SZJSZT 17/2006.

feltöltővel, hanem a tárhely-szolgáltató szerverével létesítenek kapcsolatot. Ez azért fontos, mert ilyen jogsértés esetén merül fel a tárhely-szolgáltató felelőssége a jogsértő adatot illetően, ahogy ezt a későbbiekben látni fogjuk.

Interakciós jogsértés alatt ezzel szemben azt a folyamatot értjük, ami elsősorban az ún. peer-to-peer (p2p) technológiát jelenti.¹⁷ Ez olyan folyamat, amely során az egyes felhasználók egymás számítógépével lépnek kapcsolatban, és így különböző fájlokat – így szerzői jogi tartalmakat – osztanak meg egymással. Míg az egyikük feltölti az adott tartalmat a világhálóra – de nem egy „statikus” szerverre, hanem az adatátviteli rendszeren „sugároz” – addig más felhasználó(k) folyamatosan tölti(k) le azt. Így gyakorlatilag kétoldalú az adat felhasználása: a letöltő, másolatkészítő felhasználó mellett a feltöltő felhasználó aktivitására is szükség van.¹⁸ Ezért különböztetjük meg a fenti statikus jogsértéstől, hiszen ilyenkor a tárhelyszolgáltató nem jön szóba, mint potenciális felelősség-hordozó,¹⁹ hanem a hozzáférést és az adatforgalmat biztosító ISP kötelezettsége gondolandó át: ő látja át az ilyen közvetlen kapcsolatokat és adatmozgásokat. A fájlcsere-letöltést, pontosabban a fájlmeosztást technikai jellegüknél fogva különböző generációkra oszthatjuk,²⁰ és ezek a generációk más és más jogalkalmazói reakciót eredményeztek, ami már jelzi a meglévő szabályozás időt nem állóságát.

2. A sérülő érdek

A szerzői jog megsértése objektív tény: a jogellenes felhasználással megvalósul a jogsérelem, és a jogosult igényt tarthat a biztosított szankciók érvényesítésére.²¹ A jogosultnak mind a személyhez fűződő, mint a vagyoni jogosultságai sérülnek. Előbbinél kiemelendő a mű nyilvánosságra hozatalához (Szjt. 10. §) fűződő jog, amely különösen a hivatalos megjelenés előtt tömegesen hozzáférhetővé tett filmek és zenék kapcsán felmerülő probléma, a vagyoni jogosultságok (Szjt. III. fejezet) pedig a felhasználás engedélyezéséből fakadó jogdíjigényben mérhető (ezek összességében objektív jogsérelmek), valamint az ezen túl keletkező kárban (szubjektív sérelem). A szerzői jogi jogosult ugyanis monopolhelyzetben van művét illetően, abszolút jogosítványai azonban csorbulnak, hiszen kikerül kezéből a mű

---

¹⁷ Jól mutatja a p2p jelentőségét, hogy amikor 2010 nyarán a magyar hatóságok lefoglalták több hazai torrentoldal szerverét, a teljes belföldi internetforgalom 20 %-kal csökkent. <http://pcforum.hu/hirek/12073/Ujabb+fajlszerver-razzia+Magyarorszagon.html> (2009.10.29.)

¹⁸ Bizonyos fájlcsere-letöltő programoknál – például Soulseek – a feltöltő inaktívvá válása megszakítja a letöltést, míg más technológiáknál – például BitTorrent – több feltöltő felhasználó lévén egyikük kiesése nem jelenti a folyamat megszakadását, és így a letöltő számára az adatvesztést.

¹⁹ Bár a fájlcsere-letöltés lebonyolításához szükséges adatokat (például torrentfájlokat) tároló szolgáltatók nem minősülnek egyértelműen tárhelyszolgáltatóknak (lévén a műpéldány másolata nem kerül tárolásra szervereiken), felelősségük megállapításánál mégis közel állítja hozzájuk őket a jogalkalmazó.

²⁰ Mezei Péter: A sárkány levágott feje helyére mindig kettő új nő? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 4. (114.) évfolyam 3. sz. 13. o.

²¹ Ilyenkor azonban már különbség van aszerint, hogy a cselekmény elkövetője vétkes volt-e a jogsértésben. Lontai – Faludi – Gyertyánfi – Vékás: i.m. 110. o.

feletti rendelkezés hatalma. Az internetes letöltések, a fájlcsere többletgyűjtés egyenlet, hiszen a letöltések általi ismeretszerzés generálhat keresletet is a legális források iránt,²² ugyanakkor az sem biztos, hogy a letöltő személy e lehetőség híján élne a legális beszerzési lehetőségekkel. Ezt a szociológiai-közgazdasági aspektust bár kétségtelenül figyelembe kell venni a jogalkotónak a felelősség telepítésénél, de nem szabad elfeledkeznie az objektíve mérhető érdeksérelemtől.

3. Az ISP-k szerepének jelentősége

Ahogy azt a következő egységben látni fogjuk, általános jogalkotási tendenciák alapján az ISP-k pusztán közvetítő szerepet töltenek be az internetes folyamatokban. Ez a magatartást közvetítő jelleg az, ami által szerepük speciálissá válik a felelősség megállapítása kapcsán. Az egyszerű hozzáférést biztosító szolgáltató nem több a levegőnél, amitől nem várható el, hogy az összes rajta keresztül mozgó vírust kiszűrje magából,²³ hiszen passzív, automatizált rendszerről van szó. A tárhelyszolgáltatóval szemben pedig talán túlzó elvárás, hogy az összes, többtízszáz nagyságrendű honlappal bírót, természetében különböző tartalmat szűrje, amíg a jogosult jogát sértő tartalomról tudomást nem szerez.²⁴ E felfogás szülte azokat az alapvetően passzív-reaktív szabályozási modelleket, amelyeket a következő fejezetben tárgyalunk. Manapság az adatforgalmat bonyolító szolgáltató képes nemcsak szűrni a rajta keresztül folyó információáramot, de képes ezt különböző preferenciák szerint is megtenni.²⁵ Sok szolgáltató nem pusztán tud az általánosan jelenlévő szerzői jogi jogsértésekről, de üzletet is épít rá azzal, hogy minél gyorsabb internetelérést biztosít egyre alacsonyabb árakon.²⁶ Bizonyos szerzők²⁷ azzal érvelnek, hogy az ISP-k valamilyen formában történő bevonása a felelősségre vonásba a gazdaságilag leoptimalisabb megoldás lenne, hiszen e szervezetek bírnak a legnagyobb anyagi és technikai erőforrással a szerzői jog megsértésének csökkentésére. Ahogy a jogosultaknak érdeke joguk lehető leggyorsabb és leghatékonyabb érvényesítése, úgy például a hozzáférést biztosító ISP-ket is motiválhatja a felelősség elkerülésén túl saját hálózatuk leterheltségének csökkentése, és még optimalisabb szolgáltatás nyújtása.²⁸ Hogy jobban

---

²² Mezei: i.m. 10. o.

²³ Jim Harper: Against ISP Liability. Regulation Spring 2005. Vol. 28. No. 1. 30-33. o.

²⁴ A tudomásszerzés esetén szükséges eljárást ld. III. 1. c) pontban.

²⁵ A hálózati semlegesség külön kérdéskört szül a hírközlési jogi szakirodalomban. Ld. Jon M. Peha: The Benefits and Risks of Mandating Network Neutrality and the Quest for a Balanced Policy. International Journal of Communication 2007. 1. sz. 644-688. o.

²⁶ Az egyik hazai internet-szolgáltató például az alapján ajánl potenciálisan megfelelő sávszélességet leendő fogyasztójának, hogy az mit válaszol a „szokott-e fájlcsereelő programokat használni?” és a „szokott-e zene-vagy videófájlokat letölteni?” kérdésre a szolgáltató weboldalán.

²⁷ Weixiao Wei: ISP Indirect Copyright Liability Regime: An Economic Efficient Liability Regime for Online Copyright Protection Shaped by Internet Technology. May 3, 2009, 23rd BILETA Annual Conference, March 2008.

²⁸ Peha: i.m. 660.o.

körvonalazódjon az ISP-k felelősségre vonásának következményei, a jogosultak és az ISP-k érdeke, érdemes a hatályos jogi modellekből kiindulni.

III. Az ISP-k felelősségének szabályozása

Az internet megjelenésekor a különböző nemzetek jogalkotói nem tudtak egyértelmű állást foglalni az ISP-k felelősségét illetően, hiszen sokáig fel sem merült, hogy a felelősségre vonandók körébe bevonják őket, ha pedig mégis, akkor az esetjogias megközelítés volt jellemző. A manapság jellemző felfogás eredete az Egyesült Államok joggyakorlatához nyúlik vissza, hiszen ahogy sok más területen is, ami az internethez kapcsolódik, itt történtek az első lépések az ISP-k szerepének meghatározására. A gyakorlaton túl azonban látni fogjuk, hogy stabil elméleti alapokon nyugszik, ellentétben a kontinentális megoldásokkal. Az amerikai modell bemutatásával közelebb kerülünk az Európai Unió felfogásához, így pedig a magyar szabályozás esetleges kérdéseire.

1. Az USA (szerzői jogi) szabályozása az ISP-keket illetően

a) A közvetlen jogsértés és a közreműködő felelőssége

Az amerikai kárfelelősség, ahogy a kárfelelősségi rendszerek általában, a közvetlen károkozásokon alapul. Ennek megállapítása megkívánja egy kötelezettség fennállását, annak megsértését, a kárt, valamint az okozati összefüggést. Amennyiben nem szükséges vizsgálni a károkozó vétkességét, objektív felelősségről (*strict liability*) beszélünk. Az első jogeset, amelynél egy ISP kapcsán merült fel e felelősség (de még nem szerzői jog síkján), a *Playboy Enterprises, Inc v. Frena* ügy volt. Az alperes egy bulletin board service-t (elektronikus hirdetőtábla, ahova a felhasználók szabadon tölthetnek fel tartalmat) működtetett, ahol a Playboy szellemi tulajdonát képező képeket is feltöltöttek. A bíróság megállapította az alperes felelősségét, függetlenül attól, hogy a tényleges jogsértést nem ő követte el.²⁹

Ennek a felfogásnak a *Religious Technology Center v. Netcom On-line Communications Services* ügy lett a „továbbfejlesztése”, hiszen alakított a felelősségi viszonyokon. A bíróság érvelése szerint a passzív, automatizált, közvetítő tevékenységet, az internethez hozzáférést nyújtó, az adatforgalomhoz infrastruktúrát biztosító szolgáltató nem vonható felelősségre közvetlen jogsértés miatt, hiszen az ehhez szükséges magatartás és eredmény közötti okozati összefüggés hiányzik. Ugyanakkor a másodlagos, közreműködői (*contributory*) felelősség megállapítása nem lehet akadály, amennyiben az ISP-nek tudomása³⁰ van

---

²⁹ Niva Elkin-Koren: Making Technology Visible: Liability of Internet Service Providers for Peer-to-Peer Traffic. New York University Journal of Legislation and Public Policy, 2006. Vol. 9. 15., 29. o.

³⁰ Az *A & M Records, Inc. v. Napster, Inc.* ügyben foglalkozott a bíróság azzal a kérdéssel, hogy a tényleges jogsértésről kell-e tudomást szerezní, vagy elég a konstruktív tudomás. Végül azzal a döntéssel zárult az eset, hogy a Napster tényleges tudomással is bírt, és ennek ellenére folytatta tevékenységét.

(illetve amennyiben az adott körülményekhez képest tudomása kellene, hogy legyen) a jogsértő cselekményekről, és a közvetlen jogsértéshez a materiális feltételeket biztosítja, vagy azokat szolgáltató kezdeményezi, illetve hozzájárul azok elkövetéséhez.³¹ Az amerikai kártérítési jogból a szerzői jogba is átkerült másodlagos, közvetett felelősség ekkor kezdett általános alkalmazást nyerni internetes viszonylatokban.

Láthatjuk, hogy ez a közvetett felelősségi forma mintegy kiegészíti a közvetlen felelősséget azzal, hogy olyan szereplőkkel szemben is lehetségessé válik a szankció alkalmazása, akik mintegy „katalizátorként” játszottak közre a jogsértésben, illetve amelyek aktív szerepvállalása nélkül az meg sem valósulhatott volna. Közvetett jellege folytán azonban szükséges az elsődleges jogsértés megállapítása, viszont lehetségessé válik a tényleges jogsértő kilétének megállapítása nélkül is a felelősség telepítése és a jogosultságok (szankciók) érvényesítése.

b) A vicarious és az „szándék” felelősség

A másodlagos felelősség másik formája a *vicarious liability*, ami nagyvonalakban a magyar munkáltatói felelősséghez hasonlít. Eszerint a felelősségre vonás előfeltétele a közvetlen jogsértés, valamint az, hogy e jogsértésből a félnek haszna származzon, valamint, hogy a jogsértő fél tevékenysége fölött jogosult volt felügyeletet gyakorolni, azonban ezt annak ellenére elmulasztotta, hogy lehetősége adódott rá.³² Az ISP esetében³³ felmerül a kérdés: nem állnak fenn ezek a feltételek? Hiszen a jogsértésről általános tudomásuk van, az előfizetői díjjal pedig a haszonszerzés is megvalósul, ráadásul rálátásuk van a rendszeren átmenő adatokra. Ugyanakkor az alakzat alkalmazásának gyenge pontja, hogy a közvetlen jogsértés több ISP rendszerét igénybe véve is megtörténhet, ami így kizárja azt a szintű felügyeleti képességet, amit felelősségi forma megkövetel.

Áttörést a *Grokster ügy*³⁴ jelentett szerzői jog területén. A *Grokster* az ominózus *Napster* „utódjának” vallva magát egy olyan p2p (fájlcsérés) technikát alkalmazott, amivel pusztán összekötötte a felhasználók számítógépeit, de ellentétben a *Napsterrel*, nem volt központi adatbázisa a fájlokat illetően. A perben a *Grokster* a Sony-ügyben kialakított doktrínára hivatkozott, miszerint a szolgáltatása alkalmas volt nem jogsértő adatforgalom bonyolítására is, sőt, elsősorban ilyen irányú, legális tevékenység gyakorlására hivatott rendszerről van szó. A bíróság azonban nem fogadta el az alperesi érvelést, hanem felrajzolta a „szándék” felelősség (*inducement liability*)³⁵ körvonalait. Ennek egállapításához három tényező szükséges: szándék a

³¹ Imre Melinda: Az internet-szolgáltatók felelősségének szabályozása a szerzői jogot sértő tartalmak tekintetében. *Iustum Aequum Salutare* II. 2006. 1-2. sz. 217. o.

³² „A defendant infringes vicariously by profiting from direct infringement while declining to exercise a right to stop or limit it.” *Ld. pl. Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd.*, 125 S. Ct. 2764, 2782 (2005) 930

³³ *Ld. Gordon v. Nextel Commc'ns and Mullen Adver., Inc.*, 345 F.3d 922, 925 (6th Cir. 2003)

³⁴ *Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd.*

³⁵ *Elkin-Koren*: i.m. 38. o.

jogsértő cselekmények előmozdítására, a jogsértésre alkalmas eszköz (szolgáltatás) biztosítása és terjesztése, valamint ez utóbbiak használói általi tényleges jogsértés bekövetkezése. A „szándék” abban nyilvánul meg, hogy a szolgáltatás a maga egészében sugallja a (szerzői) jog megsértésének lehetőségét, sőt, ezt támogatja is összetevői által. A *Grokster* esetében ezt abban látta megvalósulni a bíróság, hogy a cég reklámjaiban a hírhedt *Napster* elsőszámú alternatívájaként hirdette magát, valamint abban, hogy a jogsértés lehetőségének felismerése ellenére nem épített szűrőket a rendszerébe. Ráadásul az alperesek hirdetésalapú üzleti modellt követtek, így mivel a szolgáltatás elsősorban a szerzői jog által védett művek, adatok jogellenes megosztásából állt, a cég kifejezetten érdekelt is volt e magatartások előmozdításában.

Ahogy már a közvetett felelősségnél kifejtettük, a *common law* rendszerekben meghonosodott közvetett polgári jogi felelősség jól szolgálja a jogosultak érdekeit, hiszen olyan felekkel szemben is érvényesíthetik jogaikat, akik csak közvetítették az adott magatartást. Az ISP-kre szűkítve azonban elmondható, hogy gazdasági szempontból is kézenfekvő az indirekt felelősségi forma.³⁶ Sokan félték attól, hogy az ISP-ket érintő bármilyen felelősség a tartalom nagymértékű szűrését eredményezné, mintegy cenzúrázva az internetet, valamint maguk a szolgáltatók is ellenezték, hogy olyan magatartásokért kelljen helytállniuk, amit felhasználóik követtek el. Ezek ellenére nem lehet a felelősség alól teljesen kivonni az internetes cselekmények lezajlásában résztvevő szolgáltatókat, mégis olyan megoldást kell találni, ami minden fél érdekét megfelelően szolgálja. A közvetett felelősség – egyes felfogások szerint – arany középútként pont akkora felelősséget telepít az ISP-kre, amennyire gazdaságilag képesek a jogsértéseket megelőzni. Nem rájuk hárul a jogsértésekből eredő teljes anyagi reparáció (mintha objektív felelősség terhelné vállukat), de nem is háríthatják át e költségeket a társadalomra (mintha semmilyen felelősséggel nem tartoznának a jogsértésekért).³⁷ Ugyanakkor technikai jellegüket, erőforrásaikat és a rajtuk számon nem kérhető körülmények mégis indokoltá teszik, hogy a jogalkotó mégis mentesítse őket – bizonyos feltételek esetén – a felelősség alól.

c) Mentésülés a felelősség alól

A fenti ügyekhez hasonló esetek sokaságában körvonalazódott szerzői (és egyéb) jog megsértése esetén az ISP-kre alkalmazandó felelősség és a velük szemben megkövetelt magatartási forma, azonban a kodifikáció szintjén még nem született tételes jogszabály. Egyre gyakrabban merült fel bizonyos szolgáltatók magatartásának minősítése, így például a *Cubby, Inc. v. Compuserve* ügyben, amikor is a személyhez fűződő jogok sérelme kapcsán mondta ki a bíróság, hogy az ISP nem szerkesztőként van jelen a világhálón, tevékenysége inkább a kiadóéhoz hasonlít, így nem vonható felelősségre a közzétett tartalomért. Ugyanígy a *Stratton Oakmont v. Prodigy Servs* ügy kapcsán a tartalom szempontjából bizonyos fokú csoportosítást

---

³⁶ Wei: i.m. 20.o.

³⁷ Uo.

is végző alperes pozícióját a szerkesztő tevékenységéhez hasonlította, így végül is megállapította a másodlagos felelősséget.³⁸

Ezek a korai kérdések végül az 1996-os *Communications Decency Act (CDA)*, majd a kifejezetten a szerzői jog jövőjét rendező, 1998-as *Digital Millennium Copyright Act (DMCA)*³⁹ szövegében lettek szabályozva. A *CDA* felelősségkorlátozó szabályai áttételesen a *DMCA* rendelkezései között is fellelhetők. A *CDA* hírközlési törvény lévén – 230. szakaszában – általánosságban mondja ki, hogy egy szolgáltató vagy felhasználó sem tekinthető olyan tartalom kiadójának vagy szószólójának, amely egy másik tartalomszolgáltatótól származik. Ha jóhiszeműen megakadályozza az általa jogsértőnek vélt tartalomhoz való hozzáférést, szintén mentesíteni kell a felelősség alól.⁴⁰ Ez a szabály a jó samaritanus szabály (*good samaritan rule*), gyakorlatilag a szolgáltató jóhiszemű eljárására alapozza a felelősség alóli mentesítést.

A *DMCA* II. címe, az *OCILLA (On-Line Copyright Infringement Liability Limitation Act)* kifejezetten a szerzői jogi jogsértésre vonatkozóan szabályozza az ISP-k felelősségét. Ennek érdekében tevékenységük alapján négy típust különít el. Egy-szerű hozzáférést biztosító szolgáltató (itt: „*Transitory Digital Network Communications*”), gyorsítótárolás („*System Caching*”), tárhelyszolgáltatás („*Information Residing on Systems or Networks at Direction of Users*”), valamint keresőszolgáltatás („*Information Location Tools*”).

A *DMCA* felelősségkorlátozó szabályairól általánosan elmondható, hogy olyan eseteket tartalmaz, amelyek megvalósulása esetén az ISP-k már nem tekinthetők pusztán közvetítőnek a tartalmakat illetően, illetve bár közvetítőnek a szó szoros értelmében, mégis aktív a szerepük a jogsértés megvalósulásában. Tehát a meghatározott esetkörök fennforgása esetén a *közvetett* jelleg *közvetlenné* válik.

A *hozzáférést biztosító szolgáltató*⁴¹ abban az esetben nem felel a jogsértésért, amennyiben 1) az információtovábbítást nem ő kezdeményezi, 2) annak továbbítása automatizált rendszeren történik beavatkozás nélkül, 3) nem ő választja ki a továbbítandó adat címzettjét, 4) nem készít mások által hozzáférhető másolatot a továbbított adatról és 5) nem változtatja meg az adott tartalmat, így passzív közvetítő félnek számít. Tehát ha mint „postás” jár el, immunitást élvez a szerzői jogsértés esetén.

A *tárhelyszolgáltatók*⁴² mentesülése egészen más feltételek meglétét kívánja, mint a hozzáférést biztosító és a gyorsítótárolást végző szolgáltatóké. Szükséges, hogy 1) ne legyen tényleges tudomása arról, hogy valamely felhasználója jogsértő cselekményt folytat, 2) vagy olyan körülményről, amelyből a jogsértés ténye nyilvánvaló, 3) és amennyiben tudomást szerez ilyen tényekről, a lehető leghamarabb eltávolítja az adott információt (vagy blokkolja a hozzáférést).⁴³

³⁸ H. Brian Holland: In Defense of Online Intermediary Immunity: Facilitating Communities of Modified Exceptionalism. *Kansas Law Review* 2007. Vol. 56. No. 101. 103-104. o.

³⁹ Ez az 1976. évi Szerzői Jogi Törvényt módosította több ponton a digitális korszak sajátosságainak megfelelően.

⁴⁰ Holland: i.m. 105. o.

⁴¹ The United States Copyright Act § 512 (a) pont

⁴² The United States Copyright Act § 512 (c) pont

⁴³ The United States Copyright Act § 512 (c) pont 1. (A)-(C) bek.

Szükséges továbbá, hogy amennyiben joga és lehetősége van a jogsértő magatartások felügyeletére, ne származzon közvetlen anyagi előnye a jogsértésből, valamint – és ez a legfontosabb – ha tudomására jut a szerzői jogot sértő cselekmény, köteles lefolytatni az értesítési és eltávolítási eljárást (*notice-and-takedown*). A DMCA szigorú eljárási szabályokat fektet le annak érdekében, hogy se a jogosultak ne élhessenek vissza tartalom-levélteli jogukkal, se jogosulatlanok ne használják ki a jogosultak számára fenntartott lehetőséget, se az internet-szolgáltatók ne hivatkozhassanak kellő tudomás hiányára azzal, hogy az nem elegendő, és végső soron a jóhiszemű, pozíciójuknál fogva kevésbé erős tartalomszolgáltató se legyen kiszolgáltatott helyzetben.⁴⁴

A *notice-and-takedown* olyan eljárás, amely során a szerzői jogi jogtulajdonos (vagy annak felhatalmazottja) értesíti az ISP-t az annak rendszerén jogosulatlanul elhelyezett tartalomról, és amennyiben a tartalom elhelyezőjének nincsen ellenvétele, az ISP azt eltávolítja. A *Szerzői Jogi Törvény* 512. § (c) alszakaszának (3) pontja meghatározza azokat a tartalmi kellékeket, amelyekkel az ilyen értesítésnek rendelkeznie kell, ezeket a kellékeket mindig vizsgálni kell, hiszen bármelyik hiányában már nem állítható, hogy az ISP-nek a legcsekélyebb tudomása is lett volna a jogsértésről.⁴⁵ Ez az eljárás egyrészt biztosítja a felek számára a bírósági út elkerülését, másrészt az ISP is gyakorlatilag csak ilyen értesítés birtokában tekinthető olyan félnek, amelynek tudomása volt a jogsértésről. Hátránya azonban, hogy bírósági határozat hiányában az eljárás során nem derül ki, tényleg szerzői jogot sértett-e az adott tartalom, így a (feltételezett) jogosultak sokkal kedvezőbb, erőteljesebb pozícióba kerülnek.

Mint látható, az Egyesült Államok igen sokrétűen rendezi az ISP-k felelősségét, és az az alóli mentesülést. Felismerték a jogsértésben és a károkozásban közvetetten résztvevő szereplők szerepét, és ennek megfelelő mértékű felelősséget telepítettek rájuk, igazodva technikai jellegükhöz. Azonban a legfontosabb: ezek a felelősségi formák gyökeret vertek a szerzői jogi gyakorlatban, a felelősségkorlátozó szabályok pedig a szerzői jogról szóló törvényben kaptak helyet. A jogalkotó tehát éles határt húzott a szerzői jogi és egyéb tartalmak védelme között, és pusztán előbbiekre alkalmazza a már említett rendelkezéseket, míg az egyéb esetekre a CDA jóval tágabb szabályozási keretét rendeli használni. Ennek fényében több mint érdekes az Európai Unió, valamint annak leképeződéseként a magyar szabályozás, ahol más környezetben, de szinte ugyanezeket a szavakat olvashatjuk viszont.

2. Az Európai Unió szabályozása

Amikor az Európai Unió internet-szolgáltatókra vonatkozó rendelkezéseit szeretnénk vizsgálni, három irányelvet kell segítségül hívnunk. Ezek:

- 2000/31/EK irányelv a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól („Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”, a továbbiakban: „*Elker-irányelv*”),

---

⁴⁴ Imre: i.m. 219. o.

⁴⁵ The United States Copyright Act § 512 (c) (3) (A)-(B) bek.

- 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (a továbbiakban: „*Infosoc irányelv*”), valamint
- 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről (a továbbiakban: „*Jogérvényesítési irányelv*”).

A két szerzői jogi irányelv vizsgálata abban segít, hogy megértjük, milyen szerepe lehet az internetes felhasználásokban a közvetítő szolgáltatóknak (elsősorban a hozzáférést biztosító szolgáltatóknak), majd ezek után az *Elker-irányelv* által kaphatunk betekintést az EU furcsa szabályozási technikájába.

a) Az *Infosoc irányelv*

Az *Infosoc irányelv* a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak védelme érdekében tisztázza a különböző felhasználási cselekményeket, valamint azokat a szabad felhasználás alá eső kivételeket, amelyek nem engedélykötelesek. Erre azért volt szükség, mert az online adatátvitel szakaszait nem könnyű analógiába állítani a klasszikus felhasználási magatartásokkal.⁴⁶ A preambulumban bőbeszédű, tényleges rendelkezéseiben azonban szűkszavú irányelv már tükrözi azt a problémát, amire a kontinentális jogi szabályozás helyezkedik, amikor közvetítő szolgáltatók felelőségéről van szó.

Az irányelv 2. cikke szerint „a tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát”. Látható, hogy a jogalkotó jelentősen kiterjeszti a felhasználás fogalmát, így olyan magatartásokra is értendő, amelyet a közvetítő szolgáltatók valósítanak meg. Így a jellegében más tevékenységek a ténylegesen jogsértő felhasználók magatartásával esnek egy megítélés alá, mintegy kiiktatva a másodlagos felelőség kérdésének vizsgálatát. Azonban a jogalkotó ezt kiküszöbölte azzal, hogy elismerve a közvetítői jelleget; az 5. cikk (1) bekezdésében kivételt tesz az amúgy engedélyköteles felhasználások alól, és szabad felhasználási esetkörbe helyezi „az olyan, 2. cikkben említett időleges többszörözési cselekmények[et], amelyek járulékos vagy közbenső jellegűek, valamely műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik, és amelyeknek kizárólagos célja, hogy lehetővé tegyék egy mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény

- a) hálózaton harmadik személyek között közvetítő szolgáltató által végzett átvitelét, vagy
- b) jogszerű felhasználását,
- c) és önálló gazdasági jelentőséggel nem bírnak.⁴⁷

Gyakorlatilag e rendelkezéssel, a már említett hálózati semlegességi politika világában értelmét is veszti a 2. cikkben említett kitétel, hiszen nem nehéz belátni: egy – akár jogellenes – magatartást pusztán közvetítő szolgáltató cselekményének

---

⁴⁶ Az irányelv preambulumban (6) bekezdése.

⁴⁷ Az önálló gazdasági jelentőség kapcsán azonban felmerülhet az interakciós jogsértések jelentősége, hiszen, mint már rámutattunk, sok szolgáltató kifejezetten épít arra szolgáltatásai optimalizálásán, hogy felhasználóik azt jogsértésre használhatják.

tényleges felhasználásnak minősítése nemcsak bizonyítási kérdéseket vet fel, de már-már olyan „fikció”, aminek elsődleges célja a szerzői jogi jogosultak érdekének érvényesítése, hogy könnyebben azonosítható alperesek kerüljenek a jogérvényesítés folyamatába.

Békés Gergely írásában⁴⁸ a már említett SZJSZT-álláspont⁴⁹ megállapításai alapján alkalmazza a szabad felhasználási esetkörökre alkalmazandó háromlépcsős tesztet a közvetítő szolgáltatók, különösen a hozzáférést biztosító szolgáltatók viszonylatában. A fájlcsere megvalósító személyek magatartása elbukik a teszten, hiszen a magáncélú másolás nem különleges eset, a jogellenes forrásból történő másolás sérti a mű rendes felhasználását, és ezek indokolatlanul sértik a jogosultak jogos érdekeit. Az *Infosoc irányelv* rendelkezéseivel összhangban állapítja meg Békés azt, hogy a (felhasználók jogellenes fájlcsereléséből adódóan, amelyet azok a szolgáltató rendszerén valósítanak meg) hozzáférést biztosító szolgáltatók – mivel önmagukban is felhasználóknak tekintendők – cselekménye is ütközik a szabad felhasználás elveibe, és ezzel engedélyköteles magatartást valósítanak meg, amely megalapozza, hogy a jogosultak velük szemben is érvényesíthessék jogaikat,⁵⁰ természetesen az *Elker. irányelv* és a *Jogérvényesítési irányelvvel* összhangban (utóbbi lásd a továbbiakban).

A magunk részéről ezt a fajta „szerepazonosítást” túlzónak véljük. A mérleg nyelvét a jogosultak oldalára billentené az a megoldás, ami a jogsértésben résztvevő minden egyes szereplő magatartását ugyanúgy minősítené. Kétségtelen, hogy egy hozzáférést biztosító szolgáltató rálát(hat) felhasználói tevékenységére, sőt, indokolt esetben be is avatkozhat, azonban a szó szoros értelmében mégsem ő a mű felhasználója, hanem közvetít azon felek között, akik a művet (jogellenesen) fel- és letöltik. Ha azonban a természetükben különböző szereplők magatartását jogi minősítés szempontjából, pragmatikus okokból azonosnak tekintjük, azzal a dogmatikai egység megbomlik, hiszen irrelevánssá válik a magatartás jellege. Mint láthatuk, az amerikai jog polgári jogi eszközökkel, a szerzői jogi fogalmak mesterkélten értelmezése nélkül talál módot a közvetítők felelősségre vonására, míg a kontinentális jog, mintegy saját hiányosságát felismerve, a szerzői jogi fogalmakat próbálja addig értelmezni, míg rá nem illik a közvetítő szereplők magatartására.

b) A Jogérvényesítési irányelv

Szó esett már a *Jogérvényesítési irányelvről*, amely a szerzői és szomszédos jogi jogosultak jogainak érvényesülését hivatott elősegíteni. Többek között rendelkezik a jogosultak számára a bizonyítékok szolgáltatásának,⁵¹ illetve azok megőrzésének⁵² követelményéről, a felperes kérésére tájékoztatás adásáról a jogsértésben részt vett

⁴⁸ Békés Gergely: Internetszolgáltatók a fájlcsere ellen? Infokommunikáció és Jog 2009. október 194-200. o.

⁴⁹ Ld. a 16. lábjegyzetet.

⁵⁰ Békés: i.m. 196. o.

⁵¹ Az irányelv 6. cikke

⁵² Az irányelv 7. cikke

személyekről,⁵³ ideiglenes intézkedések alkalmazásáról,⁵⁴ valamint a további jogsértéstől való eltiltásról⁵⁵ is. Közvetítő szolgáltatók, különösen a hozzáférést biztosító szolgáltatók esetében ez azt jelenti, hogy nemcsak bizonyíték szolgáltatására kötelezhetők (legalábbis elméletileg) a jogsértést megvalósító felhasználókról, hanem azt is, hogy amennyiben bizonyítottan jogsértő felhasználást valósított meg valaki a közvetítő szolgáltató rendszerén, úgy mind ideiglenes intézkedés alkalmazható a szolgáltató ellen, mind pedig őt magát is eltilthatják a további jogsértéstől.⁵⁶ Ez a szolgáltató szempontjából speciális prevencióként is felfogható, és mint ilyen, összhangban van a lent ismertetendő *Elker. irányelv* rendelkezéseivel. A Jogérvényesítési irányelv – mint azt később látni fogjuk – közvetett módon, de egyre több országban emelkedik az ISP-ekkel szembeni fellépés alapkövévé azzal, hogy fokozatosan vonja be őket a jogsértő felek azonosításának folyamatába. Azonban az egyre nagyobb adatszolgáltatási kötelezettség, ha nem is a szolgáltatók hagyományos értelemben vett (kár)felelősségének növekedésével, de az irányelvekben lefektetett alacsony fokú kötelezettségek kikezdésével jár – a passzív, szemlélő szerepből a jogérvényesítés során aktívba lépnek át.

c) Az Elker irányelv

Az Európai Unió az internet-szolgáltatók felelősségi kérdéseit a 2000/31/EK irányelvben rendezte, amelynek célja az elektronikus kereskedelemre, valamint az információs társadalmi szolgáltatásokra vonatkozó szabályok harmonizálása a tagállamok között. Az irányelv alapvetően a *Római Szerződésben* biztosított szabadságok még szélesebb körű megvalósulását, valamint a belső piac további integrációját célozva arra törekedett, hogy az internetszolgáltatók felelősségét úgy szabályozza, hogy az ne hátráltassa a technológiai fejlődést, és többszereplős közvetítő szolgáltatói piacot hozzon létre.⁵⁷ Ennek érdekében a *DMCA* szabályozását szinte teljesen átvéve irányozza elő az egyszerű hozzáférést biztosító szolgáltatók, a gyorsítótárolást végző szolgáltatók, valamint a tárhely-szolgáltatók felelősségét (a keresőszolgáltatók felelősségét az irányelv nem szabályozza). Hasonlóképpen az amerikai modellhez, az irányelv is kvázi immunitást ad az *egyszerű hozzáférést biztosító szolgáltatók* számára, amennyiben nem ők választják meg az adott adatot és annak címzettjét, valamint a továbbított információt nem változtatják meg.⁵⁸ Az irányelv ugyanakkor lehetővé teszi,⁵⁹ hogy a bíróság vagy közigazgatási szerv határozata alapján a szolgáltató megszüntesse, illetve megelőzze a jogsértést. Gya-

---

⁵³ Az irányelv 8. cikke

⁵⁴ Az irányelv 9. cikke

⁵⁵ Az irányelv 11. cikke

⁵⁶ Békés az említettekkel összhangban fejti ki, hogy mivel a szolgáltató maga is felhasználást hajt végre, nem is szükséges a harmadik személy jogsértő cselekvésének bizonyítása, elég, hogy a szolgáltató nem kért engedélyt a felhasználásra. Saját, szintén ismertetett álláspontunkból következően ezzel nem értünk egyet. Békés: i.m. 196-197.o.

⁵⁷ Az irányelv értelmezésének 40. pontja

⁵⁸ Az irányelv 12. cikkelye

⁵⁹ Az irányelv 12. cikkely 3. bek.

korlatilag e tömör és szűkszavú rendelkezés az, amit a Jogérvényesítési irányelv – a közvetítő szolgáltatók relevanciájában – kifejtett.

A *tárhelyszolgáltató*⁶⁰ felelősségének szabályozásánál szintén a *DMCA*-t olvashatjuk újra. Ennek értelmében a tárhelyszolgáltató akkor nem felel, ha 1) nincs tényleges tudomása a jogsértésről, illetve olyan körülményről, melyből a jogsértés ténye nyilvánvaló lenne, 2) amennyiben pedig tudomást szerez, haladéktalanul intézkedik az adott információhoz való hozzáférés megszüntetéséről és annak eltávolításáról. A jogalkotó itt is lehetővé teszi a bíróság vagy közigazgatási szerv határozatára történő megelőzést és megszüntetést. Az irányelv 15. cikkelyében kimondja, hogy a tagállamok jogalkotása nem írhat elő általános tartalomfigyelési kötelezettséget az internet-szolgáltatók számára (ez összhangban áll az irányelv céljával), és arra sem kötelezhetők, hogy jogsértésre utaló körülmények felderítését általánosan elvégezzék. Ugyanakkor az irányelv preambuluma 47. pontja nem zárja ki, hogy egyes specifikus tartalomfigyelést előírjanak a tagállamok szabályai. Ezen kívül 48. pontja kimondja, hogy a tárhelyszolgáltatók számára a tagállamok előírhatják, hogy olyan gondossággal járjanak el, amely tőlük ésszerűen elvárható és a tagállami jogból levezethető, annak érdekében, hogy bizonyos jogellenes magatartásokat felderíthessenek (szintén példa az irányelv igen ködös és tág szabályozására). Az irányelv azt is rögzíti, hogy a felelősség alól nem mentesülhet a szolgáltató, amennyiben szándékosan együttműködik a jogsértő felhasználókkal és további jogsértésekhez lehetőséget biztosít, mivel e tevékenységek túlmutatnak az irányelv által meghatározott „egyszerű hozzáférésen”, valamint a „gyorsítótároláson”.⁶¹ Bár az irányelv által lefektetett szabályozási keret tükrözi az amerikai szerzői jogi törvény által említetteket, ez mégsem tekinthető ugyanolyan körű lefedettségnek, mint a *DMCA OCILLA* fejezete.

Először is, a *DMCA*, szerzői jogi törvény lévén, a szerzői jog megsértése kapcsán szabályozza az internet-szolgáltatók felelősségét, a *CDA*, ami pedig hírközlési törvény, csak nagyon tág körben vonja meg a felelősség alóli mentesülés feltételeit.⁶² Ezzel szemben a *2000/31/EK irányelv*, mint említettük, nem csak a szerzői jogot, hanem sokkal heterogénebb életviszonyokat szabályoz, és ezekre általános jelleggel vonja meg az internet-szolgáltatók felelősségének korlátozását. Így nem pusztán a szerzői jog megsértése, de bármilyen információs szolgáltatás során történő jogsértésre alkalmazandók az irányelv releváns szakaszai; és mint láttuk, stabil felelősségi dogmatika sincs mögötte, amire e felelősségkorlátozó szabályok épülhetnének. Gyakorlatilag egy kifejezetten szerzői jogi jogsértésekre „szabott” szabályozást alkalmaz mindenféle információs társadalommal összefüggő szolgáltatás körében elkövetett jogellenes magatartásra.

Mindhárom irányelvet áttekintve összefoglalóan elmondható, hogy mivel irányelvekről van szó, ezek pusztán keretek, amiket a nemzeti jogalkotásnak (és jogalkalmazásnak) kell tartalommal kitöltenie. Előírányzott célok, amelyek nem nyújtanak részletes szabályozást, hanem a tagállamokra bízzák, milyen eszközökkel

---

⁶⁰ Az irányelv 14. cikkelye

⁶¹ Az irányelv preambuluma 44. pontja

⁶² Amit elsősorban a már említett *Cubby* és *Prodigy* ügyekben is előkerült interneten történő, személyiségi jog megsértése (kifejezetten a rágalmozás) szült. Imre: i.m. 218. o.

és jogalkotással valósítják meg őket, ugyanakkor viszonylag konkrét feladatokat határoznak meg számukra. Ezáltal lehetőséget nyújtanak arra is, hogy az egyes tagállamok eltérően rendezzék az internet-szolgáltatók helyzetét, ami tekintve azok határokon átnyúló jellegét, egymással való bonyolult kapcsolatukat, felveti a kérdést: mennyire hatásos a territorialitás megtartása ilyen átnyúlások esetén? A tagállami jogalkotás ugyanis hatással van a közösségi, sőt, a globális életviszonyokra, tekintve az internet természetét.

Az irányelvekben megfogalmazott koncepciók kollíziója figyelhető meg a *Scarlet Extended SA v. SABAM* esetben is (Az Európai Bíróság C-70/10 sz. ügye). Itt a belga közös jogkezelő a jogérvényesítési eszköztárra hivatkozva akarta elérni, hogy a bíróság kötelezzen egy internet-szolgáltatót a rajta átfolyó szerzői jogi tartalom általános, előzetes szűrésére. A Bíróság azonban az *Elker-irányelvnek* prioritást adva a szolgáltató javára döntött, és a hivatkozott irányelvekkel ellentétesnek ítélte meg a felperes kérelmét.

3. A magyar jogi szabályozás

a) Felelősségi kérdések a Polgári Törvénykönyv⁶³ alapján

A magyar polgári jog, ahogy a kontinentális jogrendszerek általában, jogsértések szempontjából szintén a közvetlenség talaján áll. Eszerint a jogsértésért, károkozásért az felel, aki azt jogellenes magatartásával maga okozta (Ptk. 339. §.: „[a]ki másnak jogellenesen kárt okoz...”). Erdemes a Ptk. kárfelelősségi szabályai alapján megvizsgálni, hogy egy ISP vajon felelősségre vonható-e a magyar dogmatika szerint? Amennyiben az általános szabályokat nézzük, az ISP nem illik bele a közvetlen károkozás (jogsértés) elvébe, hiszen nem ő, hanem felhasználói okozzák a jogsértést, és így a kárt is. Magatartásával közvetlenül nem sérti meg a szerzői jogi jogosultak jogait, mint láttuk, magatartásokat közvetít, de nem kezdeményez, és legfőképp nem fejez be. Legközelebb a közvetlen és közvetett jogsértés „egységéhez” a Ptk. 344. §-a áll, amely szerint ha többen közösen okoznak kárt, felelőségük a károsulttal szemben egyetemleges. Ez a közös károkozás bár közel áll ahhoz, hogy az ISP-ekkel szemben is érvényesíthető legyen, de közelebről megvizsgálva az egyetemleges kárfelelősség több közvetlen jogsértő magatartását takarja, illetve azokat az eseteket, amikor nem állapítható meg, melyik fél magatartása nélkül lett volna elkerülhető a kár bekövetkezése. Az ISP-felhasználó viszonylatban viszont egyértelmű, hogy az utóbbi magatartása valósítja meg a jogsértést, és csak egy nagyon elnéző bíróság előtt lehetne érvényesíthető olyan érvelés, miszerint az ISP közvetítő magatartása ugyanúgy közrejátszott a jogsértés (és így akár a kár) bekövetkeztében, mint a felhasználóé.

A hatályba nem lépett új Ptk. 5:499. §-a viszont már tartalmazott egy olyan rendelkezést, ami alapján akár a közvetítő szolgáltató felelősége is megállapítható lett volna jogsértés esetén. A törvényszöveg (1) bekezdése szerint „[h]a többen közösen okoznak kárt, illetve a károkozásban többen hatottak közre, felelőségük [...] egyetemleges.” A (3) bekezdés szerint pedig „[a] kártérítés a károkozók között

⁶³ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

magatartásuk felróhatósága, ennek hiányában közrehatásuk arányában oszlik meg”.⁶⁴ Tartalomszolgáltatók (tárhelyszolgáltatók) esetében ez már azt jelentette volna, hogy felelősségük könnyen megállapítható lett volna, még akkor is, ha e szakaszra – mivel a szerződésen kívüli károkozás fejezetében található – ugyanúgy érvényes lett volna az általános kimentési szabály, miszerint mentesült volna a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Azonban e közrehatási szabály, tekintve, hogy minden közreható szereplő felelősségének megállapítását lehetővé tette volna, egy hozzáférést biztosító szolgáltató felelősségre vonását is lehetővé tette volna, még akkor is, ha a kimentés itt jóval könnyebb lett volna.⁶⁵ Látható, hogy e megoldás egy lépéssel közelebb vitte volna ahhoz a jogrendszerhez, hogy a közvetlen károkozón (jogsértőn) túl az okfolyamat egyéb, közvetett szereplőit is felelősségre vonhassa, mégis távol áll attól a kifinomult, feltételekhez kötött szabályozástól, amit az amerikai rendszer ismertetésében bemutatunk, hiszen túl tág teret adott volna a jogértelmezésnek.⁶⁶

A magyar jogalkotó bizonyos esetekben mégis lehetőséget biztosít olyan személyek felelősségre vonására, akik a károkozásban közvetlenül nem vettek részt. Ezen eseteket a Ptk. speciális kárfelelősségi alakzatai hivatottak szabályozni. Ezek közül témánk szempontjából kétségkívül a veszélyes üzemi felelősség⁶⁷ (Ptk. 345. §: aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni) a legérdekesebb. Tíz évvel ezelőtt, még az Elker. irányelv elfogadása előtt *Faludi Gábor* játszott el a gondolattal,⁶⁸ hogy milyen lenne, ha az ISP-ket a jogsértés szempontjából veszélyes üzemnek tekintenénk? Hiszen a szolgáltató üzletet épít arra, hogy olyan mennyiségű adatot kezel és továbbít, amelyeket egyenként nem tud ellenőrizni, éppen ezért a jogosultak számára is etikus lenne, ha a könnyen elérhető szolgáltatókkal szemben tudnák jogukat érvényesíteni.⁶⁹ *Faludi* gondolkodása remekül illusztrálja azt a kontinentális jogi gondolkodást, amely zárt dogmatikába helyezve próbálja szabályozását kiépíteni, szemben azzal a pragmatikus, és dogmatikai differenciákat figyelmen kívül hagyó szabályozással, amit az EU tett magáévá. A veszélyes üzemi felelősség ugyanis rugalmas kategória: gyakorlatilag a mindenkori, a mindennapi ember számára jellegéből adódóan magas kockázattal járó technológiákból adódó károkozással szembeni védekezést hivatott elősegíteni. A mai világban ez lehet az internet, és ez által az ISP-k, hiszen ők jelentik a rendszer infrastruktúráját, annak „üzemben tartóit”. Hátránya azonban az ISP-k felelősségének kvázi teljes objektivitása lenne: minden egyes jogsértésért felelősségre vonhatók lennének anélkül, hogy az egyéni jogsértővel szemben

⁶⁴ 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről (nem lépett hatályba)

⁶⁵ Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar 2010. 152. o.

⁶⁶ Mezei: i.m.65. 153. o.

⁶⁷ Az alkalmazott károkozásáért való munkáltatói felelősség bár hasonlít az amerikai vicarious felelősségre, azonban nyelvtani értelmezés alapján is egyértelmű, hogy csak meghatározott jogviszonyban állókra alkalmazható.

⁶⁸ Faludi Gábor: Az internet szolgáltatók felelőssége. Külföldi tételes megoldások, példák a bírói gyakorlatból. MIE Közlemények 2000. 41. sz. 109-110. o.

⁶⁹ Ennek megvalósulását egy kiépített felelősségbiztosítási rendszerrel, valamint egy, a termékfelelősséghez hasonló mentesülési szabállyal tudta volna elképzelni. Uo.

bármilyen szankció kiszabására kerülne sor. Ez az objektív felelősség pedig az ISP-k részére nem kívánatos, hiszen lehetetlenné válna tevékenységük folytatása, ha minden, a rendszerükön megvalósuló jogsértésért (mind a szerzői jog objektív megsértéséért, mind az ebből eredő károkozásért) őket terhelné a felelősség, ellehetetlenülne működésük.

Összességében elmondhatjuk, hogy a jelenlegi magyar polgári jogi dogmatika nem ad alapot arra, hogy az ISP-ket akár az objektív jogsértésekért, akár a károkozásért felelősségre vonjuk, legfeljebb jogértelmezéssel lehet az ISP-ket a jogérvényesítési folyamatba bevonni. Éppen ezért visszas, hogy az EU *Elker. irányelvét* át kellett ültetnünk.

b) Az *Elker. törvény*⁷⁰

Nem sokkal az *Elker. irányelv* elfogadása után, 2001-ben hozta meg a magyar jogalkotó az *Elker. törvényt*, amely az irányelv rendelkezéseinek megfelelően rendezi az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokat, tehát nem is szűkíti a felelősséget kizárólag a szerzői jog megsértésének eseteire. Az *Elker. törvény* – az irányelvtől eltérően, furcsamód a *DMCA*-nek megfelelően – négy közvetítő szolgáltató felelősségét szabályozza: az egyszerű adatátvitelt és hozzáférést biztosító szolgáltatót,⁷¹ a gyorsítótárolást⁷² végző szolgáltatót, a tárhelyszolgáltatót,⁷³ valamint a keresőszolgáltatást nyújtó szolgáltatót.⁷⁴

Mielőtt a közvetítő szolgáltatók felelősségét rendezné a törvény, az irányelvnek megfelelően rögzíti az általános tartalomfigyelés alól mentesítő szabály azzal, hogy a közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa csak továbbított, tárolt, hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak. E rendelkezésből már kitűnik a jogalkotó nagyvonalúsága, ugyanis míg az irányelv lehetővé teszi a tagállamok számára azt, hogy bizonyos speciális esetekben tartalomfigyelést írjanak elő a szolgáltató számára, addig az *Elker. törvény* erről kifejezetten nem rendelkezik. Emellett a jogalkotó biztosítja a jogosultak számára, hogy a közvetítő szolgáltatóval szemben azok felelősség alóli mentesülése esetén is bírósági úton érvényesíthessék a jogsértés megelőzésére vagy abbahagyására irányuló követeléseiket.⁷⁵

A jogalkotó ezután rendezi a felelősségi szabályokat. Ezek során szinte ismétli az *Elker. irányelvet*, mind a *hozzáférést biztosító szolgáltató* esetében (8. § (1) bek.), továbbá – némi eltéréssel – a *tárhelyszolgáltató*nál (10. §), amikor a mentesülés feltételeként szabja, hogy 1) ne legyen tudomása az információval kapcsolatos

⁷⁰ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről.

⁷¹ A törvény 2. § la) alpontja

⁷² A törvény 2. § lb) alpontja

⁷³ A törvény 2. § lc) alpontja

⁷⁴ A törvény 2. § ld) alpontja. Hogy egy, alapvetően az *Elker. irányelvre* épülő belső jogszabály milyen alapon emeli be a keresőszolgáltatást nyújtó szolgáltatót szövegébe, az a törvény indokolásából sem derül ki.

⁷⁵ 7. §. (5) bek.

jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti, valamint hogy 2) amint ilyenről tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról, vagy a hozzáférést nem biztosítja. Azonban, ha közelebbről megvizsgáljuk, az első feltétel megfogalmazásánál roppant pontatlan volt a jogalkotó, hiszen az nem egyezik az irányelvvel. Egyrészt, nem részletezi a „tudomás” jellegét: konstruktív, vagy tényleges tudomást követel meg a jogsértő magatartás viszonylatában? Mint láttuk, az irányelv a „ténylegességhez” köti a mentesülést, a magyar jog azonban – elvileg – lehetővé tenné a jogalkalmazó számára, hogy a legcsekélyebb tudomásszerzés is megalapozza az értesítési és eltávolítási eljárást. A másik gond pedig az, hogy az irányelvet kizárólag a jogsértés *tényének* tudomásához kapcsolja, az olyan körülményekről való tudomásszerzést, amelyből a jogsértés ténye nyilvánvaló lenne, kihagyta a szabályozásból, így még nagyobb teret engedve a tárhelyszolgáltatók mentesülési körének.

A magyar szabályozás az elsők között vezette be a *DMCA*-ból ismert jogintézményt, azonban sajátos módon a szellemi alkotások bizonyos körére szűkítette annak alkalmazhatóságát. Az általában minden információs társadalommal összefüggő szolgáltatásról szóló törvény jogérvényesítési rendelkezésének ilyen szűkítése több kérdést is felvet. Talán felismerte a jogalkotó, hogy a törvény rendelkezései szerzői jogra szabottak, elsősorban szellemi tulajdon védelmére hivatottak? Vagy ha már egy ilyen horizontális szabályozást alkalmazott, miért nem terjeszti ki a törvény teljes tárgyi hatályára az eljárás alkalmazhatóságát? Nem lenne célszerűbb a jogági jogszabályok szövegében elhelyezni egy olyan rendelkezést, amely kifejezetten ezek érvényesítését és védelmét hivatott szolgálni?

A legfőbb problémánk azonban dogmatikai jellegű. Mint arra rámutattunk, nincs alapja az ISP-k felelősségre vonásának, az *Elker. törvényben* viszont mégis felelősségkorlátozó szabályokat találunk. Ezzel gyakorlatilag egy „inverz” helyzet áll elő, hiszen egy korlátozó szabállyal nem a felelősség alóli mentesülés eseteit határozzuk meg, hanem ellenkezőjét: azokat a magatartásokat jelöljük ki, amelyek megvalósulása esetén felel a közvetítő szolgáltató. Dogmatikailag az ilyen jogalkotás viszont helytelen, hiszen a jogalkalmazó nem azt nézi majd, *követett-e el jogsértést* a szolgáltató, és *ha igen, fennállnak-e a mentesülés feltételei*, hanem már a felelősség megállapításának első lépcsőjeként a korlátozó szabályokban leírt esetek fennforgását fogja vizsgálni, hogy marasztalható-e a szolgáltató, avagy sem. Ez pedig széttöredezett, pragmatikus jogalkotáshoz és jogalkalmazáshoz vezet.

IV. Összegzés

Dolgozatunkban rámutattunk arra, hogy az ISP-k szerepe meghatározóvá vált a 21. század szerzői jogában, azonban magatartásukat különböző államok jogalkotásai mind-mind másképpen rendezik. Láthattuk, hogy míg az Egyesült Államok szabályozása viszonylag egyértelműen rendezi az ISP-k felelősségét, addig az Európai Unió irányelvei a pragmatikus jogalkotásnak túlon túl helyt adónak hatnak. Ebből következőleg a magyar szabályozás sem illik bele a zárt polgári jogi dogmatikába és jogalkalmazásba, de amíg a probléma gyakorlati oldala relatíve idegen a magyar jogtól, addig ez nem is vet fel komolyabb kérdéseket, ugyanakkor előrevetíti a szerzői jog funkciójának újragondolását.

A megfelelő megoldás kérdése összetett: a mindenkori jogalkotónak mérlegelnie kellene, mi a fontosabb feladat: megelőzni a szerzői jog mindennaposá váló jogsértését, avagy elismerve a tömeges jogsértés elleni fellépés okozta nehézségeket, a kompenzációra, a jogosultak kárának megtérítésére helyezni a hangsúlyt. Amennyiben az előzőt, úgy a magunk részéről félig egyet tudunk érteni a három csapás megoldással, egészen addig, amíg a jogosultak maguk is fel nem ismerik, hogy amíg ők maguk nem nyújtanak alternatívát internetes környezetben, nem tudják megelőzni a jogsértéseket.

A magunk részéről a sokszor, sokak által, többek között *Mezei Péter* által is felvetett⁷⁶ megoldással tudunk a legjobban azonosulni, ami a jogdíjfizetés (hozzáférés előfizetési díjába, vagy akár egy tárhelyszolgáltató bérleti díjába építve) mellett teszi le a voksot. E megoldás hatásos alkalmazása – utópisztikus esetben – szükségtelenné tenné az ISP-k felelősségének vizsgálatát. A jogosultaknak el kéne ismernie: a szerzői jogi művek megosztása az átlagos internet-felhasználó mindennapos cselekményeivé vált. Aktívan használ videomegosztó portálokat, fájlcserelésre alkalmas programokat, stb. Bár a szerzői jog lényege, hogy a szerző abszolút jogosítványává teszi a felhasználás engedélyezését, azonban ezen már törést jelentett például az üreshordozó-díj,⁷⁷ ami már lépés afelé, hogy elismerve a tömeges – jogellenes – felhasználást, kompenzáljuk a jogosultakat. A jogdíjfizetés azonban több kérdést is felvet, amik közül mi az üreshordozó-díjhoz való viszonyát emelnénk ki. Mivel egyrészt az üreskazetta-díj már „jogosultságot ad a jogsértésre”, hiszen a jogalkotó is elismeri, az adott adathordozó megvásárlója több művet is rögzíthet azokon, így egy esetlegesen az ISP-k által (és így a felhasználókra hárított) fizetendő jogdíj felvetné a kettős értékelés kérdését.⁷⁸ Másrészt, felmerül a kérdés: miért fizetessük meg a jogdíjat közvetve azokkal a felhasználókkal is, akik nem tanúsítanak jogellenes magatartást? Az első problémánál meg kellene vizsgálni, vajon az adathordozókra kivetett jogdíj megszüntetésével, és annak internet-előfizetésbe való beépítésével csökkenne-e a szerzői jogi jogosultak kompenzációja? Kérdésünkéből kitűnik: vagylagos megoldásként tudjuk csak az internet-előfizetésbe beépített jogdíj megfizetését elképzelni. Másik kérdésünkre pedig ugyanaz lehet a válasz, mintha azt az üreshordozó-díj kapcsán tennénk fel. Ez utóbbit is számtalan olyan vásárló fizeti meg (közvetve), akik lehet, hogy nem is kerülnek kapcsolatba szerzői jog által védett művekkel. Felvetésünk természetesen pusztán elméleti, hiszen az internet-hozzáférés biztosítása manapság sokkal elengedhetlenebb, mint az adathordozók vásárlása, azonban, hogy ahogy ezt a komplex kérdést a jogalkotó rendezni fogja, az valószínűleg sokkal inkább a jogosulti oldal felé billenti majd a mérleg nyelvét.

---

⁷⁶ Mezei: i.m. 212. o.

⁷⁷ Szjt. 20. §

⁷⁸ Mezei: i.m. 214. o.

Marosi Bernadett

Apport – hitelezővédelem – tagi felelősség. Az apport szolgáltatásának nehézségei a bírói gyakorlat tükrében *

I. Bevezetés

Dolgozatomban olyan aktuális probléma bemutatását kívántam megvalósítani, amely a gazdasági társaságok alapítása során mind inkább előtérbe kerül. Az apport szolgáltatása a mai társasági jogban egyre növekvő szerepet játszik, hiszen a tagoknak ma már lehetősége van arra, hogy csupán apport szolgáltatásával alapítsanak társaságot. A jelen gazdasági helyzetben a fellazult szabályozásnak köszönhetően így könnyebb előteremteni a gazdasági társaság működéséhez szükséges vagyont, mint ha pénzbeli hozzájárulást kellene szolgáltatni. Ezzel az apport jelentősége rendkívül felértékelődhet. A szabályok „kedvező változása” a tagok részéről nem jelenti azt, hogy egyben a hitelezők érdekei is ugyanolyan mértékben biztosítottak lennének. A törvényhozó nehéz helyzetben van, hiszen amellett, hogy megkönnyíti, elősegíti gazdasági társaságok alapítását, a hitelezők érdekei védelmére is megfelelő garanciákat kellene kidolgoznia. A leírtak alapján úgy gondolom, hogy igen érdekes problémákat vet a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatása. A gazdasági társaságok alapítása, működése során nem elég csupán a tagok, illetve a társaság érdekeit figyelembe véve részt venni a gazdasági forgalomban, hanem például a független vagyoneértékelés garanciális funkciójának erősítésével biztosítani kell a gazdasági társaságokkal kapcsolatot kialakítók védelmét is. Az apporttal szemben támasztott követelmények mögött az utóbbi időkig az az elvárás fogalmazódott meg, hogy a társaság alapítása során a társaság rendelkezésére bocsátott és a társaság jegyzett tőkéjét képező vagyoni hozzájárulás a hitelezői igények kielégítésének egyik biztosítója lehessen. A hitelezők fokozott védelmét indokolja továbbá, hogy azok, aki a gazdasági társasággal kapcsolatba kerülnek, nem rendelkeznek megfelelő információkkal a gazdasági társaság tőkéjét illetően. Ilyen információk hiányában azonban a jogi szabályozásnak egyéb módon kell biztosítania, hogy a tagok által a társaság rendelkezésére bocsátott vagyon reális értékkel rendelkezzen. A hitelezői érdekek védelmének erősítését szolgálhatja a nyilvánosság kontrolljának erősítése. A hitelezőknek azonban a legfontosabb érdeke talán mégis az, hogy követeléseik kielégítést nyerjenek. Ez alapján a hitelezővédelmi szempontoknak sokkal nagyobb jelentősége van azoknál a társaságoknál, ahol a tagok nem tartoznak mögöttes felelősséggel a társasági kötelezettségeikért, hiszen itt a társasági vagyon a hitelezői követelések kizárólagos fedezete.¹ Gadó Gábor szerint azonban „az apport elsődleges funkciója nem a

---

* E tanulmány alapjául szolgáló dolgozat a XXX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián „Polgári jog III.” szekcióban 3. helyezést ért el. Konzulens: Dr. Nochtá Tibor

¹ Kisfaludi András (szerk.): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve. Complex Kiadó,

társaság jövőbeli hitelezőinek a kielégítése, hanem az, hogy elősegíti-e a társaság üzleti céljának megvalósítását”.² Előnye az apport szolgáltatásának az említetteken kívül az a nem elhanyagolható tény is, hogy adott esetben egyszerűbb megoldást jelenthet, mint ha a gazdasági társaságnak magának kellene beszereznie a szükséges erőforrásokat. Az apport szolgáltatása során azonban mind a többi tag, mind pedig a társaság hitelezői rovására is vissza lehet élni. Dolgozatomban ezért az apport szolgáltatása során felmerülő egyes problémákra kívánom felhívni a figyelmet.

II. A nem pénzbeli hozzájárulás fogalma

A hatályos társasági törvényünk megalkotásakor fontos alapelv volt az ésszerű és arányos hitelező- és befektetővédelmi rendelkezések érvényesítése az EU társasági jogi szabályozásának keretei között.³ A korábbi társasági törvényekhez képest a hatályos Gt. egyes tőkevédelmi szabályai kevésbé szigorú előírásokat tartalmaznak. Igaz ugyan, hogy az apportálás szabályainak enyhítése jól szolgálhatja a gazdasági társaság működését, ami a jelen gazdasági helyzetben előnyöket jelenthet, de újfajta jogviták forrása is lehet. Az 1997. évi törvényhez képest változott a társasági törvényünk például a tekintetben is, hogy a hatályos Gt. az általános rendelkezései között valamennyi társasági formára nézve egységesen határozza meg a nem pénzbeli hozzájárulásként szolgáltatható alanyi jogok körét, ezzel megszűnt a jogbiztonság alkotmányos alapelvét súlyosan sértő állapot, miszerint a korlátolt felelősségű társaságra és a részvénytársaságra nézve egymástól eltérő tartalmú apport-rendelkezések voltak hatályban.⁴

A 2006. évi IV. törvény 13. § (2) bekezdése kimondja, hogy a nem pénzbeli hozzájárulás bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog – ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is – lehet. A tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását nem pénzbeli hozzájárulásként figyelembe venni nem lehet. A Gt. hatálybalépésével nyerte el az apport fogalma a ma is hatályos formáját. A végrehajthatóság kikerült az apport kritériumai közül, mivel a második társasági jogi irányelv sem tartalmazza ezt az előírást.⁵ Ezzel elhárult az akadály a szerzői alkotásokra vonatkozó vagyoni jogok apportálása elől, melyet a korábbi Gt. kizárt. A Gt. 13. § (2) bekezdés nem írja elő azt sem, hogy a nem pénzbeli hozzájárulás tárgyának forgalomképesnek kell lennie, igaz ez kifejezett törvényi előírás nélkül is így van. A Gt. 9. § (2) bekezdése kimondja, hogy a gazdasági társaságoknak és tagjaiknak a törvényben nem szabályozott vagyoni és személyi viszonyaira a Ptk.

Budapest 2008. 180. o.

² Gadó Gábor: A társasági és a cégjogi szabályozás továbbfejlesztésének irányai. Gazdaság és Jog 2000. 7-8. sz. 9. o.

³ Zumbok Ferenc (szerk.): A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi. IV. törvény magyarázata. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest 2006. 12. o.

⁴ Török Tamás: A követelés nem pénzbeli hozzájárulásként történő szolgáltatása. Gazdaság és Jog 2009. 5. sz. 6. o.

⁵ 77/91/EGK irányelv

rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, a Ptk. 173. § (2) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy a forgalomképtelen dolgok elidegenítése semmis, azaz az ezen fennálló alanyi jogot nem lehet érvényesen átruházni. Menyhárd Attila véleménye alapján az apporttárgy helyébe csak akkor kerülhet más vagyontárgy, ha az apporttárgy maga forgalomképes. Ezért a forgalomképesség előírása éppen annak a lehetőségét jelentené, hogy az apporttárgy helyébe más érték lépjen. A forgalomképesség előírásának ezért komoly szerepe maradhat.⁶

A 2006. évi Gt. elhagyta a jelenlegi szabályból az átruházhatóság külön megkövetelését is. Az apport szolgáltatása során a tulajdonosnak nem kell feltétlenül a társaság tulajdonába adni az apporttárgyat, hanem arra is jogot biztosít számára a törvény, hogy csak használatra adja a dolgot, a szellemi alkotást vagy a jogot a társaságnak. Az 1988. évi Gt. 22. § (2) bekezdése ugyan nem szólt arról, hogy az apport a társaság tulajdonába kerül-e vagy sem, de más szabályokból arra lehetett következtetni, hogy az apport a társasági szerződés rendelkezése szerint egyaránt kerülhet a társaság tulajdonába és használatába is.⁷

III. A nem pénzbeli hozzájárulásért való felelősség

A törvény az apportot szolgáltató tag esetében helytállási, míg a tag és az apportot elfogadó többi tag esetében „felelősségáttörő” klauzula⁸ alkalmazását rendeli alkalmazni, amennyiben a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennálló értékét.⁹

1. Az apportot szolgáltató tag helytállási kötelezettsége

A Gt. 13. § (4) bekezdése alapján a nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató tag (részvényes) a hozzájárulás szolgáltatásától számított ötéves jogvesztő határidőn belül helytállni tartozik a gazdasági társaságnak azért, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennálló értékét. A határidő jogvesztő jellege miatt az elévülés nyugvására, valamint megszakadására vonatkozó szabályok nem vehetők figyelembe, a határidő kezdő napja pedig a nem pénzbeli hozzájárulásnak a gazdasági társaság részére történő átadásának napja. A helytállási kötelezettség alapján a tagnak mindenképpen helyt kell állnia az általa bevitt apportért, még akkor is, ha egyébként kárt ez nem okozott a társaságnak. Az apportőr a valós érték és a magasabb érték közti különbözetet köteles megtéríteni a társaság részére. A tag azért felelős, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem nagyobb, mint az apport szolgáltatás

---

⁶ Menyhárd Attila: A know-how apportálhatósága. In: Emlékkönyv Lontai Endre egyetemi tanár tiszteletére. ELTE ÁJK, Budapest 2005. (Miniszteri indokolás az 1988. évi VI. tv. javaslatához) 139. o.

⁷ Wellmann György: A társasági, illetve polgári jogban mi lehet tulajdon, és ebből következően apportálás, illetve átruházás tárgya? *Gazdaság és Jog* 2003. 10. sz. 11. o.

⁸ Brehószki Márta: Hitelezői érdekek védelme. A társaság tagjainak felelőssége a társaságba bevitt nem pénzbeli hozzájárulásért. *Jogtudományi Közlöny* 2007. 7-8. sz. 354-355. o.

⁹ 2006. évi IV. tv. 13. § (4) bek.

idején fennálló értéke, tehát egyértelmű, hogy az apport szolgáltatása utáni időben bekövetkező értékcsökkenés már nem váltja ki az apportáló tag helytállási kötelezettségét, hiszen nem az apport tárgyának értékállóságáért kell helytállnia, hanem azért, hogy a kötelezettség teljesítésének időpontjában ténylegesen olyan értékű vagyontárgyat bocsátott a társaság rendelkezésére, amilyen értéknek a szolgáltatására kötelezettséget vállalt. Ettől abban az esetben sem lehet eltérni, ha a többi tag kisebb mértékű értékcsökkenést várt. A tag nem mentesül a felelősség alól abban az esetben sem, ha csak azt képes bizonyítani, hogy a nem pénzbeli hozzájárulás értékelésekor úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A tag e felelősségét érvényesen nem zárhatja ki és nem is korlátozhatja, továbbá a kártérítés bíróság által történő mérséklésének sincs helye.

A tagoknak lehetősége nyílik arra, hogy az apportot a tag csak egy későbbi időpontban bocsássa a társaság rendelkezésére. Ez a határidő az alábbi problémákat veti fel.

- Hogyan állapítják meg a tagok évekkel előre a nem pénzbeli hozzájárulás értékét és az apportlistán hogyan tüntetik fel a később teljesítendő nem pénzbeli hozzájárulást?
- Mi történik akkor, ha az apportként megjelölt dologban valamilyen károsodás következik be?
- Mi történik akkor, ha a tag mielőtt a társaság rendelkezésére bocsátaná az apportot azt elidegeníti?
- Rendelkezhet-e jogszerűen a tag az általa a társaságnak egy későbbi időpontban felajánlott vagyontárggyal?¹⁰

Az apportot szolgáltató tag maga állapíthatja meg a nem pénzbeli hozzájárulása értékét. Ezen rendelkezés alapján érthető, hogy a törvényhozó helytállási kötelezettséggel terheli a tagot, hiszen kft. esetében könyvvizsgáló, vagy egyéb szakértő igénybevétele sem kötelező. Ha a tag mégis igénybe vesz könyvvizsgálót vagy szakértőt, az sem jelenti azt, hogy mentesül az apport túlértékelése esetén.

Abban az esetben, ha a tag az általa szolgáltatott apportot túlértékelte a gazdasági társaság 5 éves jogvesztő határidőn belül kártérítést követelhet az értékkülönbséget megtérítése tekintetében. Amennyiben a károkozó tag apportként helyettesíthető dolgot szolgáltatott, a természetbeni kártérítés is megfelelő mód, amennyiben azonban apportként egyedileg meghatározott dolgot bocsátott rendelkezésre, úgy ez a mód kizárt. A természetbeni kártérítés esetében további feltétel, hogy csak abban az esetben rendelhető el, ha az apportot szolgáltató tag a dolgot rendes tevékenysége körében termeli, vagy készletéből azt teljesíteni tudja, és a dologra a létfenntartásához nincs szüksége.¹¹

Amennyiben a tag nem megfelelően állapítja meg az apport értékét, úgy a gazdasági társaságot adott esetben akár önhibáján kívül fizetésképtelenségi helyzetbe hozhatja. Rt. esetében könyvvizsgáló igénybevétele kötelező ugyan, de nem jogosult a nem pénzbeli hozzájárulás értékének előzetes felülvizsgálatára. Látható tehát, hogy a törvényhozó igen tág teret a gazdasági társaság alapítása során a tagoknak, ehhez viszont olyan eszközökre is szükség van, ami a hitelezők érdekeit

---

¹⁰ Brehószki: i.m. 355. o.

¹¹ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. HvgOrac, Budapest 2007. 207. o.

is megfelelően védi.

2. Az apportot elfogadó tagok felelőssége

Török Tamás szerint „a tagnak az apport túlértékelt elfogadásáért való felelőssége a gazdasági társaság irányában vagyoni felelősség-típus, saját magatartásáért való, teljes, elsődleges, felróhatóságon alapuló és kontraktuális felelősség-típus”.¹²

Az 1988. évi Gt. az alábbiak szerint határozta meg a tagok felelősségét. Azok a társasági tagok, akik valamely tag nem pénzbeli betétjét tudomásuk ellenére a valódi értéket meghaladó értékkel fogadtatták el a társasággal, vagy akik a létesítés során egyébként csalárd módon jártak el, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek az ebből eredő kárért.¹³ Az 1997. évi törvény e felelősségi szabályt változatlanul átvette.¹⁴ A 2006. évi Gt. egységes szabályokat vezetett be egyrészt az apport tárgyát, másrészt az apportot a reálnál magasabb értéken elfogadó tagokat illetően. A törvény kimondja, hogy azok a tagok, akik valamely tag nem pénzbeli hozzájárulását tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el, a nem vagyoni szolgáltatást teljesítővel együtt egyetemlegesen és korlátlanul felelnek a társaság felé az abból származó károkért.¹⁵

Az apportot szolgáltató tag mellett a gazdasági társaság többi tagjának felelősségét is érdemes kiemelni, hiszen az apport elfogadása során őket terheli annak a kockázata, hogy a tag által a valósnál magasabb értékben meghatározott apportot ne fogadják el, ezzel megakadályozva azt, hogy a társaságnak, sőt maguknak is kárt okozzanak. A létesítő okirat aláírásával elvileg minden tag részt vesz az apport értékének megállapításában, azonban nem mindenki felel az apport elfogadásáért, csupán azok, akik a valós értéket tudva fogadták el az apportot magasabb értékkel. Az apportot el nem fogadó tagok tehát mentesülnek a felelősség alól. Kiemelendő továbbá, hogy a Gt. 20. § (5) bekezdése alapján a határozat meghozatalánál nem szavazhat az a tag, akivel a határozat szerint szerződést kell kötni, illetve akinek a társasággal fennálló társasági jogi viszonyának létesítésére, tartalmára a határozat vonatkozik. Amennyiben az apportot szolgáltató tag könyvvizsgálót, vagy más szakértőt vesz igénybe a tagok ezen esetben sem kötelesek elfogadni az apportot.

Az apportot elfogadó tagok felelőssége azért is enyhébb az apportot szolgáltató tagnál, mert előfordulhat az az eset is, hogy az apportot szolgáltató tag megtévesztette a tagtársait, akik ezáltal túlértékeltlen fogadták el a nem vagyoni hozzájárulást. Mentésülnek továbbá a felelősség alól abban az esetben is, ha bizonyítják, hogy úgy jártak el, ahogy az az adott esetben elvárható. Látható tehát, hogy míg az apportot szolgáltató tag nem mentesül a felelősség alól abban az esetben ha úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható, míg a törvény az apportot elfogadó tagok esetében biztosítja ezt a lehetőséget. Saját káruk tekintetében korábban a tagoknak is lehetősége volt a korlátozott felelősség áttörésére,

---

¹² Török: i.m. 207. o.

¹³ 1988. évi VI. tv. 162. § (2) bek.

¹⁴ 1997. évi CXLIV. tv. 128. §

¹⁵ 2006. évi IV. törvény 13. § (4) bek.

amennyiben az apport felülrértékeléséből káruk származott, ám 2006. július 1-től a törvény kizárólag a társaságnak adja meg e jogot a tagjaival szemben. Itt említeném meg, hogy a hitelezők az apport értékeléséből származó káraikat főszabályként szintén a társasággal szemben érvényesíthetik.

3. A könyvvizsgáló felelősségének kérdése

Az apport értékelése során nem elég csupán a tagok felelősségét vizsgálni, hanem érdemes foglalkozni a könyvvizsgáló felelősségével is, ugyanis felvetődhet a kérdés, hogy marasztalható-e a könyvvizsgáló abban az esetben, ha az apport értékét a valós értékénél magasabban állapítja meg? A hatályos Gt. 114. § (3) bekezdése a kft. tekintetében úgy rendelkezik, hogy könyvvizsgáló igénybevétele csupán lehetőség a társaság számára, az egyes tagok nem pénzbeli hozzájárulásuk értékét maguk állapítják meg és azt a tagok fogadják el. Rt. esetében a 209. § (1) bekezdés kimondja, hogy a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatása esetén az alapszabályhoz mellékelni kell a könyvvizsgáló, illetve más szakértő (a továbbiakban: könyvvizsgáló) jelentését, amely tartalmazza a nem pénzbeli hozzájárulás leírását és értékelését, továbbá arra vonatkozó megállapítását, hogy értékegyensúly van-e a nem pénzbeli hozzájárulás értéke és az annak ellenében adott részvények névértékével, számával, valamint az alkalmazott értékelési szempontok ismertetését.

Látható tehát, hogy Rt. esetében a törvényhozó szigorúbb feltételeket szab, mint a kft. esetében. A könyvvizsgáló ekkor előzetes eseti megbízás alapján látja el feladatát, melynek eredményét végül a Céglözlönyben közzé kell tennie. Mivel a könyvvizsgáló nem rendelkezik megfelelő szakismerettel bizonyos vagyontárgyak értékének megbecsüléséhez (például ingatlan, különböző szerszámgépek), ezért leggyakrabban maga is szakértővel értékelteti fel a nem pénzbeli hozzájárulást. Kártérítési felelőssége megállapítható lehet tehát abban az esetben, ha szakértő igénybevételét elmulasztja, holott az tőle a megfelelő szakismeretek hiányában elvárható lett volna és az apport felülrértékeléséből a gazdasági társaságnak kára származott.

A könyvvizsgáló kártérítési felelőssége a következő feltételek fennállása esetén merülhet fel:

- az apport felülrértékeléséből a társaságnak kára származott,
- okozati összefüggés van a kár és az apport valótlan értékének megállapítása között felróható a könyvvizsgálónak a valótlan értéken való megjelölés.¹⁶

IV. Az apport értékének meghatározása

Az apport szolgáltatásának egyik veszélye abban rejlik, hogy azok értéke nem pontosan határozható meg. Abban az esetben, ha a tagok az értékelés során az apport értékét nem a reális értéke alapján állapítják meg, úgy ez torzíthatja a tagok egymás közötti viszonyát akár alulértékelésről akár túlértékelésről beszélünk. A tagok e magatartása indokolatlan és ellenérték nélküli vagyontelodáshoz vezethet.¹⁷ A

---

¹⁶ Brehószki: i.m. 358. o.

¹⁷ Kisfaludi (szerk.): i.m. 189. o.

tagok egymás közti viszonya mellett főként a túlértékelés sértheti a hitelezői érdekeket is, hiszen a hitelezők a létesítő okiratban megjelölt társasági vagyona számítanak, a valóságban azonban előfordulhat, hogy ennél csekélyebb értékű a vagyon. Különösen fontos ugyanis a hitelezők, illetve a nyilvánosság számára, hogy a számukra megjelenő társasági vagyon ténylegesen a társaság rendelkezésére áll-e, valamint, hogy annak értéke megfelel-e a nyilvánosságra hozott adatoknak. A túlértékelés mellett érdemes kitérni az alulértékelés problémájára is, hiszen például az állami vagyon alulértékelése a közvagyon sérelmét is jelentheti.

A törvény annak érdekében, hogy a hitelezők, a gazdasági társaság és a többi tag védelmét biztosítsa, több eszközzel próbálja biztosítani az apport reális értékelését. A Gt. az egyes társasági formáknál eltérően rendelkezik az apport értékelésére vonatkozóan. Korlátolt felelősségű társaságnál az apport értékét a tagok maguk állapítják meg, és azt a tagok fogadják el.¹⁸ Az apport elfogadásakor meg kell jelölniük az értékelési szempontokat, melyet nyilatkozatba kell foglalniuk és az ügyvezető által kiállított, vagyoni hozzájárulásokat érintő nyilatkozathoz kell csatolniuk. Az előző fejezetben említettek szerint a tagok az apport értékének meghatározásához könyvvizsgálót, vagy más szakértőt vehetnek igénybe. Részvénytársaság alapítása esetén a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatása során az alapszabályhoz mellékelni kell a könyvvizsgáló vagy más szakértő jelentését, amely tartalmazza a nem pénzbeli hozzájárulás leírását és értékelését, valamint az alkalmazott értékelési szempontok ismertetését és azt, hogy a nem pénzbeli hozzájárulásnak az alapítók által előzetesen megállapított értéke egyensúlyban van-e az ellenében adandó részvények számával, névértékével.¹⁹

A bíróság megállapította továbbá, hogy a cégbíróság a bejegyzési eljárásban az apportálni kívánt vagyontárgy értékét és a könyvvizsgáló által az értékelés során alkalmazott módszer jogszerűségének kérdését nem vizsgálhatja.²⁰ Úgy vélem ez a tény még inkább „biztatja” a tagokat az apport reális értéktől eltérő összegű szolgáltatására. Azonban azt is meg kell említeni, hogy a bíróság – úgy ahogy adott esetben a könyvvizsgáló – nem rendelkezik kellő szaktudással a megfelelő értékeléshez.

V. Az apport alulértékelésének kérdése

1. Az alulértékelés kérdésének törvényi szabályozása

Alulértékelésre a túlértékeléssel szemben lehetősége van a tagoknak, azt a törvény nem tiltja. Az alulértékelés külső személyek érdekeit nem sérti, azonban a társaság belső viszonyait és az állami vagyont is jelentős mértékben sértheti.

Az 1997. évi CXLIV. tv. 12. § (3) bekezdése úgy rendelkezett, hogy ha a nem pénzbeli hozzájárulás értékét könyvvizsgáló állapítja meg, a gazdasági társaság tagjai – ha törvény ettől eltérően nem rendelkezik – a nem pénzbeli hozzájárulás értékét a könyvvizsgáló által megállapított értéknél alacsonyabb összegben is

---

¹⁸ 2006. évi IV. tv. 114. § (3) bek.

¹⁹ 2006. évi IV. tv. 209. § (1) bek.

²⁰ BDT. 2006.161.

meghatározhatják. A korábbi Gt. tehát úgy rendelkezett, hogy a tagok lefelé is eltérhetnek a könyvvizsgáló által megállapított értéktől, ez azonban egyben azt is jelenti, hogy az apport alulértékelése csak könyvvizsgáló igénybevétele esetén volt lehetséges. Amennyiben pedig nem vettek igénybe könyvvizsgálót, úgy a tagok maguk határozhatták meg az apport értékét.

A hatályos Gt.-ből ez a rendelkezés kimaradt, a törvény 13. § (4) bekezdése csak annyit mond ki, hogy a nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató tag a hozzájárulás szolgáltatásától számított ötéves jogvesztő határidőn belül helytállni tartozik a gazdasági társaságnak azért, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennálló értékét. Ezzel azonban csupán a túlértékelést tiltja, az alulértékelésről azonban nem rendelkezik. Az apportot szolgáltató tag helytelen értékelését kiküszöbölendő az értéket a többi tagnak jóvá kell hagynia, így mind a felülértékelés mind pedig az alulértékelés megakadályozható és az apport reális értéken kerül a társaság vagyonába. Amennyiben az apport mégis valótlán értéken kerül a társaságba, úgy a Gt.-nek az apportot szolgáltató tag helytállási kötelezettségére, valamint az apport értékelésében közreműködő tagok felelőségére vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

A BH 1992. 257. számú esettel kapcsolatban a bíróságnak azt a véleményét emelném ki, amelyet a társaság megszűnésével kapcsolatos rendelkezéssel összefüggésben fejtett ki. A társaság alapításánál a társasági szerződés rögzítette, hogy a társaság megszűnése esetén a társasági vagyonból először a külföldi illetőségű alapító társaságnak azt az összeget kell megtéríteni, amit egy hetilap kiadói és egyéb jogának megszerzéséért kifizetett. Ezen összeg kifizetése után fennmaradó vagyont a tagok között törzsbetétek arányában kell felosztani. A külföldi cég a lap kiadói és egyéb jogait 2 400 000 Ft értékben adta a társaság tulajdonába. Ennek ellenére a társasági szerződés szerint nem ezt az értéket kell részére a társaság megszűnése után kiadni, hanem azt az összeget, amelyért a kiadói és egyéb jogokat megvásárolta, vagyis 12 375 000 Ft-ot. Ezt az apportot egyébként a szerződésben meghatározott értékben a tagok elfogadták.

Az 1988. évi Gt. 162. §-ának (2) bekezdése pedig akként rendelkezett, hogy azok a társasági tagok, akik valamely tag nem pénzbeli betétjét tudomásuk ellenére a valódi értéket meghaladó értékkel fogadtatták el a társasággal, vagy akik a létesítés során egyébként csalárd módon jártak el, korlátlanul és egyetemlegesen felének minden ebből eredő kárért. A felelőség alóli felmentés a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan. Ebből következik, hogy a társasági törvény a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás esetén csak a felülértékelést tilalmazza, de az alulértékelést nem. A cégiratokból megállapítható, hogy a hetilap kiadói és egyéb joga ötször került átruházásra; három alkalommal 11 000 000 Ft körüli vételárért, egy alkalommal 2 500 000 Ft ellenérték fejében. A külföldi cég a becsatolt adásvételi szerződés szerint 12 375 000 Ft-ért vásárolta meg a lap kiadói és egyéb jogát. A törvény tehát nem tiltja, hogy a forgalmi érték alatt bocsássanak vagyontárgyakat a társaság rendelkezésére.

2. Az állami vagyon védelme

A hatályos Gt. nem tartalmaz külön rendelkezést az állami vagyon értékelése tekintetében, azonban az alulértékelés elkerülése végett is jogi garanciákat kell biztosítani annak megóvása érdekében. A törvényhozónak biztosítania kell a közvagyon elherdálásának megakadályozását, hiszen törvényi szabályozás hiányában az alulértékelés a közérdeket sértené. Az állami vagyon értékelése során ugyanis az nem pénzbeli hozzájárulással állami szervek rendelkeznek, náluk azonban rendszerint hiányzik a tulajdonos veszélyviselési kötelezettsége.²¹

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény a 108. § (3) bekezdésében kimondja, hogy az államháztartás alrendszeréhez tartozó, illetve az állami, önkormányzati tulajdonban álló vagyon nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság, egyesülés részére történő szolgáltatásakor csak a könyvvizsgáló által megállapított értéken vehető figyelembe. A szabály magfogalmazása azért fontos, mert a nem pénzbeli hozzájárulás értékelésében olyanok vesznek részt, akiknél hiányzik a közvetlen tulajdonosi érdekelttség, s ezért az alulértékelés hátrányos következményei sem náluk jelentkeznek.²²

A Btk. ma már nem hatályos 298/C. § (2) bekezdése is szabályozta az állami vagyon védelmét; kimondta, hogy büntetendő az, aki közreműködik abban, hogy a gazdasági társaság részére nem pénzbeli hozzájárulásként szolgáltatott, az államháztartás alrendszeréhez tartozó, illetve az állami, önkormányzati tulajdonban álló vagyon értékét a társasági szerződésben a könyvvizsgáló által megjelölt értéknél alacsonyabb értékben jelöljék meg. A büntető törvénykönyv e szakaszának hatályon kívül helyezése azonban véleményem szerint az állami vagyon elherdálásának eszközéül szolgál, hiszen megfelelő szankciók nélkül nincs más mód ennek megakadályozására. A nem pénzbeli hozzájárulás szabályainak fellazítása, valamint a büntetőjogi szankciók hatályon kívül helyezése mellett a törvényhozó nem hozott létre megfelelő garanciális szabályokat arra nézve, hogy az ilyen jellegű visszaéléseket megakadályozza. Ezen megállapításom azonban nem csupán az állami vagyon tekintetében helytálló, hanem meglátásom szerint a magántulajdonban lévő vagyon tekintetében is.

VI. Az apport túlértékelésének kérdése

A túlértékelésért való felelősség azt a követelményt, valamint elvárást támasztja a kötelezettel szemben, hogy a jogosult, vagyis a gazdasági társaság megfelelő értékkel rendelkező vagyontárgyhoz jusson hozzá a társasági szerződés alapján. A túlértékelésért való tagi felelősség nem új keletű probléma, hiszen már a korábbi társasági törvényeink is tartalmazták e felelősségi szabályt. A hatályos Gt. 13. § (4) bekezdése valamennyi társasági formára nézve általános jelleggel tiltja meg a nem pénzbeli hozzájárulás túlértékelését. Az apport alulértékelésével szemben a túlértékelés több veszélyt hordoz magában, hiszen alulértékelés esetén a hitelezők szempontjából még kedvezőbb is, ha a társaság vagyona nagyobb, mint amire

---

²¹ Kisfaludi (szerk.): i.m. 190. o.

²² Uo.

számítottak. A hitelezők érdekeit csak az sérti, ha a könyvvizsgáló által megállapított értéknél magasabb értéket határoznak meg. Ezzel kapcsolatban a Gt. 73. § (5) bekezdése kimondja, hogy a gazdasági társaság vagyonának értékét, a saját tőke összegét a könyvvizsgáló által elfogadottnál magasabb értékben nem lehet meghatározni. A hitelezők érdeksérelme mellett szükséges megemlíteni a tagok érdekét, hiszen az apport felülértékelésével az apportáló tag például magasabb osztalékban részesülne, mint amennyi az apport reális értéke alapján járna számára. Az ilyen okok miatt a társaságokra éppen ezért általában nem jellemző, hogy a nem pénzbeli hozzájárulást teljesítő tag szolgáltatását magasabb értéken fogadnák el. A tag felelőssége a gazdasági társaság irányában vagyoni felelősség-típus, saját magatartásáért való, teljes, elsődleges, felróhatóság nélküli és kontraktuális felelősségtípus.²³ Az alulértékelésnél említett büntetőjogi rendelkezés a túlértékelést a következőképpen szankcionálta: Btk. 298/C. § (1) Aki közreműködik abban, hogy a gazdasági társaság részére szolgáltatott nem pénzbeli hozzájárulás (nem pénzbeli betét) értékét a társasági szerződésben a szolgáltatás időpontjában fennálló értéknél, ha pedig a nem pénzbeli hozzájárulás értékét a könyvvizsgáló állapította meg, a könyvvizsgáló által megjelölt értéknél magasabb értéken jelöljék meg, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az alábbi jogeset ismertetésével a túlértékelés veszélyét kívánom bemutatni. BH1996. 355. Felperes és I. r. alperes megalapították II. r. alperes kft.-t. A felperes 428,5 millió forint értékű nem pénzbeli hozzájárulással, az I. r. alperes pedig 257 millió forint pénzbeli hozzájárulással és 171,4 millió forint szellemi apporttal járult hozzá a társaság törzstőkéjéhez. Az I. r. alperes szellemi apportjának alapját egy olyan kézikönyv képezte, amely a kft. profiljába tartozó termékek gyártásával állt összefüggésben. A szellemi apportot a könyvvizsgáló a jelzett értéken elfogadta. Utóbb a felperes szakvéleményt szerzett be, amely az I. r. alperes szellemi apportját csak 20-25 millió forintra értékelte. Az ügyészség az eset kapcsán kifogásolta, hogy a külföldi apportőr a textilipari munkafolyamatokat, ismertetésüket, szervezésüket, illetve ezek hazai viszonyokra adaptálását kívánta know-how-ként apportálni. Az apport megfelelt a know-how követelményeinek, azonban tisztázni kellett, milyen értékkel bír az apportálandó tanulmány, reális-e a kifogásolt értékjelölés. Ebben az esetben jól látható, hogy míg az apportot szolgáltató tag több tízmillióval magasabb értéken apportálta szellemi apportját, addig a másik tag ezen apporttárgyhoz jóval alacsonyabb értéket rendelt. Amennyiben a tagok elfogadják a másik tag által szolgáltatott apportot, úgy a fenti példa alapján jelentős hátrányt okozhatnak maguknak.

VII. Az apport lehetséges tárgyai

Az apport lehetséges tárgyainak elemzését egy az idők és szemléletmódok változását remekül bemutató Kuncz Ödön nézetével nyitnám meg. Kuncz Ödön a korlátolt felelősségű társaság törzstőkéjére és a részvénytársaság alaptőkéjére egyaránt úgy tekint, mint ami „minimális garanciája társasági hitelezőknek” éppen ezért az apporttal kapcsolatos rendelkezések célja szerinte, hogy a korlátolt felelősségű

²³ Török: i.m. 207. o

társaság törzstőkéje „megfogható és lefoglalható vagyonelemekből tevődjön össze”. Emellett kifejti, hogy „ilyen szabályozás mellett találmányok, technikai eljárások, zseniális gazdasági ötletek, munkateljesítmények nem hozhatók be apportként a törzstőkébe”.²⁴

1. Mi lehet apport tárgya?

Az apport tárgyát tekintve három csoportba osztható: dologi apport, szellemi alkotások és vagyoni értékű jogok. A szellemi alkotások a mai gazdasági társaságokban jóval nagyobb szerepet töltenek be, így ezek bemutatására nagyobb részletességgel térek ki. Itt jegyezném meg, hogy, a szellemi alkotások és az azokhoz fűződő jogok apportálhatósága során vizsgálni kell az apport tárgyát, hiszen szellemi alkotás, például festmény is lehet apport tárgya, a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok közül viszont csak azok, amelyek vagyoni jellegűek. A személyhez fűződő jogok azonban nem forgalomképesek, így is nem apportképesek. Átruházás tárgyát tehát nem a szellemi alkotás maga, hanem a szellemi alkotáson fennálló jog képezheti.²⁵ A Gt. apportra vonatkozó rendelkezései tehát ilyen szempontból pontatlanok. Az apport lehetséges tárgyai közül a következőkben a teljesség igénye nélkül az általam legfontosabbnak ítélt apport tárgyakat kívánom bemutatni.

2. Dolog apportálhatósága

A Ptk. 94. § (1) szerint minden birtokba vehető dolog tulajdonjog tárgya lehet. Továbbá a 95. § (1) és (2) bekezdései alapján a tulajdonjog kiterjed az alkotórészre és kétség esetére a tartozékra is. A törvény apport fogalmának értelmében vagyoni értékkel rendelkező dolgok lehetnek apport tárgyai. A Legfelsőbb Bíróság a BH 1992/258. számú döntésében azt mondta ki, hogy értéktelen vagyontárgy nem apportálható. Ezzel a megfogalmazással kapcsolatban vetődik fel a kérdés, hogy milyen esetben nem rendelkezik a dolog vagyoni értékkel, ugyanis ami az egyik társaság számára érték, az egy másiknak értéktelennek tűnhet. Ennek eldöntése ugyancsak a tagok kompetenciájába tartozik, nem lehet absztrakt módon eldönteni. Ezen értékelés folyamán úgy gondolom, hogy az apportot elfogadó tagoknak a tényleges forgalmi értéket figyelembe véve kellene meghatározniuk a nem pénzbeli hozzájárulás értékét. Amennyiben pedig a tagok döntése alapján az apport tárgya értéket képvisel, úgy kívülálló személy, vagy cégbíróság ezt nehezen vitathatja. Továbbá önmagában az a körülmény, hogy egy vagyontárgy értékcsökkenési leírás alapján nulla értékkel szerepel a gazdálkodó szervezet nyilvántartásában, még nem jelenti azt, hogy ne lenne tényleges értéke.²⁶

---

²⁴ Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi-és váltójog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest 1938. Idézi: Menyhárd Attila: A know-how apportálhatósága. In: Emlékkönyv Lontai Endre egyetemi tanár tiszteletére. Budapest 2005. 136. o.

²⁵ Menyhárd: i.m. 130. o.

²⁶ Kisfaludi (szerk.): i.m. 183. o.

3. Know-how

A know-how lényege abban rejlik, hogy akár több tízmillió forintértéssel kerülhet a gazdasági társaság vagyonába. Azonban know-how léte, minősége és tényleges átengedése, továbbá értéke nehezen állapítható meg.²⁷ Ezen kívül értéke változhat a felhasználótól függően is.

A know-how nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként történő szolgáltatásának megengedhetősége már az 1988. évi VI. törvény 22. § (2) bekezdésében is szerepelt. E szerint nem pénzbeli betét bármilyen, vagyoni értékkel rendelkező forgalomképes dolog, szellemi alkotás és vagyoni értékű jog lehet. A hatályos szabályozás és gyakorlat alapján azt mondhatjuk, hogy a know-how apportálhatósága minden társasági forma esetében megengedett. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiuma 52. sz. kollégiumi állásfoglalásában foglalt állást a know-how apportálhatósága tekintetében. Az állásfoglalás kimondja, hogy a know-how „vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok összessége”.

A Ptk. a következőképpen rendelkezik a szellemi alkotások védelméről: 86. § (1) A szellemi alkotás a törvény védelme alatt áll. A Ptk. szerint ez a védelem a közkinccsé válásig illeti meg a jogosultat. A Ptk. rendelkezéseiből azonban nem következik a know-how forgalomképessége, amely azonban az apportálás feltétele. A Gt. 13. § (2) bekezdése tartalmazza az apportálható vagyontárgyak körét, azonban a szellemi alkotások tekintetében nem támasztja követelményként a forgalomképességet. A Gt. értelmezése azonban kimondja, hogy igaz, hogy a Gt. nem említi, de mind a dolog, mind a vagyoni értékű jog szolgáltatásánál elengedhetetlen a forgalomképesség, forgalomképtelen dolgot vagy jogot pedig a tag a társaságra nem ruházhat át.²⁸

A know-how apportálása során fontos, hogy milyen típusú know-how-ról, nevezetesen egyedi megoldásról, vagy elvileg ismert megoldáselemek sajátos kombinációjáról, rögzített, dokumentált formában megjelenő, avagy személyes jellegű know-how-ról, műszaki, vagy ennél tágabb körű ismeretről van-e szó.²⁹ A know-how értékét tehát a sajátos természete, a korlátozott hozzáférhetőség adja, ugyanis a know-how esetében egy jól hasznosítható ismeretanyagról van szó. Ezen ismeret a leírak alapján lehet titkos, de nem feltétlenül kell annak lennie, hiszen az ismeretek speciális szempontok szerinti csoportosítása adott esetben olyan mennyiségű munkaráfördítést igényelhet, amely miatt a felhasználni igyekvő személy számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése. Az ismeretek csoportosítása így nem jelenti azt, hogy a know-how közkinccs lenne. A know-how abban az esetben szolgáltatható, ha az apport leírását a know-how jogosultja a gazdasági társaság rendelkezésére bocsátja, azaz nem csak gondolathordozó lesz, hanem valamilyen módon rögzítettnek, tárgyasultnak is kell lennie. Ez biztosítja azt, hogy a know-how a jogosult személyétől elszakadjon. A know-how leírását azonban nem kell a cégbírósághoz benyújtani, a társaságnak elég nyilatkoznia arról, hogy a know-how leírásának a társaság részére történő rendelkezésre bocsátása

²⁷ BH2000/219

²⁸ Zumbok (szerk.): i.m. 58. o.

²⁹ Lontai Endre: Szellemi alkotások joga. Eötvös József Kiadó, Budapest 1998. 152. o.

megtörtént.

A BH 219/2000 döntés értelmében a know-how végrehajthatóságát is az biztosítja, hogy a know-how leírása megtörtént, és a társaság birtokolja azt. Az 1997. évi Gt. apport fogalma még tartalmazta a végrehajthatóság, valamint a harmadik személy hozzájárulása nélküli átruházhatóság feltételét. Ezzel kapcsolatban Menyhárd Attila véleménye, hogy a végrehajthatóság és a harmadik személy engedélye nélkül való átruházhatóság feltételének nem, vagy csak feltételesen tud megfelelni a know-how. Példának hozza fel a végrehajtási árverést, hiszen a végrehajtási eljárás keretében megismerhetővé kellene válnia az apport tárgyának, a know-how-nak, mivel e nélkül értéke nem állapítható meg mások számára. A megismerés pedig az információ esetében a megszerzéssel azonos, és ezáltal nincs mit értékesíteni.³⁰ Ezen feltételek a mai szabályozásban már nem szerepelnek, azonban úgy gondolom a végrehajthatóság kritériumának továbbra is meg kell felelnie a nem pénzbeli hozzájárulás tárgyának.

A know-how apportként történő szolgáltatásának elemzése során számos nehézségbe ütközhetünk. Kérdésként merülhet fel például, hogy a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatása során maga az információ, vagy pedig annak megismeréséhez, felhasználásához való jog kerül átruházásra? A know-how esetében természete miatt nem képzelhető el, hogy átruházásával továbbra is csak azon személy, vagy gazdasági társaság rendelkezése alatt állna, hiszen az átruházó személye előtt továbbra is ismert lesz. A know-how ilyen szempontból nem átruházás, hanem inkább részeltetés valamiben.³¹

Amint már az apportot szolgáltató tag felelősségénél említettem, a nem pénzbeli hozzájárulás elhasználódása a tagnak nem róható fel. A know-how, valamint egyébként a szellemi termékek tekintetében azonban az elhasználódás megítélése sokkal nehezebb, mint például ingatlanok vagy ingó dolgok esetében. A know-how értékét az adja, hogy mások számára ismeretlen, vagy elvileg ismert megoldáselemek sajátos kombinációját tartalmazza. Ezen ismeretek közkinccsé válásával a know-how értéke is elenyészik. A gazdasági társaság, valamint a többi tag részéről e kérdés igen fontos lehet, ugyanis előfordulhat, hogy a know-how az apportálása után nem sokkal ismertté válik. Igaz a törvény értelmében a tag nem felel, de a gazdasági társaság, a hitelezők, illetve a tagok érdekeit is jelentősen sértheti.

A know-how-ként szolgáltatható apporttárgyak köre igen széleskörű lehet. A fentiek, valamint a leírt döntések alapján láthatjuk, hogy apport lehet betanítás, technológiai leírás, valamint egyéb kézzel fogható dokumentáció is.

Számos bírósági határozat foglalkozik a nem pénzbeli hozzájárulás megfeleléségének megállapítása és rendelkezésre bocsátása körében irányadó szempontok elemzésével. Példaként a BH 2001.540. számú döntést említeném. A döntés alapját képező esetben két természetes személy által alapította kft. törzstőkéje pénzbeli, és nem pénzbeli betétből állt. A nem pénzbeli hozzájárulás a felek által kifejlesztett technikai eszközökből állt teljes műszaki és gyártási dokumentációval együtt, mely kizárólagos tulajdonukat képezte. Cégbíróság határozata indokolásában

³⁰ Menyhárd: i.m. 135. o.

³¹ Menyhárd: i.m. 133. o.

megállapította, hogy az apportálni kívánt szellemi alkotás a bíróság álláspontja szerint nem végrehajtható, ezért nem felel meg az 1997. évi Gt. 124. §-ának (3) bekezdésében írtaknak. A cég jogi képviselője ezzel szemben előadta, hogy az apportot képező tárgyak legyártott állapotban vannak, azok az elsőfokú bíróság megállapításával ellentétben végrehajtás alá vonhatóak. A LB vélemény alapján szellemi alkotásnak minősülhet a tagok által kifejlesztett, és kizárólagos tulajdonukat képező rendszer, valamint eszközök, amelyek vagyoni értékkel rendelkeznek, illetve a fejlesztők ismeretei anyagi formában. Jelen esetben a megvalósításhoz szükséges teljes műszaki és gyártási dokumentáció alapján anyagi formában is megtestesültek a tervezők által megálmodott tárgyak. Ezen kívül a bíróság kitért arra is, hogy ha az apportot képező tárgyak legyártott állapotban vannak, tisztázni kell, hogy az apport mi lesz. Azokat, mint már megvalósított dolgokat szolgáltatják a tagok nem pénzbeli betétként, vagy mint szellemi alkotást. Ebben az esetben látható tehát, hogy az apportot szolgáltató tag választhat a know-how-ként történő apportálás, illetve az anyagi formában megtestesült dolgok apportálása között.

4. Goodwill-jó hírnév

A goodwill mint forgalomképes, vagyoni értékkel rendelkező immateriális jószág, apportálható.³² A gazdasági életben a társaság jó hírneve befolyásolja a társaság üzletmenetét, forgalmát is. Jó példa erre a nagy sportszergyártó cégek, az autóipar vagy akár a biztosítási világcégek belföldi megjelenése. Az újonnan megalakuló gazdasági társaságok számára rendkívül fontos lehet, hogy milyen gyorsan válnak az üzleti életben ismertté. Egy már kialakult üzletkör, vagy egy már ismert cég nevének használata nagy előnyt jelent a megalakuló gazdasági társaságok részére. Ugyanígy az üzletemberi személyes jó hírnév, üzleti kapcsolatok szintén számottevő üzleti hasznot hajthatnak, de személyhez kötöttségük miatt nem minősíthetők forgalomképes dolgoknak. Ezt a társaságnak más módon kell ellentételeznie, nem úgy, hogy a tagtól apportként elfogadják.³³ A hitelezők számára szintén jelentős értékkel bírhat a cég névviselési joga mely az üzletemberi hírnévvel ellentétben forgalomképes, hiszen a gazdasági társaság fizetéseképtelensége esetén egy jó hírű cég neve komoly összeget testesíthet meg. A goodwill jelentőségének elemzése során lényeges tehát kiemelni, hogy a névhasználati jog, illetve ennek átengedése nem azonos a személyes jó hírnévvel. Mint említettem a személyes üzleti kapcsolatok ugyanis nem forgalomképesek, így nem is apportálhatóak.

A BH1992. 537. számú döntés alapján a cég egyik vagy másik tagjának üzleti hírneve nem tekinthető forgalomképes dolognak, s ezért ez nem apportálható. Az üzleti hírnév nem azonos a goodwill-lel. A kft. alapítására során a társasági szerződés szerint az egyik természetes személy tag nem pénzbeli betéte több éven keresztül kialakított üzleti kapcsolatainak és pénzüpi üzleti hírnevének a társaság rendelkezésére bocsátását jelenti. A másik tag nem pénzbeli betéte pedig abból áll, hogy lízingszerződés megvalósulását garantálta üzletemberi hírnevének

³² Frank Edit: Szellemi termékek apportálása. Cégvezetés 2001. 2. sz. 51. o.

³³ Frank: i.m. 52. o.

rendelkezésre bocsátásával. A LB forgalomképes vagyoni jognak minősítette egy cég goodwill-ét, amennyiben az apport tárgya egy ismert cégnév használatának átengedése (BH1990. 476. sz. eseti döntés). A cégnév használatának átengedésénél az apportálandó dolog, vagyis maga a cégnév a társaság rendelkezése alá kerül, és ha az apportőr már nem tagja a társaságnak, a társaságtól azt akkor sem vonhatja el. Más megítélés alá esik az üzleti-üzletemberi hírnév, üzleti kapcsolatok apportként történő bevitel a társaságba. Kétségtelenül valamely tag üzleti hírneve, üzleti kapcsolatrendszere nem közömbös tényező egy gazdasági társaság működésénél, olyannyira, hogy a társaság létrehozását is döntően motiválhatja az, hogy az egyik tag üzleti hírnévvel, valamint megfelelő kapcsolatokkal rendelkezik. Ezek az előnyök komoly vagyoni értéket képviselhetnek, de nem minősíthetők forgalomképes dolognak. Egy tag üzleti hírneve, kiterjedt üzleti kapcsolatai a tag személyéhez tapadó olyan körülmények, amelyet a társaság javára tud kamatoztatni, amíg a társaság tagja. Vagyoni értékét az adja meg, hogy a társaság számára ebből többlehaszon származhat, de csak addig, amíg a tag a társaságtól meg nem válik, és a személyéhez kapcsolódó előnyös körülményeket nem kamatoztatja esetleg más társaságban. Éppen ezért a bevétel időpontjában az ilyen apportot szinte lehetetlen értékelni. A forgalomképesség követelménye lényegében azt jelenti, hogy az átadott dolognak az apportőr és a társaság viszonylatában áruként kell viselkednie, tehát az adott értéknek az apportőr személyétől elszakadva, a társaság rendelkezése alá kell kerülnie, csak így válhat az apport a társaság vagyonává. Ennek a követelménynek azonban az említett esetben az apport nem felel meg. A társasági törvény azonban lehetőséget ad arra, hogy a tag különleges értékeit a társaság úgy honorálja, hogy pl. a társaság nyereségéből a törzsbetétek arányától eltérő mértékben biztosítson részesedést. Lehetőség van arra is, hogy mellékszolgáltatásnak minősítve fogalmazzák meg azt, hogy a tag milyen üzletek létrehozását vállalja üzleti kapcsolatai révén, és ennek fejében a társaság megfelelő ellenértéket fizethet a mellékszolgáltatás teljesítéséért.

A Legfelsőbb Bíróság egy másik eseti döntésében arra mutatott rá, hogy a társaság létrejötte előtt az egyik tagjával harmadik személy felé tett szerződési ajánlat nem a tag javára szól. Azzal, hogy vele közöltek egy ajánlatot, még semmilyen jog tulajdonosává nem vált. A társaság megalakulása előtt más cégek részéről ilyen nyilatkozatok vagy ilyen nyilatkozatokból származó reménybeli haszon alapján megfogalmazott apportok fiktív törzsbetétek kialakulásához vezetnének, és visszaélésekre adnának alkalmat. Kétségtelen, hogy a társaság egy leendő tagja felé a társaság megalakulása előtt tett olyan ígéret, hogy a társasághoz megrendeléseket fognak intézni, döntően motiválhatja egy társaság alapítását, erősítheti a leendő társaság sikeres működésébe vetett bizalmat, és motiválhatja a leendő társaság alapítóit arra, hogy az illető személyt a társaságba tagként bevegyék, de az ilyen jellegű értékek apportként való elismerésére nincs jogszabályi lehetőség. A tag különleges hozzájárulását ez esetben is másként kell honorálni.

5. Vagyoni értékű jogok

A vagyoni értékű jogok változatos képet mutatnak. Az 1988. évi Gt. óta némelyik megítélése változott és apportálása lehetségessé vált. Ezek közül elsőként a társasági

részesedés apportálására térek ki, mely sajátos forgalomképes vagyoni értékű jognak számít.

a) A követelés apportálásának nehézségei

A követelés átruházhatóságának kérdése véleményem szerint az apport lehetséges tárgyai közül talán a legszerteágazóbb problémakört testesíti meg, egyben annak elemzése izgalmas kutatás tárgya lehet.

A Legfelsőbb Bíróság 2000/213 döntésében kifejtette, hogy a harmadik személlyel szemben kötelmi jogviszony alapján fennálló pénzkövetelés apportálása nem lehetséges, az csak engedményezés tárgya lehet. Kifejtette továbbá, hogy csak az a jog ruházható át a társaság részére apportálással, amely dologi jogi jellegű. E rendelkezés megfelelt az 1997. évi Gt. előírásainak. A hatályos szabályok és bírói gyakorlat alapján azonban nincs oka annak, hogy miért ne lehetne megengedni, hogy a tag kötelmi jogi követelését átruházhassa a gazdasági társaság részére. A Ptk-val ellentétben azonban egyéb követelményre is figyelemmel kell lenni. 2004. január 1-től azonban a törvényhozó változtatott az apport megfogalmazásán. Kiterjesztette az apport fogalmi körét az adós által elismert, vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelésre is,³⁴ ezt a lehetőséget azonban csupán az rt. esetében tette lehetővé a törvény. A 2006. évi Gt. már valamennyi társasági formára kiterjesztette a követelés apportálhatóságát, mivel ez a döntés nem állt összhangban az EU-ban elfogadott apportértelmezéssel, amely elismerte a harmadik személyekkel szemben fennálló kötelmi jellegű követelés vagyoni hozzájárulásként történő szolgáltatásának lehetőségét. Tehát a hatályos szabályozás szerint az apportot szolgáltató tag az adóssal szemben fennálló követelését is nem pénzbeli hozzájárulásként a gazdasági társaság rendelkezésére bocsáthatja.

Kovács László a pénz és a dolog szolgáltatására irányuló követelést tartja apportálhatónak.³⁵ A követelés apportálása során az alábbi problémák merülhetnek fel. A követelés elismert volta, vagy, hogy jogerős bírósági határozaton alapul még nem jelenti azt, hogy érvényesítése sikeres lesz, erre ugyanis nincs garancia. Ezáltal pedig a hitelezői érdekeket veszélyezteti, hiszen a tartozáselismerő által vezetett sikeres ellenbizonyítás során esetleg arra derül fény, hogy a tartozás nem áll fenn, vagy nem olyan mértékű, mint amit a tartozáselismerő nyilatkozata tartalmazta, vagy amiben a tagok megállapodtak. Ezen kívül előfordulhat az is, hogy az adós nem teljesíti kötelezettségét vagy azért, mert nem fizetőképes, vagy azért, mert nincs fizetési hajlandósága. A végrehajtási eljárás is lehet eredménytelen.³⁶ Ezt a kockázatot a tagoknak az apport értékének a meghatározásakor kell figyelembe venni. Emellett felmerülhet az apportot szolgáltató tagnak az apport értékéért való felelőssége. A Ptk. engedményezésre vonatkozó szabályai kimondják, hogy nem lehet engedményezni a jogosult személyéhez kötött, valamint azokat a követeléseket, amelyek engedményezését jogszabály kizárja.³⁷ A személyhez kötött

---

³⁴ 1997. évi CXLIV. tv. 208. § (2) bek.

³⁵ Kovács László: Az új apportszabályok közelebbről. Céghírnök 2006. 12. sz. 9. o.

³⁶ Kisfaludi (szerk.): i.m. 187. o.

³⁷ Ptk. 328. § (2) bek.

követelések mivel az apportáló személyéhez túl szorosan kötődnek, szintén nem lehetnek apport tárgyai. Példaként említeném a tartás iránti követelést. Fontos kiemelni továbbá, hogy csak már létező vagyontárgy lehet nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás tárgya, jövőbeli tevékenység végzése nem vehető figyelembe. Így a tag munkavégzése, vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalása nem lehet apport.

b) A vitatott, illetve behajthatatlan követelések

Mind a korábbi, mind pedig a hatályos társasági törvényeink kizárják annak a lehetőségét, hogy vitatott követelést apportáljanak a gazdasági társaságba. A 2006. évi Gt. 13. § (2) bekezdése alapján csak az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést lehet nem pénzbeli hozzájárulás tárgya. A Ptk. 242. § (2) bekezdése szerint a tartozás-elismerés a másik félhez intézett írásbeli nyilatkozattal történik. A Gt. többletkövetelménye a gazdasági társaságok és a hitelezők érdekét is szolgálja. Amennyiben ugyanis vitatott követelés apportálását is megengedné a törvény, úgy fiktív jegyzett tőke képződésről lenne szó. Török Tamás véleménye alapján, ha a törvény engedné, hogy vitatott követelést apportáljanak, ezáltal vitatott követelés kerüljön be a gazdasági társaság vagyonába és utóbb a bíróság jogerős ítéletével megállapítaná, hogy nem áll fenn ez a vitatott követelés, úgy nyilvánvalóan fiktív jegyzett tőke képződéssel állnánk szemben, ami a hitelezők érdekeit súlyosan sértené.³⁸ A Ptk. 242. § (1) bekezdése kimondja továbbá azt is, hogy a tartozás elismerése a tartozás jogcímét nem változtatja meg, de az elismerőt terheli annak bizonyítása, hogy tartozása nem áll fenn, bírósági úton nem érvényesíthető, vagy a szerződés érvénytelen. Tehát a bizonyítási teher megfordul és a jogosultnak csupán a tartozás-elismerés tényét kell bizonyítania. Ez azonban még nem jelenti azt, hogy az adós nem bizonyítja eredményesen, hogy a követelés nem, vagy nem olyan mértékben áll fenn, továbbá, hogy a követelés ténylegesen végrehajtható is lesz. A behajthatatlan követelés pedig nem rendelkezik vagyoni értékkel, így apport tárgya sem lehet.

c) Jövőbeli követelés

A kötelmi jogban megengedett a jövőbeli követelés átruházása. A Gt. azonban nem engedi meg, hogy az adóssal szemben fennálló jövőbeli követelést szolgáltatson valamely tag apportként. A jövőbeli, még létre nem jött követelést nem lehet jogszerűen elismerni, és a bíróság sem hozhat marasztaló ítéletet a jövőbeli követelés vonatkozásában.³⁹

d) A tag gazdasági társasággal szemben fennálló követelése

A Gt. 118. § (1) bekezdésében foglalt szabály alapján, mely az rt. esetében is érvényes, a társaság tagjai kötelesek a pénzbeli hozzájárulást befizetni és a nem

---

³⁸ Török: i.m. 7. o.

³⁹ Török: i.m. 8. o.

pénzbeli hozzájárulást rendelkezésre bocsátani. A társasági tagok nem mentesíthetők a befizetés alól, és a társasággal szemben beszámításnak sincs helye. Amint a vitatott követelés esetében, úgy itt is fiktív jegyzett tőke képződésről lenne szó, amennyiben az ilyen követelés apportálható lenne. Az apportálás visszerthes átruházásnak minősül, azonban a gazdasági társasággal szemben fennálló követelés esetén a visszerhesség hiánya állna fenn, a gazdasági társaság vagyonaiba vagyonelem ténylegesen nem kerülne be. Amikor ugyanis ugyanazon gazdasági társaság a polgári jogi szerződés jogosulti és kötelezetti pozíciójába kerül, a kötelelem megszűnik, ennek pedig az a jogkövetkezménye, hogy a szerződésből fakadó alanyi jogosultságok és kötelezettségek egyszer és mindenkorra megszűnnek.⁴⁰ Ezért hitelezővédelmi érdekekre tekintettel sem lehetséges a tag gazdasági társasággal szemben fennálló követelésének apportként történő szolgáltatása, hiszen a hitelezők érdeke azt kívánja, hogy a gazdasági társaság vagyona kielégítésül szolgáljon követeléseikre. Azonban a tag társasággal szemben fennálló követelésének apportálása során a társaság vagyona nem gyarapodik, így a hitelezők követeléseinek fedezetéül sem szolgálhat. A leírtak alapján látható, hogy a követelés apportálása során számos a társaságot és a hitelezői érdekeket is súlyosan sértő, illetve veszélyeztető helyzet állhat elő. Igaz, hogy a követelés nem pénzbeli hozzájárulásként történő szolgáltatásának lehetősége a modern jogtudomány jelentős vívmánya, azonban számos jogvita forrásává is válhat. Véleményem szerint a fiktív jegyzett tőke képződést elkerülendő, illetve a hitelezői érdekek védelme szempontjából is fontos lenne megfelelő garanciákat biztosítani a követelések behajthatósága érdekében.

VIII. Apportként figyelembe nem vehető vagyon

A BH 1992/258. számú döntés értelmében olyan amortizálódott vagyontárgy, amely értéktelen nem lehet apport tárgya. Amennyiben azonban a vagyontárgynak van forintban kifejezhető értéke, de az apportlistán „0” Ft értékkel szerepel, ez az állami vagyon ingyenes átengedésének minősül, ezért az ügylet érvénytelen. Az apportlista tételesen tartalmazta a társaság tulajdonába átkerült épületeket, építményrészeket, azok értékével együttesen. Ezen listán szerepeltek olyan vagyontárgyak, amelyeknek értékét „nullában” jelölték meg. A „nulla” érték a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi Gt. 22. §-ának (2) bekezdésében levő, értékkel való rendelkezés követelményét sértette. Ha pedig az apporttárgyak értékkel rendelkeznek, az ügylet az állami vagyontárgyak ingyenes átengedésének tilalma miatt érvénytelen.

IX. A büntetőjogi felelősség hiányának problémája

A társaság alapítása során a tagok részéről kívánatos meggyőződni az apport értékéről, meglétéről, valamint az apportáló rendelkezési jogáról, azonban még emellett is előfordulhat, hogy az apportáló megtéveszti a társaságot. 2007. július 1-ig

---

⁴⁰ Török: i.m. 9. o.

a Btk.-ban szerepelt a valótlan érték megjelölésének büntette,⁴¹ hatályon kívül helyezése óta azonban a törvényben ilyen jellegű tényállás nincs. Azonban, ahogy Brehószki Márta véli, nem az lett volna a helyes megoldás, hogy a valótlan érték megjelölésének büntetést hatályon kívül helyezzük, hiszen az új Gt. hatálybalépésével fellazultak a nem pénzbeli hozzájárulás szolgáltatására vonatkozó szabályok, s ennek ellensúlyozására, valamint a hitelezői érdekek védelme érdekében igenis szükség lenne a felülértékelés büntetőjogi szankcionálására.⁴² Amennyiben ilyen jellegű büntetőjogi tényállás továbbra sem lesz a Btk.-ban, úgy egyéb jogszabályi megoldást kellene találni e kérdés rendezésére. Büntetőjogi szankciók hiányában úgy gondolom, hogy a hitelezők érdekeit szolgáló rendelkezések erejét lenne szükséges erősíteni, így például a tagok, illetve tisztségviselők felelősségét, valamint a cégnyilvánosságot. Ezen megoldások elősegítik a hitelezők érdekeinek érvényesülését, a forgalom biztonságát, végső soron pedig fokozzák a gazdasági társaságok iránti bizalmat, ami egyúttal elősegítheti működésüket.

X. Záró gondolatok

Az apport szolgáltatásával kapcsolatban a dolgozatomban arra kívántam rávilágítani, hogy milyen szerteágazó problémakört jelent a nem pénzbeli hozzájárulás gazdasági társaság részére történő rendelkezésre bocsátása. Nem csupán a túlértékelés és az alulértékelés, hanem az apport egyes tárgyaival kapcsolatos értékelés is problémát jelenthet. Véleményem szerint a törvényhozónak társaságok alapításának motiválását kellene elősegítenie. Ehhez a korlátozások, többletkövetelmények és bonyolult eljárások mellőzése szükséges. A gazdasági társaságok működésével kapcsolatban viszont a hitelezői érdekeket is szükséges figyelembe venni, ugyanis abban az esetben, ha nem biztosított számukra a megfelelő törvényi védelem, úgy kockázatosabbá válik számukra a gazdasági társaságokkal való kapcsolat kialakítása. Ezen elvárások összeegyeztetése azonban nem egyszerű feladat. Végül a tagok társasággal szemben tanúsított magatartását emelném ki. Abban az esetben, ha a tagok egymás és a társaság érdekeit is a legnagyobb mértékig szem előtt tartanák, úgy az apport reális értékkel kerülne a gazdasági társaságba. Ezzel a hitelezők is megfelelő képet kaphatnának a társaság vagyoni helyzetéről és nagyobb bizalommal fordulnának a gazdasági társaságok felé. Ugyan nehezen elképzelhető, hogy a tagok a saját érdekük előtérbe helyezése helyett a társaság érdekeit is ugyanolyan mértékben figyelembe vegyék, mégis úgy gondolom e nélkül a szemlélet nélkül a törvényhozónak igen nehéz dolga van a szabályok megalkotásánál, amint azt a számos jogeset is mutatja.

---

⁴¹ Btk. 298/C. § (1)-(2) bek.

⁴² Brehószki: i.m. 360. o.